

nederlandsdagblad

JAARGANG 75 NR. 19.741 WWW.ND.NL REDACTIE@ND.NL 088 1 999 999 **CHRISTELIJK BETROKKEN**

NL

REMCO MEIJER / VK nd.nl/nederland

Nederland krijgt vandaag wellicht een prins erbij

► DEN HAAG

De officiële kleinzoon van prinses Irene doet wat vanaf zijn geboorte al werd gevreesd: hij eist de achternaam en daarmee de adellijke titels en verdere erfaanspraken van zijn vader Carlos op.

Krijgt de koninklijke familie er een nieuwe Koninklijke Hoogheid bij? Over die vraag buigt de Raad van State zich vandaag en de kans is groot dat het antwoord bevestigend zal zijn. Hugo Klynstra won een eerdere rechtszaak van zijn vader, prins Carlos – oudste zoon van prinses Irene –, en zal zich naar verwachting straks Zijne Koninklijke Hoogheid prins Carlos Hugo Roderik Sybren de Bourbon de Parme mogen noemen.

Hugo Klynstra werd geboren op 20 januari 1997, als zoon van de alleenstaande Brigitte (roepnaam Gitte) Klynstra uit Hummeloo, toen 38 jaar. Zijn vader is prins Carlos de Bourbon de Parme, op dat moment 26. Carlos is het eerste kind van prinses Irene – de jongere zus van prinses Beatrix – en de Spanjaard prins Carlos Hugo de Bourbon de Parme (overleden in 2010). De komst van de kleine Hugo lijkt eerst de aankondiging van een nieuwe generatie in de Oranje-familie. Hij is het eerste achterkleinkind van prinses Juliana en prins Bernhard, dan nog in leven. Kink in de kabel: Carlos en Gitte zijn weliswaar jeugd-vrienden, maar ze zijn niet getrouwd en wonen niet samen. De baby blijkt een wens van Gitte.

uitgesloten

De geboorte wordt stilgehouden, maar lekt na bijna twee maanden uit via *De Telegraaf*. Carlos laat weten dat het 'een eigen, zelfstandige beslissing van Brigitte was om moeder te worden', een beslissing die hij zei 'volledig' te respecteren. Hij betwist niet dat hij de vader is, maar erkent het kind niet. Hij verklaarde ook dat het 'uitgesloten' was dat er 'een familie-rechtelijke betrekking' tussen hem en het kind zou komen. Op verzoek van de moeder legt de rechtbank het vaderschap na twee jaar vast. Gitte wil niet dat de vader zich nog met de op-

voeding bemoeit, waarover Carlos later zegt dit te hebben betreurd. Hij draagt wel financieel bij.

Carlos kan geen aanspraak maken op de Nederlandse troon, omdat zijn moeder in 1964 trouwde zonder toestemming van het Nederlandse parlement en daarmee uit de lijn van erfopvolging viel. Hij is in de Nederlandse adel ingelijfd als prins en Koninklijke Hoogheid. Aanspraak op de Spaanse troon maakt hij nog wel, als hoofd van het Huis Bourbon-Parma – een aanspraak die in Spanje niet wordt erkend.

Waar kenners van het recht Carlos van meet af aan voor waarschuwen, gebeurt in 2015 als Hugo 18 is geworden: hij zoekt erkenning en eist de achternaam (en daarmee adellijke titulatuur en verdere erfaanspraken) van zijn vader op. Toenmalig minister Ard van der Steur (Justitie) kent in september 2015 het verzoek toe.

Carlos dient daarop een bezwaarschrift in. Aan *The Post Online* laat hij eind 2015 weten: 'Ik heb vernomen dat Hugo Klynstra een dergelijk verzoek heeft ingediend. Dat verzoek is op mijn initiatief nu onderwerp van een procedure. Het gaat om een persoonlijke aangelegenheid met een voor mij verdrietige achtergrond.' Maar Van der Steur verklaart het bezwaar ongegrond. De ministeriële beschikking moet worden omgezet in een Koninklijk Besluit, voordat de naamswijziging definitief is en niet meer vatbaar voor beroep. Ook dat probeert Carlos te voorkomen. Maar zijn dynastieke bezwaar dat de naamswijziging niet past binnen de regels van het Huis Bourbon-Parma, vindt de rechter een particuliere aangelegenheid die niet onder het Nederlands recht valt.

In 2010 trouwde Carlos met journaliste Annemarie Gualthérie van Weezel. Het paar heeft drie jonge kinderen: Luisa, Cecilia en, jawel, Carlos. Koning Willem-Alexander is diens peetvader. Brigitte Klynstra is in 2010 op 51-jarige leeftijd overleden. De zitting bij de Raad van State is achter gesloten deuren. De uitspraak wordt wel openbaar gemaakt. <

Rouwen om Zainab

Waarom worden in Pakistan zo veel kinderen ontvoerd?

pagina 9

'De baguette wordt bedreigd'

pagina 2

Mannengeloof

pagina 7

WILLEKE

nd.nl/cartoons

**Tropen-
artsen
moeten
wel blijven**

pagina 5

**Plastic
oceaan
bij vakantie-
eiland Bali**

pagina 15

Hoe willen we dat mensen oud worden? COMMENTAAR PAGINA 3

PRIJS € 1,75 ZATERDAG € 3,00

NL

AUKE VAN EIJSDEN nd.nl/nederland BEELD ISTOCK

Welkom op de treurigste dag van het jaar

...Voelde u zich vandaag somber bij het wakker worden? Dat kan kloppen. Het is weer Blue Monday.

...Al jaren wordt deze maandag gezien als de meest deprimerende dag van het jaar. Klopt dat of is het klinkklare onzin?

► AMERSFOORT

Je had het je plechtig voorgenomen: meer hardlopen, gezonder eten en op tijd naar bed. Maar ruim twee weken na de jaarwisseling is er van die voornemens maar weinig terecht gekomen. Het is ook zo koud en nat buiten en je zit helemaal niet zo lekker in je vel. De feestmaand december is voorbij en het duurt nog veel te lang voordat je weer vakantie kunt vieren. Daar komt bij: er is vorige maand iets teveel geld doorheen gegaan, dus de bodem van je portemonnee is in zicht. Kortom: welkom op Blue Monday, de meest deprimerende dag van het jaar.

formule

De vader van 'deprimaandag' is de Britse psycholoog Cliff Arnall. In 2005 bedacht hij een formule waaruit zou

Blue Monday is klinkklare onzin, zegt psychiater Bram Bakker.

blijken dat de derde maandag van januari de dag is waarop de meeste mensen zich treurig en neerslachtig voelen. Het klinkt geloofwaardig: een psycholoog, een wetenschappelijke formule en een herkenbare uitleg. Toch is het klinkklare onzin, zegt

psychiater Bram Bakker. 'Deze dag is volstrekt willekeurig gekozen, er is geen enkele wetenschappelijke grond voor.' Sterker nog: 'De dagen worden in januari juist weer langer. De maanden oktober en november zijn veel be-

TIPS TEGEN DEPRESSIEVE GEVOELENS

Ben je neerslachtig en heb je helemaal geen zin in vandaag? Psychiater Bram Bakker geeft drie tips om depressieve gevoelens tegen te gaan. Zorg voor structuur: rust, reinheid, regelmaat. Ga op tijd slapen en sta niet te laat op. Zwaar depressieve mensen komen letterlijk hun bed niet meer uit. Het behoud van regelmaat en structuur kan een depressie voorkomen.

Eet en drink gezond. Mensen die zich slecht voelen, gaan vaak veel eten. Dat werkt averechts: je gaat je er alleen maar slechter van voelen. Dat geldt ook voor alcohol. Ga naar buiten en beweeg. Het is erg belangrijk in de buitenlucht te komen. Ons lichaam onderscheidt zo beter het verschil tussen dag en nacht. Het is daarnaast goed voor de productie van vitamine D, die wordt aangemaakt door zonlicht.

ruchter. Statistieken wijzen uit dat de kans op depressie in de herfst groter is dan deze tijd.'

zakelijke maand

Toch valt er vanuit de psychologie wel iets te zeggen voor een dipje in de januarimaand, zegt Bakker. 'Mensen hebben veel geld uitgegeven en zich aan van alles bezondigd. De overgang naar de zakelijke maand januari kan dan wel erg groot zijn. Je vindt echter nergens terug dat meer mensen depressief worden in deze tijd van het jaar.'

MIND en Stichting Korrelatie, die hulp bieden bij psychische problemen, grijpen Blue Monday aan om aandacht te vragen voor depressie. MIND organiseert daarom vandaag in het hele land hardlooptrainingen, zogeheten Blue Monday Runs. Ruim tweehonderd hardlopers halen in onder andere Amersfoort, Utrecht, Amsterdam en Weert geld op voor betere hulp aan mensen met depressie, legt Saskia Oskam van MIND uit. 'Het is ook nog eens erg goed voor je, want bewegen helpt depressieve gevoelens tegen te gaan.' <

EU

HERMAN VEENHOF nd.nl/buitenland

Tweede ronde voor president Tsjechië

► PRAAG

De Tsjechische president Milos Zeman ligt aan kop na de eerste ronde van de verkiezingen. Maar de overgebleven concurrent Jiri Drahos is zeker niet kansloos in de beslissende stembusgang op 26 en 27 januari.

Na telling van vrijwel alle stemmen heeft Zeman 39,9 en Drahos 26,4 procent. Beide kandidaten staan voor verschillende richtingen. Zeman (73), die in 2013 staatshoofd van Tsjechië werd, is populist en pro-Russisch. Dat is maatgevend in drie opzichten: ten eerste gokt hij op beschermheerschap van zijn Russische collega Vladimir Putin. Ten tweede is de Tsjechische economie in de zware industrie, energie en andere traditionele sectoren steeds meer georiënteerd geraakt op het Oosten. Ten derde was Zeman vanaf de jaren tachtig prominent als socialist bij de CSSD – de Tsjechische Sociaaldemocratische Partij – voordat hij zich afsplitste met een persoonsgerichte partij, die vooral beloften deed.

drankzuchtig

Sindsdien vaart Zeman een populistische koers. Hij is tegen opvang van vluchtelingen en verfoeit de islam, al zijn er maar weinig moslims in zijn

land. Hij wil zich meten met Donald Trump en staat vijandig tegenover de 'bemoeizucht' van de Europese Commissie.

Hoewel de macht van de president in de Tsjechische grondwet beperkt is, bemoeit Zeman zich overal mee. Drankzuchtig, moeizaam ter been (diabetes bindt hem aan een wandelstok), maar ervaren en machtsbelust blijft Zeman een grote factor in de van corruptie en vriendjespolitiek vergeven elite. Zeman wist zich in mei te ontdoen van de gematigde premier Bohuslav Sobotka.

Bij de Tsjechische parlementsverkiezingen van 21 oktober won de rechtspopulistische partij ANO ('Ja!') van miljardair Andrej Babis met 30 procent. De antimoslimpartij SDP en de Piratenpartij hadden ieder elf procent; de traditionele systeempartijen verkruimelden. Babis werd premier en is een politieke bondgenoot van Zeman.

Tegenkandidaat Jiri Drahos (68), een partijloze hoogleraar scheikunde en net weg als voorzitter van de Tsjechische Academie van de Wetenschappen, wil juist dat Tsjechië een meer westerse koers gaat varen. In de peilingen bleek dat Zeman hoog scoort vanwege zijn daadkracht en Drahos omwille van zijn integriteit. <

IMCO LANTING nd.nl/buitenland BEELD IMCO LANTING

UNESCO MOET DE FRANSE BAGUETTE GAAN REDDEN

► PARIJS

Franse bakkers willen dat stokbrood Unesco Werelderfgoed wordt. Supermarktbrood van slechte kwaliteit bedreigt de traditionele baguette.

Kom aan het stokbrood, dan kom je aan de Fransen. Het clichébeeld van de Fransman die met een lange baguette onder z'n arm de boulangerie verlaat, klopt nog altijd aardig met de realiteit van alledag, maar langzaam wordt het minder. Steeds meer Fransen kiezen voor het gemak van goedkope, bevroren fabrieksbrood in de supermarkt. Ook fastfood, zoals pizza's en hamburgers, wint aan populariteit in het om culinaire tradities bekendstaande land. Duizenden bakkerijen in Frankrijk, veelal familiebedrijfjes, gingen de afgelopen decennia al failliet. Het zijn er nu nog zo'n 33.000. In veel kleine dorpen is de boulangerie vervangen door een stokbroodautomaat. En die trend zet door.

Om het voortbestaan van stokbrood veilig te stellen pleit de Confédération Nationale de la Boulangerie-Pâtisserie Française de baguette de tradition op de Unesco-lijst voor immaterieel erfgoed te zetten. Want, zo luidt de boodschap, de baguette is een even belangrijk symbool van Frankrijk als de Eiffeltoren.

De oproep om de baguette van de ondergang te redden richtten de bakkers direct aan de Franse president Emmanuel Macron.

De overheid sprong eerder in de bres voor het stokbrood. Twintig jaar geleden al noemde de toenmalige minister van Landbouw het brood 'een deel van onze nationale identiteit'. Een regeringsdecreet uit 1993 bepaalt de precieze samenstelling van de baguette: bloem, gist, zout en water.

Bakker Beatrice Tournadre in Clermont-Ferrand met de moeder aller stokbroden, de baguette de tradition.

De Franse bakkers hebben goede hoop dat Unesco een eventuele aanvraag honoreert. Het afgelopen jaar plaatste de culturele organisatie van de Verenigde Naties na een jarenlange campagne een beroemd gerecht van buurland Italië op de erfgoedlijst: de Napolitaanse pizza.

nieuwsvandaag

09.30

Ballast Nedam

Rechtszaak tegen voormalig financieel directeur, verdacht van witwassen van miljoenen.

12.00

Hockey Star Awards

Billy Bakker en Mirco Pruyser maken kans te worden gekozen tot beste hockeyer van 2017.

HARMKE ZONNEBELD nd.nl/geloof BEELD RICHARD VAN HOEK

Bezoekers van de Verdiepingsconferentie in Rotterdam scheppen op tijdens het diner. Godsdienstsocioloog Cors Visser sprak op de conferentie voor protestantse jongeren over het thema 'christelijke vrijheid'.

'Vrij zijn is anderen vrijheid gunnen'

...Protestantse jongeren dachten zaterdag na over het thema 'christelijke vrijheid'.

...Spreker Cors Visser: 'In de protestantse traditie vergeten we dat de wet begint met God die bevrijdt.'

► ROTTERDAM

'De radicaliteit van het vrij zijn beleven christenen niet voldoende', hield godsdienstsocioloog Cors Visser zijn toespraak zaterdag voor. 'Christelijke vrijheid betekent vrij zijn van het oordeel van God en vrij zijn van het oordeel van mensen. Als ik om me heen kijk in christelijk Nederland, merk ik daar soms te weinig van.' De directeur van ForumC, een forum voor geloof, wetenschap en samenleving, verzorgde de hoofdlezing tijdens de Verdiepingsconferentie in Rotterdam. De tweejaarlijkse conferentie trekt vooral twintigers en dertigers die afkomstig zijn uit de Gereformeerde Bond binnen de Protestantse Kerk in Nederland. Visser zei pas na enige aarzeling 'ja' op de uitnodiging te spreken over het thema christelijke vrijheid, vertelt hij. 'Eigenlijk vind ik namelijk dat christenen niet moeten piepen. Ze hebben heel veel vrijheid, maar doordat ze nu in de minderheid zijn, piepen ze over een gebrek daaraan.' Als het gaat over christelijke vrijheid, spreken christenen vaak over 'vrij zijn tot', aldus Visser, bijvoorbeeld vrij zijn om God te dienen. Hij krijgt daar een ongemakkelijk gevoel bij.

'Als je de Bijbelteksten over vrijheid naast elkaar legt, gaan ze maar over één ding: vrij zijn van. Vrij zijn van het oordeel van God, vrij van de zonde, maar ook vrij van angst. Dat is heel radicaal en belangrijk in het christelijk geloof.' Visser verwijst naar de wet, die de bezoekers van de conferentie goed kennen. 'Voordat de Tien Geboden komen, introduceert God zich als de God die bevrijdt uit Egypte. In de protestantse traditie vergeten we soms dat de wet daarmee begint.' Christenen hebben vaak moeite met die bevrijding, aldus Visser. 'We hebben zo veel tradities en regels in het christelijk geloof, omdat we angstig zijn voor die vrijheid.' Volgens de spreker moet er na 'vrij zijn van' een dikke punt komen in plaats van een komma.

te goedkoop

Een van de conferentiegangers vindt dat te goedkoop, zegt hij als er gelegenheid is vragen te stellen. 'Vrijheid schept ook verantwoordelijkheid. Je komt straks wel voor een oordeel te staan.' Visser is het met de vraagsteller eens dat je als christen Jezus moet navolgen, 'maar ook al maak ik er een zootje van, uiteindelijk zit het goed tussen mij en God. Ik zou het zo jammer vinden als we te kort stil blijven staan bij die radicaliteit van het vrij zijn.' Visser gaat ook in op de gevolgen van christelijke vrijheid. Hij noemt een slogan van de Anti-Revolutionaire Partij (ARP), een van de

voorlopigers van het CDA: 'Gelijk recht voor allen, in welke omstandigheid of van welke religie dan ook.' Christelijke politieke partijen zijn nu vooral voorstander van hun eigen vrijheid, aldus Visser. 'Christenen binnen de SGP verheffen hun stem harder als het gaat om de vrijheid van christelijk onderwijs dan om die van het montessorionderwijs. Maar als je jezelf vrijheid gunt, moet je die anderen ook gunnen.' Dat heeft alles met het karakter van God te maken, aldus Visser. 'Hij dwingt niemand om te geloven, terwijl Hij dat wel zou kunnen.' Is deze uitspraak van de ARP niet gedaan voordat de islam in Nederland kwam?, vraagt iemand zich af. Een ander stelt Visser de vraag of er nog wel christelijke scholen zouden mogen zijn als de islam in Nederland in de meerderheid zou zijn. Visser denkt van niet. 'Maar is dat reden om te zeggen: dan gaan wij nu jullie pesten?' Hij hoopt dat christenen leren guller met vrijheid om te gaan dan ze in het verleden gedaan hebben. 'Zelfs in Staphorst zou ik er voor zijn het ambtsgebed bij raadsvergaderingen eruit te gooien, om te laten zien dat we niks willen opleggen vanuit ons geloof.' Workshopleider Don Ceder, lijsttrekker van de ChristenUnie in Amsterdam, mengt zich ook in het gesprek. Politiek is niet de kerk, zegt hij. 'Als christen heb je de taak het evangelie te verkondigen, maar ik ben er steeds minder van overtuigd dat de politiek ook die roeping heeft.' <

DE EUTHANASIEPRAKTIJK

DE EUTHANASIEPRAKTIJK BIJ GEVORDERDE DEMENTIE is de laatste paar jaar opgeschoven in een richting 'die ik niet voor mijzelf kan verdedigen'. Daarom stopt ethicus Berna van Baarsen als lid van een van de vijf regionale toetsingscommissies euthanasie. Het is een stap waarbij alarmbellen moeten gaan rinkelen, bij die commissies en in de politiek. Niet omdat wie opstapt, gelijk heeft. Maar kennelijk ervaart Van Baarsen dat haar benadering in de commissies niet meer meetelt. Als zij nu simpelweg wordt vervangen, dan houd je op den duur alleen nog commissieleden over die het eens zijn met een steeds ruimere euthanasiepraktijk. En dat terwijl juist de laatste tijd artsen, psychiaters en specialisten in de palliatieve zorg zich laten horen: ook daar leven inmiddels grote zorgen.

DE EUTHANASIEWET VAN 2002 maakte levensbeëindiging ook mogelijk als een patiënt zijn wil niet meer kan uiten. Daarbij werd vooral gedacht aan medische complicaties in de laatste fase: een onomkeerbaar coma, of een herseninfarct, waardoor iemand het bewustzijn verliest. Over dementie werd wel nagedacht, maar het idee was juist dat dat veelal geen grond voor euthanasie kon zijn. De wettelijke zorgvuldigheidseisen bleven immers van kracht: er moet sprake zijn van ondraaglijk en uitzichtloos lijden. Dat is bij dementie nauwelijks vast te stellen. Nog heel lang kunnen slechte en betere momenten elkaar afwisselen; als de ziekte gevorderd is, weet je niet in hoeverre patiënten pijn en lijden ervaren. De wet liet in het vage wanneer euthanasie bij wilsonbekwaamheid toelaatbaar zou zijn. Dat werd bij de regionale toetsingscommissies gelegd. Die kregen tegelijk een heel ruime bevoegdheid. Voor die tijd adviseerden ze het Openbaar Ministerie; sinds 2002 beoordelen zij de euthanasiegevallen zelf en alleen de zaken die zij als 'onzorgvuldig' bestempelen, gaan nog naar justitie. Die ruimte hebben de commissies genomen om de euthanasiepraktijk tot allerlei gevallen van psychisch lijden en dementie te verruimen. Ook bij patiënten die zijn geholpen in de Levensindekliniek (die nieuwigheid kon de wet nog niet voorzien), waar een jarenlange vertrouwensrelatie tussen arts en patiënt – vaak een goede context voor zorgvuldigheid – ontbreekt.

ALS HET VERPLEEGHUIS ZO'N SCHRIKBEELD IS voor veel mensen, zodat ze in een wilsverklaring vastleggen dat ze daar niet terecht willen komen – moeten we dan niet kijken of die zorg beter kan, in plaats van een 'waardig levenseinde' aan te bieden? En gelukkig, dat gebeurt. Hoe willen we dat mensen in onze samenleving oud worden, en sterven? En past de wetgeving daar nog bij? Die vraag ligt met dit aftreden op tafel.

WIM HOUTMAN

GRATIS TWEE WEKEN NEDERLANDS DAGBLAD

Gratis kennismaken met een krant die het nieuws anders bevaagt? Dat kan. Stuur de bon op en ontvang gratis twee weken het Nederlands Dagblad. Of ga naar nd.nl/2weken. Bellen kan ook: 088 1999999. Stuur de bon zonder postzegel naar: Antwoordnummer 765, 3800 VB Amersfoort. (Alleen als je de laatste zes maanden geen abonnement hebt gehad.)

Naam en voorletter(s):	<input type="text"/>	m/v
Straat en huisnummer:		
<input type="text"/>		
Postcode:	Woonplaats:	
<input type="text"/>	<input type="text"/>	
Telefoon (i.v.m. controle bezorging):		
<input type="text"/>		
E-mail:		
<input type="text"/>		
Ingangsdatum:		
<input type="text"/>		

HETZELFDE NIEUWS, ANDERE VRAGEN

HELE DAG

Paus in Chili

De paus komt aan in Chili en bezoekt onder meer de steden Santiago, Temuco en Iquique.

HELE DAG

AIVD kerstpuzzel

Laatste dag om antwoorden in te sturen op cryptische vragen van de 7e AIVD kerstpuzzel.

*Jaarlijks
verdwijnen hier in
Pakistan duizenden
kinderen.'*

Sadia Hussain, pagina 9

Directeuren Philadelphia vervangen

► AMERSFOORT

Zes van de elf directeuren van de christelijke zorginstelling voor gehandicapten Philadelphia voldoen niet aan een vernieuwd en aangescherpt profiel. Daarom zoekt de instelling zes meer geschikte kandidaten.

Philadelphia wil met minder regels werken en initiatieven meer vanuit werknemers laten komen. 'Dat beleid van dienend leiderschap hebben we al enige jaren geleden ingezet', vertelt woordvoerder Agnes Verhulst. De huidige directeuren zijn allemaal tegelijk getoetst om te zien of het nieuw

bestuursmodel bij hun capaciteiten past. Dat bleek niet bij allemaal het geval te zijn.

schrikken

De huidige directeuren blijven aan tot er nieuwe zijn. 'En een aantal blijft mogelijke in een andere functie bij Philadelphia werken. We hebben nu vacatures waar intern en extern op gereageerd kan worden. De sluitingsdatum is 26 januari.' Verhulst benadrukt dat het vervangen van de directeuren niets te maken heeft met de reorganisatie van drie jaar geleden. Toen moesten negenhonderd perso-

neelsleden ander werk zoeken omdat het Rijk bezuinigde en Philadelphia 15 miljoen euro verlies leed. Verhulst: 'Natuurlijk is het voor de managers schrikken om te horen dat je een nieuwe leidinggevende krijgt. Dan wil je weten waarom en hoe het nu verder moet. Daarom gaan de leden van de raad van bestuur naar de verschillende regio's om vragen te beantwoorden.'

geen gaten

Ook de Landelijke Familieraad van Philadelphia schrok in eerste instantie van het nieuws. 'We hebben over-

leg gehad met de raad van bestuur', vertelt voorzitter Ary Noomen. 'We hebben de zekerheid gekregen dat er in de zorg aan cliënten geen gaten zullen vallen. We hebben er vertrouwen in dat het opvullen van de vacatures goed wordt opgepakt en de toekomst van Philadelphia gewaarborgd is. Het nieuwe beleid is erop gericht om meer ruimte te geven aan begeleiding op locatie en daar staan we als ouders natuurlijk achter.' Bij Philadelphia werken ongeveer 6500 mensen en zo'n 7000 cliënten maken gebruik van de zorg op zo'n vijfhonderd locaties door Nederland. <

Dode en gewonden door ongeval op A16

► RIDDERKERK

Door een kettingbotsing zaterdag op de A16 richting Rotterdam is een dode gevallen en raakten drie personen zwaargewond, aldus de politie. Bij het ongeval waren drie personenauto's en een vrachtwagen betrokken. Na het ongeval was de weg urenlang dicht ter hoogte van het knooppunt Ridderkerk. Een baby die in een van de auto's zat, maakt het redelijk goed. De bestuurder van de vrachtwagen is aangehouden. De omgekomen persoon is een 60-jarige man uit Papendrecht. Een andere man raakte zwaargewond. Ook de vader en moeder van de baby liepen zware verwondingen op. <

Vakbond wil meer winkel worden

...Bijna twee jaar geleden zette de christelijke vakorganisatie CGMV een nieuwe koers uit. Sinds eind vorig jaar zit er ook een nieuwe directie.

... 'Wij willen een ander geluid laten horen dan traditionele vakbonden.'

► ZWOLLE

De christelijke vakorganisatie CGMV gooide het in 2016 over een andere boeg: ook niet-leden kunnen – tegen betaling – gebruikmaken van diensten als juridisch advies. Ook wil de organisatie uit Zwolle geld werven voor projecten om bijvoorbeeld werkloze jongeren te helpen. Sinds eind vorig jaar trekt een nieuwe directie, bestaande uit Niels Rook (38) en Martin van Eerde (46), die kar. Hoe pakt de nieuwe koers uit?

via Facebook

'We hebben flinke stappen gemaakt', aldus Van Eerde. 'We hebben in 2016 en 2017 producten voor niet-leden neergezet. Het doel is een soort winkel met diensten. Die willen we promoten via sociale media als Facebook en LinkedIn, omdat we denken dat die kanalen veel opleveren.'

Rook: 'Binnen de vakbeweging lopen we hiermee voorop. Het dient ook als opstapje om lid te worden. Mensen worden tegenwoordig niet meer snel lid van iets, maar wellicht wel na een eerste positieve kennismaking. We maken ook diensten voor bedrijven, zoals een check of hun arbeidsvoorwaarden nog wel bij de huidige wetten en regels passen.'

Hoeveel producten zijn tot nu toe verkocht aan niet-leden?

Van Eerde: 'Dan heb je het over een handvol. Het zijn vooral checks van arbeidsovereenkomsten en cv's.'

Rook: 'Het moet nog zijn beslag krijgen, maar wij zijn tevreden met waar we nu staan. Doel is dat het in 2020 een mooie geldstroom oplevert, met de inkomsten uit ledencontributie.'

Lukt het om geld los te krijgen bij bedrijven?

Van Eerde: 'Eind 2016 hebben we het Horizon steunfonds CGMV opgezet. Dat is bedoeld voor projecten die wij belangrijk vinden, zoals een project voor werkloze jongeren, maar waar we geen geld van leden voor willen gebruiken. Er zit nu wat geld in, maar

Niels Rook

Martin van Eerde

je kunt er geen grote projecten van financieren. Er zijn zeker werkgevers die geld willen geven voor zulke initiatieven.'

Rook: 'Later dit jaar gaan we het fonds meer promoten. Ook leden die zich laten uitschrijven kunnen hiermee aan ons verbonden blijven.'

Deze strategie is ook bedoeld te zorgen voor nieuwe inkomsten, nu het aantal leden van CGMV daalt. Hoe ontwikkelt het aantal leden zich?

Van Eerde: 'Dat aantal loopt nog steeds terug. Maar steeds minder hard. Eind vorig jaar hadden we circa 7700 leden.'

Rook: 'Jarenlang daalde het aantal leden met vierhonderd per jaar. Nu zitten we op 240 per jaar.'

Is met dat ledental de dienstverlening op peil te houden? Eerder sprak CGMV over een minimum van 10.000 leden.

Van Eerde: 'Het is niet voor niets dat wij op zoek zijn naar andere inkomstenstromen. Als je te weinig leden hebt, staat de kwaliteit van je dienstverlening onder druk. Maar dat is niet aan de orde. We zijn financieel gezond en teren nog steeds niet in op ons eigen vermogen.'

Wordt er nagedacht over een fusie met CNV of de reformatorische RMU?

Rook: 'Dat is nog steeds ver weg. Onze relatie met CNV is erg versterkt, maar ik zie ons op korte termijn niet samengaan. Dan verlies je een deel van je christelijke identiteit, en daar hebben we juist hard aan gewerkt.'

Van Eerde: 'Met de RMU hebben we goede contacten, maar de RMU is nog steeds sterk verbonden met de reformatorische zuil. Niettemin geldt zowel voor de RMU als het CNV dat je nooit iets moet uitsluiten. Als het water aan de lippen staat, moeten we onze leden ergens onderbrengen. Maar daar zijn we nu niet mee bezig.'

Hoe geven christenen anno 2018 hun geloof een plek op het werk?

Van Eerde: 'Christenen gaan daar heel verschillend mee om: de een praat volop over wat hij doet in de kerk; de ander laat vooral door zijn gedrag zien dat hij christen is.'

Rook: 'Er zijn wel leden die het lastig vinden in de banksector te werken, omdat het daar draait om het belang van de bank en niet van klanten. Banken zijn gered door de overheid, maar stellen zich nu hard op bij anderen.'

In de polder is het overleg tussen vakbond en werkgevers, bijvoorbeeld over pensioenen en vast versus flexwerk, vastgelopen. Is daar nog een oplossing mogelijk?

Van Eerde: 'Als je al ruim een jaar niet in staat bent om tot een akkoord te komen, zie ik het er niet snel van komen. De vakbonden lijken juist nog meer in het defensief te schieten. CGMV wil een ander geluid laten horen en naar de toekomst kijken. De arbeidsmarkt verandert en bestaat steeds minder uit vaste banen. Wij streven naar een arbeidsmarkt waarop iedereen kan meedoen. Of je nu een vast contract hebt, werkt met tijdelijk contracten, of zelfstandige bent.' <

NL

SOPHIA GEUZE nd.nl/nederland BEELD AP / MIRO MAY

Een tropenarts aan het werk in Sierra Leone. De opleiding tot tropenarts wordt bedreigd door bezuinigingen.

ChristenUnie: opleiding tropenarts moet blijven

► AMERSFOORT

De ChristenUnie roept minister voor Medische Zorg Bruno Bruins op actie te ondernemen om de opleiding tot tropenarts te redden. Oud-politica en VVD'er Neelie Kroes deed dat vrijdagavond in *De Wereld Draait Door* ook al.

Neelie Kroes zette haar oproep kracht bij met een persoonlijk verhaal. Toen ze na een bezoek aan Suriname terugkwam, werd ze onwel. Pas in het Havenziekenhuis werd duidelijk wat er aan de hand was, omdat ze daar over kennis van tropische ziekten beschikken. ChristenUnie-Kamerlid Carla Dik vraagt minister Bruno Bruins in overleg te gaan met ziekenhuizen, het Koninklijk Instituut voor de Tropen (KIT) en hulpverleningsorganisaties om te voorkomen dat het aantal opleidingsplekken verder daalt. De tropenarts dreigt te verdwijnen. Vijf van de 24 ziekenhuizen waar deze artsen een opleiding kunnen volgen, stopten al met de opleiding.

'Er is geen opleidingsbudget meer voor de tropenarts, die tegenwoordig arts internationale gezondheidszorg (AIGT) wordt genoemd. We zien dat ziekenhuizen stoppen met het aanbieden van de opleiding om te bezuinigen', zegt opleider en chirurg-oncoloog Martijn Lutke Holzik.

Lutke Holzik werkt bij de Ziekenhuis Groep Twente (ZGT) waar zeven tropenartsen in opleiding zijn. 'Een AIGT kost relatief veel geld. Ziekenhuizen nemen liever een dokter aan die meteen inzetbaar is dan een die ze moeten betalen voor de opleiding.'

asielcentra

Artsen die tropenarts willen worden, studeren zes jaar tot basisarts. Daarna volgt de tropenopleiding. Die bestaat uit één jaar chirurgie, één jaar gynaecologie en een tropenstage. Het ziekenhuis betaalt de opleiding, de arts in opleiding betaalt een bijdrage. In 2012 werd de opleiding officieel erkend door de artsenfederatie KNMG.

De hoop was dat er een bijdrage van het Rijk zou komen, net als bij andere erkende medische opleiding. Maar minister Edith Schippers oordeelde anders. 'Terwijl de relevantie van de opleiding inmiddels wel is aangevoeld', zegt Lutke Holzik. 'Er komen steeds meer patiënten uit andere landen, mensen die ver op vakantie zijn geweest en vluchtelingen uit asielzoekerscentra. Het gaat niet alleen om andere ziekten, maar mensen uit andere culturen presenteren hun klachten ook vaak anders dan Nederlanders. Daar hebben tropenartsen ervaring mee.'

Omdat artsen in ontwikkelingsgebieden vaak weinig middelen hebben, is er in de opleiding veel aandacht voor preventie. Lutke Holzik: 'Omdat voorkomen nog altijd beter is dan genezen, is dit iets waar de algemene geneeskunde in Nederland ook veel meer naar toe zal gaan. Neem bijvoorbeeld overgewicht, roken en diabetes.' <

NL

MINI-INTERVIEW

RICK MOELIKER nd.nl/wetenschap BEELD ND

DE DIAGNOSE KANKER KOMT STRAKS VAN DE COMPUTER

Een computerprogramma kan straks net zo goed borstkanker ontdekken als de dokter, zegt medicus Thijs Kooi. Hij verwacht daarom dat zogenoemde algoritmen steeds vaker een beslissende rol gaan spelen bij het diagnosticeren van patiënten. Vandaag promoveert hij aan de medische faculteit van de Radboud Universiteit.

► NIJMEGEN

■ Hoe werkt zo'n algoritme dat borstkanker opspoor?

'Met behulp van beeldanalyse kan een algoritme helpen borstkanker op te sporen. Normaalgesproken kijkt een arts naar weefselpreparaten van een borst, ik liet het een algoritme doen. Het computerprogramma waarop dit algoritme draait, kijkt of het iets verdachts ziet. Dat kan een tumor zijn, maar ook een cyste. Het algoritme dat ik heb ontwikkeld, zij het op basis van een eerder ontworpen algoritme, kijkt ook naar symmetrie en maakt temporele vergelijkingen.'

■ Wat hebt u ontdekt?

'Ik heb niet zozeer iets ontdekt, omdat ik voortborduur op een eerder algoritme. Daarin heb ik veel vooruitgang geboekt.'

■ Wat zijn de voordelen van zo'n algoritme?

'Een algoritme werkt in de nabije toekomst bij het stellen van een diagnose sneller en nauwkeuriger dan een arts.'

■ U werkt met zogenaamde deep-learning algoritmen. Waarin verschilt dit van een gewoon algoritme?

'Bij een normaal 'lerend algoritme' stel je wiskundige formules in, die met de data aan de slag gaan die je invoert. Bij een deep-learning algoritme moet je alleen data invoeren en daarna gaat het algoritme zelf aan de slag. Dergelijke algoritmen zijn sterk in opkomst, Google investeert hier bijvoorbeeld miljarden in. De wiskunde die hierachter zit, is niet erg lastig, wel heb je veel data nodig om het algoritme iets te kunnen leren.'

■ Een algoritme heeft data nodig om conclusies te trekken. Welke data hebt u gebruikt?

'Data van bevolkingsonderzoeken onder vrouwen in het westen van het land.'

■ U gebruikt dit algoritme om borstkanker op te sporen. Zijn andere toepassingen ook denkbaar?

'Dat denk ik wel. Het begint nu met beeldanalyse, daarin is een aantal algoritmen in principe al beter dan een arts en ik heb er alle vertrouwen in dat complexere diagnoses op den duur ook mogelijk zijn. Het is daarbij wel belangrijk dat er voldoende data beschikbaar komen. Wanneer dat het geval is, kan het snel gaan.'

■ Dus een arts is op den duur niet meer nodig.

'Voor het stellen van een diagnose niet. Al weet ik dat ik me met deze uitspraak niet populair maak in ziekenhuizen.'

■ Een arts is een mens die zijn patiënten als mensen ziet, een computergestuurd algoritme slechts een machine. Vindt u dat geen probleem?

'Nee. Want artsen maken fouten, al kunnen computers dat natuurlijk ook doen. Het lijkt mij echter onverantwoord dat wanneer een algoritme beter is in het stellen van een diagnose we dit niet aan zo'n algoritme overlaten.'

■ Hoe ver is de Nederlandse medische wetenschap met het toepassen van algoritmen?

'Dat gebeurt helaas nog niet zo veel.'

Thijs Kooi

NL

SOPHIA GEUZE nd.nl/nederland

Ethicus stap uit commissie voor toetsing euthanasie

► DEN HAAG

Psycholoog en medisch ethicus Berna van Baarsen is per 1 januari uit de regionale toetsingscommissie euthanasie gestapt. Dat zegt ze in het artsenvakblad *Medisch Contact*.

Berna van Baarsen vindt euthanasie bij wilsonbekwame patiënten met vergevorderde dementie niet verdedigbaar. Je kunt pas zeker weten of iemand ondraaglijk lijdt als de patiënt dat zelf aangeeft, is haar overtuiging. Ze zegt dat artikel 2.2 van de Euthanasiewet steeds ruimer geïnterpre-

teerd wordt. 'Daar kan ik niet achter staan', zegt ze in *Medisch Contact*.

In artikel 2.2 staat dat een arts over mag gaan tot euthanasie bij een patiënt die niet meer duidelijk kan maken wat hij wil, maar wel een schriftelijke euthanasieverklaring heeft. Van Baarsen vindt de wilsverklaring een intentieverklaring. En dat is in haar ogen iets anders dan een actueel verzoek tot euthanasie. De wilsverklaring wordt meestal opgesteld als er nog geen sprake is van ziekte. De wilsverklaring wordt vaak aangepast

als iemand ziek wordt. De grens van ondraaglijk lijden schuift dan op, constateert de ethicus.

Van Baarsen heeft tien jaar in de regionale toetsingscommissie euthanasie gezeten in de regio Overijssel, Gelderland, Utrecht en Flevoland. In het artikel in het artsenblad waarschuwt ze de Stichting Levensindekliniek (SLK) voor tunnelvisie. Verder zegt ze dat bij verzoek om euthanasie bedacht moet worden of de doodswens te maken heeft met eigen lijden of het lijden van de omstanders. <

ANP nd.nl/nederland

TREINEN MEEST OP TIJD IN NIEUWESCHANS

► UTRECHT

Wie met de trein naar Nieuweschans gaat, heeft de grootste kans om daar op tijd aan te komen. Het station in het oosten van de provincie Groningen, aan de grens met Duitsland, had vorig jaar de hoogste punctualiteit van heel Nederland. Van alle treinen kwam 98,5 procent precies op tijd aan, of met hooguit drie minuten vertraging. Ook andere kleinere stations, zoals Roodeschool en Sneek, kampten nauwelijks met vertragingen, blijkt uit cijfers van spoorbeheerder ProRail. Die stations liggen aan vrij

korte lijnen, waar weinig treinen rijden. Die lopen onderweg weinig vertraging op en als dat toch gebeurt, heeft dat vaak geen gevolgen voor andere treinen. De stiptheid was het slechtst in Vlissingen. Daar kwam 85,3 procent van alle treinen op tijd aan. Rotterdam CS (85,7 procent), Tilburg (85,8 procent), Breda (86,4 procent) en Amsterdam CS (87,5 procent) deden het iets beter. In heel Nederland reed vorig jaar 90,5 procent van alle treinen op tijd, de hoogste punctualiteit ooit.

€ 26.800,-

**oudman
keukens**

€ 14.613,-

€ 7.455,-

www.oudmankeukens.nl

BALKENGRACHT 12 | 9405 CG | ASSEN | 0592 314 888

MAARTEN BOERSEMA nd.nl/geloof BEELD MAARTEN BOERSEMA

Gelovige mannen onder elkaar

...Naast De 4e Muskietier is er nóg een organisatie die zich richt op het mannengeloof.

...Noordermannen wil met directe taal en gehaktballen mannen aanspreken. Binnenkort 'verovert' de organisatie Groningen.

► DONKERBROEK

De interkerkelijke mannenbeweging Noordermannen organiseert bijna maandelijks op negen plekken in Noord-Nederland avonden om elkaar als man van hart tot hart te ontmoeten. Rob van der Hoek is algeheel leider van de beweging en legt uit dat allerlei thema's op deze avonden centraal kunnen staan: vaderschap, seksualiteit, het huwelijk, spiritualiteit, verslavingen, opvoeding. 'Het mooie is dat op deze avonden er ruimte is om in vertrouwen met elkaar te spreken en ook op een manier die mannen aanspreekt. Dat wil zeggen: direct en zonder omhaal van woorden. Als mannen onder elkaar.' De beweging is onderdeel van de organisatie Unite in Christ, bekend van onder andere Festival316. De avonden van de Noordermannen zijn begonnen in 2009 en in de loop van de jaren zijn er negen afdelingen ontstaan in Drenthe, Friesland en Groningen. In het begin droeg de beweging de naam van de Friese vrijheidsstrijder Grutte Pier, maar toen de beweging ook buiten Friesland afdelingen begon, werd gekozen voor de naam Noordermannen. Vrijheid, vastberaden en veroveren zijn het credo van de beweging, waarin iets doorklinkt van de vrijheidsstrijder Grutte Pier.

Begin maart wordt de tiende afdeling in de stad Groningen gestart. Of, om in Noordermannentaal te spreken: de stad wordt 'veroverd'. 'We zijn dankbaar dat we deze stad als het ware nu mogen innemen.'

De associatie met de beweging De 4e Muskietier ligt voor de hand, toch staan beide organisaties los van elkaar. 'We zien De 4e Muskietier als onze grote broer en we hebben veel raakvlakken. Alleen zijn wij iets minder fysiek ingesteld en organiseren we alleen plaatselijke activiteiten. Daarnaast vragen wij mannen om lid te worden en gedurende het jaar alle activiteiten van de afdeling te bezoeken.' In totaal zijn er bij de verschil-

Mannen tillen tijdens een ontmoetingsavond van Noordermannen met gestrekte armen een kruis op.

lende afdelingen ruim zestig mannen betrokken, maar op de avonden zelf komt een veelvoud van mannen af.

zo veel kerels

Eens in het jaar wordt er een ontmoetingsavond georganiseerd waarbij alle afdelingen elkaar ontmoeten en elke man welkom is. Afgelopen vrijdag werd de ontmoetingsavond van 2018 georganiseerd en kwamen er ruim vierhonderd man bijeen in een loods in het Friese Donkerbroek. Jong, oud, getrouwd, ongetrouwd en uit allerlei kerkelijke gezindten. Ze zaten gebroederlijk naast elkaar om met elkaar te zingen, lachen, bidden, stil te zijn, te luisteren en ook te eten. Van der Hoek begon de avond met uit te spreken dat hij had uitgekeken om met 'zo veel mannen Jezus groot

te maken'. 'Wat is het toch machtig om met zo veel kerels bijeen te zijn als volgelingen van Koning Jezus.' Hij voegde daar meteen aan toe dat niemand de avond mocht verlaten zonder een gehaktbal te hebben gegeten. De avond werd afgesloten door spreker Wim Hoddenbagh, voormalig directeur van De 4e Muskietier en tegenwoordig werkzaam bij de organisatie Royal Mission. Er werd langzaam naar dit slotstuk toegewerkt met gezang, gebed en ook een krachtenspel, waarbij verschillende mannen een kruis met gestrekte armen moeten optillen, terwijl andere mannen spijkers in een stuk hout slaan. De schoonvader van Van der Hoek spreekt de menigte ook toe. 'Al ken ik niet de weg die God met mij gaat, ik ken wel de Gids.' Daarna sluit hij af

door het lied 'Grote God, wij loven u' in te zetten. De zaal haakt aan. Het dorp kan vanuit de loods aan de rand het indrukwekkende gezang horen van honderden mannen, die a capella zingen.

estafette-stokjes

Kruis, kracht en kroon. Dat zijn de woorden die stonden op de uitnodiging van deze avond en die in de toespraak van Hoddenbagh een belangrijke rol innemen. Hij spoort de mannen aan samen in beweging te komen. 'Ik bid dat de Heilige Geest Noord-Nederland op zijn kop zet.' De kernwoorden hadden trouwens ook geloof, hoop en liefde kunnen zijn. Hij sluit namelijk af door de mannen te vragen om geknield voor hun stoel plaats te nemen en spreekt drie ge-

beden uit aan de hand van de drie-slag liefde, hoop en geloof. Het eerste gebed is gericht op het zoeken van de intimiteit bij God de Vader en het weten dat je geliefd bent door de Vader. Het tweede gebed spreekt van een vurig verlangen om te leven in de hoop die Christus geeft. En het derde gebed is een gebed om niet te leven op eigen wilskracht, maar vanuit het geloof, vanuit de kracht van de Heilige Geest.

Aan de aanwezigen wordt gevraagd om een, zojuist uitgedeelde, estafette-stokjes gaan de lucht in en spreken van liefde, hoop en geloof, terwijl buiten de geur van gehaktballen opstijgt. <

NL

ANP

Gouden Ganzenveer voor Antjie Krog

► AMSTERDAM

De literaire onderscheiding de Gouden Ganzenveer is dit jaar voor de Zuid-Afrikaanse dichteres Antjie Krog. De organisatie achter de prijs, de Academie De Gouden Ganzenveer, prijst Krog als een 'veelzijdige dichteres, als een uitzonderlijk integer schrijfster en journaliste, en als een begenadigd performer van haar eigen werk'. De prijs wordt bijna jaarlijks toegekend aan een persoon of instituut met grote betekenis voor het geschreven en gedrukte Nederlandse woord. Krog (1952) debuteerde op haar achtste met de dichtbundel *Dogter van Jesta*, in 2015 volgde de dichtbundel *Medeweten*. <

KERK BLOGS EN BLADEN

HARMKE ZONNEBELD nd.nl/geloof

■ SINGLE-ZIJN GEEN ONVOLTOOIDE STATUS

Haar goedbedoelende oma stelde haar ongeveer elke week de vraag waarom zij nog steeds alleen was, schrijft Cocky Drost over een jonge vrouw die geen relatie had. In *De Waarheidsvriend*, het blad van de Gereformeerde Bond binnen de Protestantse Kerk in Nederland, schrijft Drost over single zijn. 'Nog steeds alleen' zijn woorden die Drost regelmatig hoort als het over singles gaat. 'Dat klinkt als een onvoltooide status, als een streven naar iets wat je nog niet bent.' Veel singles krijgen de vraag of ze niet te kieskeurig zijn, aldus Drost. Zo'n vraag kan singles het idee geven dat het aan hun ligt dat ze geen relatie hebben. 'Niet iedereen realiseert zich dat single-zijn lang niet altijd een bewuste keuze is.' Drost geeft niet-singles als tip singles niet buiten te sluiten, maar te betrekken bij hun leven.

■ HERPROGRAMMERING EN THERAPIE

'De waarheid bleek dat iedereen zijn eigen waarheid heeft', schrijft Inge Bosscha (40) in haar es-

say in het blad *Volzin*. Met het essay won zij de eerste prijs van de *Volzin*-schrijfwedstrijd 2017. In haar essay vertelt Bosscha hoe zij opgroeide op Walcheren in een gezin dat lid was van de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt. Tijdens een 'verwarrende en diep ontwrichtende' periode in haar leven ging alles wat zij tijdens haar jeugd geleerd had, op de schop. Bosscha schrijft aan het einde van haar essay over jaren van therapie en herprogrammering, waarna zij zich dieper dan ooit verbonden voelde met haar afkomst en met wie zij is. 'Ik ben, ik ben, ik ben', zo klopte

mijn hart.' Bosscha heeft een website die een platform biedt aan mensen die het gevoel hebben onrecht te zijn aangedaan binnen een religieuze groepering.

■ PKN MOET GEEN GRIJZE MUIS WORDEN

De Protestantse Kerk in Nederland (PKN) mag best wat vaker verkondigen dat Jezus Heer is, zegt kerkelijk werker Erika van der Laan (34) in het *Gezamenlijke Zendingsblad* van protestantse kerken uit Drenthe, Overijssel en Flevoland. Van der Laan is dit jaar gastcolumniste voor het blad en stelt zichzelf voor. Ze is opgegroeid binnen de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt, maar overgestapt naar de PKN omdat ze solliciteerde op een vacature voor kerkelijk werker binnen dat kerkgenootschap. 'Aan de ene kant is het goed dat je hier zoveel verschillende opvattingen onder één dak ziet, maar aan de andere kant moeten we ervoor oppassen dat we juist door die verscheidenheid geen grijze muis worden', aldus Van der Laan.

KEES BROERE / VK nd.nl/buitenland

Venezuela handhaaft blokkade Antillen

► WILLEMSTAD

Venezuela houdt vast aan de blokkade van zee- en luchtverbindingen met de Caribische ABC-eilanden van het Nederlands koninkrijk. Een overleg van bijna zes uur heeft vrijdag niet tot een akkoord geleid.

Beide partijen zeggen verder te zullen praten, maar onduidelijk is nog op welke termijn dat zal gebeuren.

De uitkomst van het overleg op Aruba sluit aan bij de verwachtingen die minister Halbe Zijlstra (VVD) van Buitenlandse Zaken hierover na de ministerraad uitsprak. Zijlstra gaf aan dat de grensblokkade tussen Venezu-

ela en Aruba, Bonaire en Curaçao 'nog een tijdje' zal kunnen duren. Na afloop van het beraad in het regeringsgebouw van Aruba sprak premier Evelyn Wever-Croes van dit autonome land binnen het koninkrijk van een gesprek in een 'positieve en constructieve' sfeer. Niettemin moest ook zij toegeven dat de 'status quo' blijft gehandhaafd. De blokkade is inmiddels een week van kracht.

Nicolás Maduro, de president van het sociaal-economisch zwaar geteisterde Venezuela, gaf eind vorige week aan de blokkade in te stellen, omdat 'de maffia' op de ABC-eilanden zich

schuldig maakt aan smokkel van levensmiddelen, maar ook van grondstoffen als goud, diamant en koper. De meeste smokkel uit zijn land gaat echter richting Colombia.

grensbewaking

De afgelopen dagen hebben de regeringen van Aruba en van het eveneens autonome land Curaçao geprobeerd de Venezolaanse regering gerust te stellen. Zo gaf Aruba aan de smokkel van koper, met name in de vorm van elektriciteitsdraden, streng te gaan controleren. Curaçao onderstreept dat het goede samenwerking

met Venezuela wil houden voor de grensbewaking. Het eiland Bonaire is een zogeheten bijzondere gemeente van Nederland binnen het koninkrijk. De Nederlandse vertegenwoordiger in het overleg was de Nederlandse ambassadeur in Venezuela. Den Haag is behalve voor Bonaire ook verantwoordelijk voor Defensie en Buitenlandse Zaken voor de in totaal vijf andere eilanden in het koninkrijk. Venezuela wil dat aan de smokkel een einde komt. Wat president Maduro hierbij niet vermeldt, is dat die smokkel vanuit zijn land mede mogelijk wordt gemaakt door Venezolaanse

criminelen, deels ook in samenspraak met overheidsinstanties als de douane. Nederland op zijn beurt, zo geeft minister Zijlstra aan, vindt dat Venezuela meer kan doen tegen de smokkel van drugs en wapens.

De voortzetting van de blokkade van zee- en luchtverbindingen heeft volgens de Arubaanse premier op korte termijn weinig zware negatieve gevolgen. Wever-Croes onderstreepte dat het koninkrijk hoopt dat 'de komende dagen' alsnog ondertekening van een akkoord mogelijk is. Ook premier Mark Rutte zei vrijdag te hopen dat de grenzen snel weer open gaan. <

GERHARD WILTS nd.nl/buitenland BEELD AP / DOUGAL BROWNLIE

Star Wars tegen tekort aan piloten

...Het tekort aan gevechtsvliegers is zó groot dat de Amerikaanse luchtmacht wil pogen aspirant-piloten in een derde van de tijd op te leiden.

...Met slimme simulators; maar die kunnen menselijke instructeurs niet vervangen, menen critici.

► WASHINGTON

Een groepje van twintig piloten begint volgende maand met een proef om in een halfjaar als gevechtspiloot te worden klaargestoomd. Bij de nieuwe aanpak draait het om leren via kunstmatige intelligentie en virtual reality. De inzet van instructeurs kan daardoor met de helft omlaag, terwijl het aantal kostbare vliegreuren aanzienlijk wordt beperkt, is de verwachting van luchtmachtkolonel Eric Frahm, die leiding geeft aan het ambitieuze project.

De Amerikaanse luchtmacht kampt met een ernstig tekort aan gekwalificeerd personeel, wat een grote druk legt op de piloten in actieve dienst. Gaapte er in 2016 al een gat van 723 piloten, in 2018 loopt het tekort op naar tweeduizend, waarschuwde staatssecretaris Heather Wilson (Luchtmachtzaken) enkele maanden geleden. Intussen neemt de vraag naar ervaren gevechtsvliegers op het strijdtoneel in het Midden- en Verre Oosten toe, voegde generaal Michael Koscheski eraan toe. Een speciaal crisisteam zoekt onder zijn leiding naar radicale oplossingen voor het tekort. Drastische maatregelen zijn volgens Wilson nodig. De staatssecretaris had een piloot gesproken die al zeventien keer naar het buitenland uitgezonden was. 'We branden onze mensen af, omdat de luchtmacht te klein is voor wat de natie van ons verlangt', vertelde ze tegen de zender CNBC. 'We moeten ons herbezinnen, want de luchtmacht is tot het uiterste opgerekt.'

De Amerikaanse regering begon in oktober een campagne om duizend oud-luchtmachtpiloten weer vrijwillig dienst te laten nemen. Maar omdat terugkeer voor elke kandidaat individueel maatwerk vraagt, vordert die instroom traag. Bovendien verandert de techniek razendsnel, beseft luchtmachtchef generaal David Goldfein. 'Mijn vader van 85, die nog met F-4's vloog in Vietnam, is razend enthousiast om terug te komen', grapte

De Amerikaanse minister van Onderwijs Betsy DeVos zit in een vluchtsimulator bij een bezoek aan de U.S. Air Force Academy in Colorado Springs. Flightsimulators moeten het tekort aan Amerikaanse luchtmachtpiloten helpen oplossen.

hij eind vorig jaar op een persconferentie over het pilotentekort. 'Net als zijn strijdmakkers van toen.' Daarnaast moet er meer personeel komen door een betere beloning – veel piloten zijn vertrokken naar de burgerluchtvaart, omdat daar de salarissen hoger zijn en de arbeidstijden evenwichtiger. Met een jaarlijkse premie van 25.000 dollar probeerde de luchtmacht piloten over te halen hun dienstperiode te verlengen. Die premie werd in augustus verhoogd naar 35.000 dollar (31.000 euro).

ontwrichting

De verwachtingen om met simulatiecursussen de instroom aan piloten snel op te voeren, zijn hooggespannen. Per jaar heeft de Amerikaanse luchtmacht (20.000 piloten) ruim 1400 nieuwkomers nodig om zijn gevechtstaken te kunnen blijven uitvoeren. Kolonel Frahm gaat ervan uit

dat met spraakgestuurde instructie en virtuele vluchten niet alleen de opleidingsduur fors korter wordt, maar ook minder instructeurs en oefenvluchten nodig zijn.

Met een 'Silicon Valley-achtige ontwrichting' van de traditionele opleidingen, hoopt hij met zijn experiment te kunnen zorgen voor een doorbraak. De proef bestaat uit twee fases van elk een halfjaar: eerst moet blijken of met simulators en virtual reality de harde praktijk nagebootst kan worden, en dan moet een syllabus gemaakt worden met (ingekorte) oefenstof die is afgestemd op simulatietraining. Cruciaal is volgens Frahm welke inzichten de proef oplevert over menselijk leren. In de simulator worden hartslag en ademhaling van de student gemeten en registreert de virtualrealitybril oogbewegingen. Ten slotte moeten kunstmatige instructeurs in staat zijn te 'praten' met

de piloot-in-opleiding. Op die manier kunnen vier studenten de opleiding volgen, in plaats van de een-op-een-begeleiding met een vlieginstructeur. 'Bij een werkelijke vliegopleiding moet wel een echte instructeur mee de lucht in', legde Frahm uit in het tijdschrift *Aviation Week*.

Als alles meezit, moet de nieuwe leermethode binnen anderhalf jaar klaar zijn. Frahm schat dat de invoering niet meer kost dan vijf miljoen dollar. Dan hoeven aspirant-piloten niet langer uit te wijken naar civiele opleidingen en lopen zij minder risico los te raken van de militaire cultuur bij de Amerikaanse luchtmacht, meent hij.

Toch krijgen Frahms plannen een kritische ontvangst. Eerder was al gesnoeid in extra examens; luchtvaartdeskundigen vrezen dat met gesimuleerde situaties de kwaliteit nog verder achteruitgaat. 'Niets kan een

menselijke instructeur vervangen. Verbeter het welzijn en het salaris, dan lost het probleem zich vanzelf op', klinkt het in *Aviation Week*. Een vader van een piloot reageert sceptisch. 'Mijn zoon zegt dat hij in de simulator sneller duizelig en luchtziek raakt dan in welk vliegtuig hij ooit vloog. Hij wijt dat aan het voortdurend rondkijken in het 'toestel' om alle effecten waar te nemen. Bij een echte vlucht moet een piloot zich juist concentreren op wat er 'buiten' gebeurt; dat is de routine bij het vliegen in formatie, luchtacrobatiek, gevechtssmissies en trainings- en onderhoudsvluchten.' Bedenklijk vindt hij ook dat het lesprogramma wordt onderbouwd met industrieonderzoeken. 'Welke bedrijven? De VR-fabrikanten? Computerconcerns? Luchtvaartondernemingen? Vanuit het standpunt van onpartijdigheid vind ik die allemaal verdacht.' <

WILMA VAN DER MATEN nd.nl/buitenland BEELD AP / B.K. BANGASH

'Dood Zainab is topje van ijsberg'

... In Pakistan eist een woedende bevolking de publieke executie van de man die de zevenjarige Zainab ontvoerde, verkrachtte en haar gemolesteerde lichaampje dumpte op de vuilnisbelt van Kasur.

... Niet eerder liepen de emoties na de moord op een kind zo hoog op.

► KASUR

'Mijn hart breekt als ik denk aan de pijn die Zainab heeft geleden voordat ze stierf', huilt haar 16-jarige zus Laila. In het krappe huisje in de smalle steeg tegenover de moskee waar haar familie met twee andere gezinnen wonen, verkeert iedereen in een diepe schok. Hoe kon in deze overbevolkte wijk de zevenjarige Zainab verdwijnen?

Tegen zonsopgang ergens op weg naar het huis van haar koranleraar moet ze zijn meegenomen door een man. Op amateurvideobeelden, opgenomen door een camera voor een bakkerij, zijn slechts schimmige contouren zichtbaar. 'We hebben die beelden twee uur na de ontvoering aan de politie gegeven. Maar die deed niets. Ze had misschien nog gered kunnen worden', vertelt Zainabs 18-jarige broer Abuzar geëmotioneerd.

In Kasur, een stadje bij de Indiase grens, worden al jarenlang kinderen op grote schaal ontvoerd voor de seksbranche. Het gaat om de meest kwetsbare kinderen uit arme, veel te grote gezinnen. Bendes maken daar misbruik van. De politie neemt geen enkel zedenmisdrijf tegen een kind serieus, is de klacht van de bevolking in Kasur. Terwijl Zainab niet de enige is die in dit provinciestadje werd verkracht en vermoord. Ze is de twaalfde minderjarige die in de afgelopen maanden dood is teruggevonden. In geen van de gevallen is de dader opgepakt. Van de ouders die aangifte deden, werd slechts de helft van de zaken officieel geregistreerd.

Kasur staat bekend om het hoogste aantal zedenmisdrijven in Pakistan. Zoals de omstreken 'Husain Khanwala-zaak', in een district buiten Kasur, waar tot 2015 jarenlang honderden kinderen seksueel werden misbruikt. Een bende ontvoerde kinderen, pleegde voor de camera ontucht met hen en verkocht de sekstapes aan pornobedrijven. Wie zijn mond wilde opendoen, werd met de dood bedreigd. De politie arresteerde een paar verdachten, nadat in de media enkele kinderen uiteindelijk hun verhaal hadden gedaan. Uiteindelijk liet de politie de arrestanten weer gaan wegens gebrek aan bewijs. In Zainabs geval heeft de politie bij 95 mannen DNA afgenomen om de dader op te sporen.

grote gezinnen

In heel Pakistan neemt het aantal seksuele misdrijven tegen kinderen toe. Volgens officiële cijfers van het Centrale Bureau Operaties registreerden 750 ouders het afgelopen jaar een ontvoeringszaak van hun kind in de leeftijd tussen de 3 en 15 jaar. 'Deze cijfers vormen slechts een topje van de ijsberg', concludeert directeur Sadia Hussain van de kinderbeschermingsorganisatie Sparc. Ze vermoedt dat jaarlijks 'duizenden' kinderen verdwijnen.

Sparc luidt al jaren de noodklok over het toenemend seksueel geweld tegen kinderen. In een van hun straatopvangprojecten in Rawalpindi vertellen de begeleiders over de kwetsbare

Een Pakistaans meisje steekt een kaarsje aan bij een foto van de vermoorde zevenjarige Zainab.

positie waarin miljoenen kinderen verkeren. 'Pakistan telt te veel grote gezinnen. De ouders, meestal straatventers, hebben geen geld om al die monden te voeden en sturen de kinderen onbegeleid de straat op om geld te verdienen. Bendes maken daar misbruik van', aldus Sadia Hussein. Bij haar zijn ze veilig. Toch moet ze stevig met de ouders onderhandelen om de kinderen enkele uren in het op-

'Pakistan heeft te grote gezinnen. De arme ouders sturen kinderen de straat op.'

vangtehuis te krijgen. Pas nadat ze op straat hun dagelijkse kost hebben verdiend, mogen ze naar de onofficiële school van Sparc waar ze leren lezen en schrijven. Sadia laat ze 's avonds pas gaan als de ouders hun kind persoonlijk ophalen.

Een jongetje vertelt uit een gezin met tien kinderen te komen. Overdag struint hij met zijn jongere zusjes, onder wie de jongste van drie, op straat. De kinderen zijn een gemak-

kelijke prooi voor kinderhandelaren. Niemand kijkt naar hen om. De meeste kinderen in het opvangproject komen uit een gezin met gemiddeld tien kinderen. Geboorteperking bestaat niet in Pakistan. De projecten die van de grond komen om gezinsvorming te reguleren, mislukken. 'Het is vechten tegen de luidspreekers van de mollahs in de moskee die beweren dat ieder kind een geschenk is van God', vertelt Sadia Hussein.

Het parlement moet met betere wetgeving komen om kinderen in Pakistan te beschermen, vindt ze, net zoals de politie de verdwijningen serieus dient te nemen. Niet eerder trokken na een zedenmisdrijf tegen een kind zo veel mensen de straat op. In Kasur gooiden ze woedend met stenen naar agenten. Twee mensen kwam daarbij om het leven. Via een petitie op de website change.org wordt de doodstraf voor de dader ge-

engel

Sociale media brachten de protesten op gang. De foto van een engelachtige Zainab, die met haar onschuldige ogen blij in de cameralens kijkt, werd geplaatst op Facebook. Het kiekje is enkele uren voor haar dood gemaakt door haar zusje. Een afbeelding waarop het levenloze lichaam van

Zainab in haar rode jurkje tussen het vuil ligt, veroorzaakte de heftigste reacties. Bij de protesten zijn inmiddels twee doden gevallen. 'Iedereen realiseert zich ineens dat het morgen jouw kind kan zijn', zegt Shehzad Roy van de kinderorganisatie Zindagi Trust. Hij hoopt dat als de ergste woede voorbij is, ouders hun verantwoordelijkheid nemen voor seksuele voorlichting. Zij dienen met hun kinderen te praten over de seksuele gevaren waaraan ze blootstaan.

Maar seks is een groot taboe in Pakistan. Ouders schamen zich na de verkrachting van hun kind. Ze menen dat hun kind het misdrijf over zichzelf zou hebben afgeroepen. De dader is negen van de tien keer een bekende van het slachtoffer. Ouders geven het familielid dat zich vergreep aan hun kind, liever niet bij de politie aan – opnieuw uit schaamte. Roy: 'Leg kinderen uit wat geslachtsdelen zijn. Dat niemand – niet in je familie, niet op straat – het recht heeft om daar aan te komen. En vertel ze met niemand anders dan hun ouders voor een snoepje mee te gaan.'

Op de videobeelden enkele uren voor haar dood is te zien hoe Zainab rustig aan de hand van haar toekomstige verkrachter over straat wandelt. Daarna verdwijnt ze voorgoed uit beeld. <

ANP nd.nl/buitenland

Saudische vrouwen mogen naar voetbal

► RIYAD

Voor het eerst in de geschiedenis van het Saudische koninkrijk hebben vrouwen een officiële voetbalwedstrijd in een stadion mogen bezoeken.

Saudische media toonden vrijdag beelden van vrouwen met hidjabs en nikabs op de tribune van het Koning Abdullah-stadion in de stad Djedda. In het stadion is plek voor 62.000 mensen. Vrouwen namen plaats in de vakken die voor families waren gereserveerd. Op videobeelden was te zien dat vrouwen samen met mannen de spelers van de clubs al-Ahli en al-Batin op het veld aanmoedigden. Later deze maand kunnen vrouwen ook naar eredivisiewedstrijden in Riyad en Damman.

Eerder vrijdag ging de eerste speciale autoshowroom voor vrouwen open. Vanaf juni mogen ook vrouwen in Saudi-Arabië de weg op. <

TIPS

tarief € 5,78 per regel; tekst wordt achterelkaar doorgezet; opgave via ndadvertenties.nl

GERECHTELIJKE PUBLICATIES

■ ALGEMEEN

VERKOOP BIJ EXECUTIE. Op dinsdag 16 januari 2018 om 12:00 uur zullen op het adres Hofdamestuin 26 te ZEVENHUIZEN ZH in het openbaar worden verkocht meubilaire en andere roerende zaken. De verkoop wordt gehouden bij opbod en tegen directe betaling. GGN Gerechtsdeurwaarders (mapnr. 24622857). Kijk op www.gerechtsdeurwaardersveiling.nl.

VERKOOP BIJ EXECUTIE. Op dinsdag 16 januari 2018 om 09:30 uur zal ter hoogte van het adres Jacob Catsstraat 56 te 'S-GRAVENHAGE in het openbaar worden verkocht een voertuig, merk BMW, type 5ER REIHE; 523I SEDAN AUT., met kenteken 22DFRH. De verkoop wordt gehouden bij opbod en tegen directe betaling. GGN Gerechtsdeurwaarders (mapnr. 23979648). Kijk op: www.gerechtsdeurwaardersveiling.nl.

VAKANTIE BUITENLAND

■ ALGEMEEN

Vakantiewoning verhuren? Actietarief: vanaf € 69,- een jaar lang een eigen advertentiepagina op www.christelijkevakantiesite.nl

VRAAG EN AANBOD

■ GOUD EN ZILVER

GELD voor uw goud en oude munten. T.k.gevr: (oude) gouden sieraden, gouden tientjes, Krugerranden e.a. gouden en zilv. munten, baartjes zilver en goud, muntverzamelingen etc. Kevelam Garderen 0577-461955 lid NVMH.

Economy Service

Onderhoud
Polo
€175

Inclusief BTW.

De voordelen van Economy Service

- + Lage onderhoudsprijzen
- + 2 jaar garantie op onderdelen en uitgevoerde werkzaamheden
- + Gratis pechhulp binnen Europa
- + Altijd gebruik van originele onderdelen
- + Gratis APK bij onderhoud
- + Gekwalificeerde Volkswagen monteurs

Economy Service.

Voordelig onderhoud voor Volkswagen modellen die al wat langer meegaan

Autoservice Pruijs B.V. • Osloweg 127 • 9723 BK Groningen • (050) - 544 50 90 • www.autopruijs.nl

Reageren?

Brieven: maximaal 200 woorden.

Artikelen: maximaal 700 woorden.

Mail uw reactie met naam, adres en telefoonnummer naar
opinie@nd.nl of Postbus 2085, 3800 CB Amersfoort.Meer informatie: nd.nl/contactJAN VAN BENTHEM • commentator buitenland nd.nl/opinie BEELD ANP / ROBIN VAN LONKHUIJSEN

DICTAAT UIT MOSKOU OVER SYRIË

... Moskou en Damascus maken zich op voor de volgende ronde 'vredesgesprekken' over Syrië. Daarbij moeten de VS en hun bondgenoten definitief aan de kant, is het dictaat uit Moskou.

De claim van de Verenigde Staten dat ze in Syrië de terroristen van ISIS en al-Nusra bestrijden, is niet overtuigend. De pogingen van Washington om het gebruik van militair geweld door de VS – en in hun kielzog ook bondgenoten als Nederland – in Syrië met die claim te rechtvaardigen, is niet aanvaardbaar.

Met deze verklaring zette het Russische ministerie van Buitenlandse Zaken eind vorige week de komende vredesgesprekken over Syrië op scherp. Uitgangspunt voor Moskou is: de Amerikanen en consorten moeten wegwezen. Het is een smoes dat ze daar zijn om de resterende stellingen van ISIS te bombarderen, zoals Nederlandse F-16's volgens Den Haag afgelopen week zouden hebben gedaan. Ze hebben helemaal niks te zoeken in Syrië, vindt Moskou. 'We benadrukken dat de territoriale integriteit en onafhankelijkheid van Syrië moet worden gerespecteerd', klinkt het in de verklaring van het buitenlandministerie in Moskou. De westerse militairen zijn niet uitgenodigd door de Syrische regering van president Assad, de VN-Veilighedsraad heeft geen mandaat aan de VS en de internationale coalitie gegeven en dus dienen ze te vertrekken en weg te blijven uit Syrië, zei de Russische minister van Buitenlandse Zaken Sergei Lavrov al op 29 december in een interview met het Russische persbureau Interfax.

'VS trainen ISIS'

Twee dagen eerder beweerde de chef-staf van de Russische strijdkrachten, generaal Valery Gerasimov tegenover de krant *Komsomolskaja Pravda* dat de Amerikanen op een basis pal bij de Syrisch-Iraakse grens, bij het Syrische Tanf, 'voormalige ISIS-strijders trainen. Hun opdracht is, de situatie te destabiliseren'. Volgens de VS trainen Amerikaanse militairen in Tanf juist gematigde rebellen in de strijd tegen de restanten van ISIS en het aan al-Qaeda verwante Jabhat Fateh al-Sham, het vroegere al-Nusra. Maar de Russische bevelhebber houdt vol dat Russische drones en satellieten terroristische milities hebben waargenomen op de basis. 'Ze noemen zich het Nieuwe Syrische leger, maar ze zijn praktisch ISIS. Ze zijn alleen veranderd van kleur en van naam.' Russische media als *Rusvesna* blijven met verhalen komen over ISIS-strijders 'die op Amerikaanse bases in Irak zijn getraind' en 'hun wapens en munitie vooral van de VS en Israël krijgen'. En Nederland, zo mag je dan concluderen, doet dus aan dat toneelspel mee.

Nederlandse F-16's vertrekken vanaf vliegbasis Volkel naar het Midden-Oosten om daar met de coalitie tegen Islamitische Staat de strijd tegen de terreurorganisatie voort te zetten. Eind vorig jaar kwam er groen licht voor de verlenging van de Nederlandse deelname aan de strijd tegen ISIS.

Ook de Syrische oppositie die begin december in Genève aan de achtste ronde vredesgesprekken deelnam, loopt volgens minister Lavrov aan de leiband 'van degenen die hen controleren', zei hij woensdag. Hij betitelt ze als 'de radicale oppositie' die 'maar voorwaarden blijft stellen als een verandering van het bewind'. Lavrov zet zo de uitgangspunten voor een volgende ronde van de gesprekken over Syrië neer. Er mag niet worden gesproken over het vertrek van president Assad, de oppositie is niet geloofwaardig want die wordt gecontroleerd door de VS en Saudi-Arabië, en de internationale coalitie mag zich niet langer bezighouden met de strijd tegen ISIS en Jabhat al-Sham in Syrië. Het is een totale omkering van de bittere conclusie van de bijzonder gezant van de Verenigde Naties voor

Syrië, Staffan de Mistura. Die stelde na het mislukken van de vorige gesprekken dat juist de Syrische regering met nieuwe, onbuigzame eisen kwam en zo de gesprekken torpe-

En Nederland doet dus, zo mag je concluderen, aan dat toneelspel mee.

deerde. Het Syrische regime 'zocht niet echt naar wegen om een dialoog te krijgen'. Daardoor is het volk van Syrië, dat al ruim zes jaar wordt geteisterd door geweld, 'een gouden

kans' misgelopen om een weg naar vrede te vinden, vond De Mistura. Toch wil hij doorgaan en in de tweede helft van deze maand opnieuw proberen de partijen aan tafel te krijgen voor nieuwe gesprekken.

'Assad terrorist'

Moskou, gesteund door het Syrische regime en Iran, zet daar nu een dictaat tegenover. Bovendien probeert Assad nog voor de komende gesprekken het rebellenbolwerk Idlib op de knieën te dwingen via de bekende, niets ontziende verwoesting. Zelfs de in december nog zo gevierde samenwerking met Turkije in de kwestie Syrië is in de koelkast gezet nadat de Turkse president Erdogan de Syrische leider Assad 'een terrorist' had genoemd die 'ongeveer een miljoen van zijn burgers heeft vermoord'. 'Er is geen enkele wettige basis voor deze

bewering', verklaarde de Russische buitenlandwoordvoerder Maria Zakharova daarover. Assad heeft dus volgens Moskou geen geweld tegen zijn burgers gepleegd, zoals in een reeks VN-rapporten tot in afschrikwekkende details is beschreven. Dus is er volgens Moskou ook geen enkele wettige basis voor het verzet tegen Assad en is ieder lid van de oppositie een terrorist, precies zoals Assad stelt. Vrede kan dan alleen worden bereikt op de weg die hij en Moskou hebben uitgestippeld: door alle tegenstand te vernietigen, tegen elke prijs – ook die aan mensenlevens. 'De nieuwe realpolitik van 2018', noemde Staffan de Mistura het in de Veiligheidsraad. Daarin hebben hoop en overleg plaatsgemaakt voor dictaten. Met Syrië als een van de eerste, sinistere voorbeelden. <

GERARD TER HORST • redacteur nd.nl/columns

OERKNAL

Tot mijn verrassing stond afgelopen week de oerknal op onze kalender. 'Je moet ergens beginnen. Dat deed de oerknal ook', luidde de spreuk bij week 1 van de Familieplanner 2018 van Loesje – de 'gevatte dame' uit Arnhem, bekend van de tegeltjeswijsheden en spitsvondige slogans.

In een opwelling heb ik de pen gepakt – we hebben immers kinderen op te voeden –, de oerknal doorgestreept en er de naam van God ingevuld. 'Je moet ergens beginnen. Dat deed God ook.'

Ik vond het geen slechte vondst, maar had vervolgens spijt. Zijn de begrippen 'oerknal' en 'God' inwisselbaar? Of werd hier – eindelijk – het problematische van die knal aangetoond, namelijk dat er geloof aan ten grondslag ligt?

Ooit heb ik mijn agnosticisme, mijn niet-weten, beleiden ten aanzien van de positie van Israël. Dat is een thema waarover christenen elkaar flink weten te be-stoken vanuit de eigen geloofsstellingen. Stiekem heb ik dezelfde opstelling, het (zalige) niet-weten, ook al een tijdje aangenomen op het dossier schepping en evolutie. In die zin dat ik zelf geen enkele moeite heb met een schepping in zes dagen, maar dat

ik ook begrijp dat er moeilijke vragen opduiken die christenen nopen er bepaald anders over te denken. Even goede vrienden, zou ik zeggen, zij het dat we elkaar een avond bezig kunnen houden met ingewikkelde vragen over beide takken van sport, schepping én evolutie – liefst bij een knapperend vuurtje onder een open, fonkelende sterrenhemel.

Maar nu de oerknal bij ons op de kalender staat, moet het hoge woord er toch maar uit: ook die knal bezorgt me een hoop moeilijke vragen. Ik merk al langer dat ik vooral de factor 'miljarden jaren' amper serieus kan nemen, tenzij er een hoeder en beschermer van dit koude universum in betrokken is.

Volgens Wikipedia wordt de kosmologische oerknal gedateerd op 13,8 miljard jaar geleden. Goeiedag, wie durft daar reële gedachten over te hebben? Geef mij de factor 'miljarden jaren' cadeau en ik weet iedere stelling kloppend te maken.

Onderwijl blijf ik met een andere vraag zitten: hoe overleeft zo'n kwetsbare planeet als de onze zoveel miljarden jaren? Waarlijk, om daarvan overtuigd te raken, heb je een groot geloof nodig. Met als prettige bijkomstigheid: tijd zat om het erover te hebben.

duizend woorden

HANS-LUKAS ZUURMAN • redacteur nd.nl/opinie BEELD AP / SUNDAY ALAMBA

Eén beeld zegt meer dan duizend woorden.

Redacteur en fotograaf Hans-Lukas Zuurman schrijft tweewekelijks wat een foto uit het nieuws bij hem oproept.

Hoe kleurrijk is het leven op straat in de Nigeriaanse stad Lagos. Deze kanariegele taxibus rekent gewoon standaard op extra passagiers, kijk maar naar de permanente opstap aan de achterkant. Als bumper heeft het weinig van waarde te beschermen, gezien de roest en de deuken. Deze twee mannen staan er ontspannen op. Of de bus snel rijdt, weet je niet. Maar de twee stickers met het opschrift 'turbo' maken de wens van de buseigenaar in elk geval publiek. Hoe zou de zin luiden, die net niet goed zichtbaar is door de benen van de heren. 'God pays

them?' Vast een boodschap van Gods genade. Het is eens iets anders dan een visje op je auto. Hoewel. Kijk eens naar de linker knieën ... Daar 'zwemmen' er toch echt twee voorbij. Zo'n gebroken zijspiegel, links bij de bestuurder – die verwacht je gewoon in dit beeld. Het busje passeert tramrails. Maar dat valt nauwelijks op. De man rechts heeft waarschijnlijk net een boek gekocht in de boekshop, verderop in de straat. Hij loopt ermee rond alsof hij het zo wil doorverkopen. Boeiend, zo'n straatbeeld. Je kunt er zo een puzzel van maken. <

ROBERT PEELS EN ROLF DANKERS • werken bij resp. Flostock, omzetvoorspeller op basis va

MEER BOUWEN

... Voorzitter Ger Jaarsma van de Nederlandse Vereniging van Make-raars (NVM) pleit ervoor de woning-productie op te voeren naar 80.000 per jaar. Anders zou het tot 2040 duren voordat het woningtekort is ingelopen. (ND 12 januari). Maar meer bouwen leidt juist tot een nieuwe crisis op de woningmarkt.

Hosannageluiden over de woningmarkt zijn overal te beluisteren. Maar wie goed kijkt naar de cycli op de woningmarkt, beseft dat als er niets gedaan wordt, over een paar jaar de woningmarkt weer in elkaar stort. Wat op de huizenmarkt gebeurt, laat zich nog het beste karakteriseren als een varkenscyclus. Start niet te veel woningbouwprojecten, omdat dit op termijn een nieuwe, diepe crisis in de woningbouw zal veroorzaken, met alle gevolgen van dien voor de rest van de Nederlandse economie.

woonvraag

De jaarlijkse groei van het aantal huishoudens in Nederland vertoont volgens gegevens van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) een geleidelijk dalende lijn van ruim 100.000 in 1985 tot naar verwachting bijna nul in 2035. In totaal komen er vanaf 2016 tot 2035 nog een klein miljoen huishoudens bij. De bouw van extra woningen probeert gelijke tred te houden met deze aanwas van huishoudens en zou dus dezelfde geleidelijk dalende lijn van de woningbehoefte op lange termijn moeten vertonen. De vraag is of dat ook werkelijk zo is.

Om dat te onderzoeken hebben wij een systeem-dynamisch model gebouwd voor de Nederlandse woningbouw. Daarin wordt de samenhang van variabelen als demografie, bouwvolume, transacties en prijs op de woningmarkt in Nederland gedemonstreerd en in getallen uitgedrukt. Op basis van historische gegevens laten we zien dat een zogenaamde varkenscyclus in de woningmarkt wordt veroorzaakt doordat de woningbouwers als groep reageren op een tekortsituatie. Zij starten een hoeveelheid woningbouwprojecten, die pas wordt opgeleverd nadat de tekortsituatie veranderd is. Onder bepaalde omstandigheden kan deze afwijking zichzelf in stand houden en is de varkenscyclus geboren.

Het model is een verbetering van het eenvoudige model voor de varkenscyclus, dat al in de jaren dertig van de vorige eeuw is ontwikkeld, en het kan worden toegepast op tal van markten. De analogie van de varkenscyclus geldt voor veel markten waar vraag en aanbod uit elkaar kunnen lopen door verwachtingen en de tijd die het kost om nieuw aanbod beschikbaar te krijgen. Die varkenscyclus is ook de kern van het probleem van de huidige Nederlandse woningmarkt.

nieuwe swing

De financiële crisis heeft deze golfbeweging een nieuwe swing gegeven: de woningbouwproductie was net in een golfdal aangekomen toen eind 2008 de financiële crisis hard toesloeg. De rente piekte en veel banken schortten hun hypotheekprogramma tijdelijk op. Er was chaos en zelfs paniek op de markten. Aandelenkoersen daalden, autoverkopen zakten in en veel woningkopers bleven weg

van de markt. In Nederland daalde het saldo van vraag en aanbod tot onder nul. Met andere woorden: het woningtekort veranderde in een woningoverschot.

Het overschot dat in 2009 ontstond door de crisis veroorzaakte een daling van de huizenprijs, en dat ontmoedigde potentiële starters om het ouderlijk huis te verlaten en een huis te kopen, waardoor het overschot in stand bleef en de prijs bleef dalen. De woningproductie rolde nog enkele jaren door, omdat de huizen opgele-

De groei van het aantal huishoudens vertoont een dalende lijn.

verd werden die bij het begin van de crisis al in aanbouw waren. Er werden echter minder nieuwe bouwprojecten opgestart. Hierdoor was weer enkele jaren later het overschot bijna weggewerkt, waardoor de prijsdaling afvlakte en rond 2012 tot stilstand kwam. In 2013 werd door de tijdelijk verruimde schenkingsvrijstelling een groep thuiswonende starters gestimuleerd om een woning te gaan kopen. Dit veranderde het kleine overschot in een klein tekort, waardoor de prijzen geleidelijk begonnen te

in computermodellen, en marktonderzoeksbureau Buildsight nd.nl/opinie BEELD ANP / REMKO DE WAAL

BRENGT NIEUWE CRISIS

Bouwers zouden op dit moment graag nog veel meer nieuwe woningen neerzetten.

stijgen en nog thuiswonende starters eerst langzaam en toen massaal op de woningmarkt kwamen. De stijging van de huizenprijzen begon vervolgens sterk op te lopen. Als eerste in de grote steden waar veel starters willen wonen. Ook de doorstromersmarkt kwam hierdoor weer op gang.

krapte op de woningmarkt

Op dit moment is de woningmarkt krap te noemen, de vraag overtreft het aanbod in hoge mate. Het aantal huizen dat te koop staat, is te klein voor de grote groep huishoudens die graag een huis zou willen kopen. De markt in de grote steden is zelfs extreem krap, wat leidt tot een daling van het aantal transacties en forse prijsstijgingen: ofwel oververhitting. Bouwbedrijven zien dit als een grote markt vraag en starten zo snel mogelijk nieuwe woningbouwprojecten op.

Een belangrijke opdrijvende factor is de demografische druk van het stuwmeer aan 'thuisblijvende starters' dat vanaf 2008 is volgelopen en vanaf 2013 begon leeg te lopen naar een tweede stuwmeer: de huishoudens die op korte termijn een woning willen kopen.

De reikwijdte van de golfbeweging in de woningbouw is tijdens de crisis sterk vergroot, als een schommel die op zijn hoogste punt achteruit getrokken wordt. Het gevolg is dat de golfbeweging nu in een sterk opwaartse swing aan het komen is. Het aantal nieuwbouwwoningen in aanbouw, dat enkele jaren veel lager is

geweest dan de geleidelijk dalende lijn van de woningbehoefte op de lange termijn, wordt nu in snel tempo veel hoger dan deze behoefte. Het gevolg zal zijn dat over enkele jaren het huidige woningtekort opnieuw omslaat in een overschot. En deze keer zal het een veel groter overschot zijn, waardoor de huizenprijzen opnieuw en sterker zullen gaan dalen. (Hoe veel sterker kan het model niet goed uitrekenen omdat een dergelijke grote overschotsituatie niet eerder is voorgekomen in Nederland.) Starters zullen opnieuw thuis blijven wonen en de vraag naar woningen zal weer weg vallen, waardoor de bouw opnieuw zal krimpen, tot onder de geleidelijk dalende lijn van de langjarige behoefte. Omdat tegen die tijd, in het midden van de jaren 2020, die woningbehoefte eigenlijk nog maar enkele tienduizenden huizen per jaar groot zal zijn, gaat de volgende woningbouw dip tot op de bodem: tot een productie van nul extra nieuwe woningen. Alleen woningrenovatie en vervanging van gesloopte woningen blijven over.

waarschuwen

Het moment waarop het woningtekort zal omslaan in een woningoverschot hangt af van het aantal woningen dat per jaar gebouwd gaat worden. Het wordt daarom mede bepaald door de maximale capaciteit van de woningbouw. Het aantal vaklieden, de beschikbare bouwkvelds en bouwmaterialen zijn op dit moment beperkende factoren voor de verdere groei van de woningproductie.

Bouwers zouden op dit moment graag nog veel meer woningen bouwen, daarin gesteund door brancheverenigingen en overheden die welkelijks pleiten voor het wegnemen van drempels en zelfs voor subsidie om meer en sneller te bouwen. Wij willen uitdrukkelijk waarschuwen voor het starten van te veel woningbouwprojecten, omdat dit een nieuwe, diepe crisis in de woningbouw (en de rest van de economie) in de nabije toekomst zal veroorzaken. Het zou dus beter zijn om de groei van de

De volgende dip in de woningbouw zal tot op de bodem gaan.

woningbouwproductie vanaf nu te remmen en op termijn geleidelijk te verlagen in plaats van deze te stimuleren en verder te laten groeien. Een op termijn geleidelijk dalende woningproductie zal de varkenscyclus dempen, het omslagmoment uitstellen of zelfs afstellen en de volgende crisis minder diep maken. Bij voorkeur wordt een woningtekort gehandhaafd zodat een prijsdaling voorkomen kan worden.

►► Een uitgebreide versie van dit artikel verscheen op de economiedebat-site Mejudice.nl

COLUMN

Bernhard Reitsma is bijzonder hoogleraar Kerk in de context van de islam aan de Vrije Universiteit in Amsterdam. Hij schrijft op deze plaats elke maand een column.

BERNHARD REITSMAN nd.nl/columns

KOESTER HET TABOE

Er wordt tegenwoordig in onze samenleving steeds opener gesproken over de positie van mensen die homoseksueel of lesbisch geaard zijn. In vergelijking met vijftig jaar geleden is het taboe daarop min of meer verdwenen. Min of meer, want 'homo' is vandaag nog steeds een van de meest gebruikte scheldwoorden, zeker onder jongeren. Blijkbaar zijn homo's minderwaardige mensen.

Onder orthodoxe – evangelische en reformatische – christenen ligt het thema gevoelig. Toch is het geen taboe meer. Er wordt openlijk over gesproken. Weinig mensen zullen nog ontkennen dat de kerk mensen met een homoseksuele geaardheid in het verleden in de kou heeft laten staan. De kerk was (en is?) geen veilige plek. Wie uit de kast kwam, kon stevast rekenen op afwijzing of veroordeling. Dogmatische hardheid ging gepaard met pastorale onhandigheid en verlegenheid.

dilemma's

Dat is vandaag anders. Er wordt opnieuw nagedacht over wat de Bijbel zegt. Dat leidt ook tot dilemma's. Want wat als christenen principieel vinden dat een huwelijk tussen mannen of tussen vrouwen echt niet kan? Wat doet het met homoseksuele en lesbische christenen die vinden dat ze in omhouding moeten leven, als de kerk ineens pleit voor totale acceptatie van homoseksuele relaties? Hoe ver gaat diversiteit eigenlijk?

Dat zijn heel gevoelige en principiële vragen, die letterlijk alleen met pijn en moeite kunnen worden besproken. Nog genoeg huiswerk voor 2018 dus.

Onlangs kwam ik echter weer een nieuwe ontwikkeling tegen, die niet alleen in de kerk, maar ook in de samenleving nog steeds taboe is. Een vrouw had een vaste relatie met twee mannen. En zij wilde met beide mannen trouwen. Dat is niet helemaal nieuw. De schilder Anton Heyboer deed

Jaloezie ligt altijd op de loer.

het al veel eerder. Maar officieel mag het in Nederland niet. Trouwen met meer mensen kan volgens de wet niet. De bewuste vrouw pleitte er met haar mannen voor om dat toch maar gauw mogelijk te maken.

Ze gaf overigens wel toe dat een dergelijk huwelijk niet zo makkelijk is. Jaloezie ligt altijd op de loer en daar moet je mee omgaan.

Om eerlijk te zijn, ik wist niet wat ik las. Onze samenleving heeft de afwijzing van polygamie – het trouwen met meer dan één man of vrouw – altijd gezien als teken van beschaving. En veel mensen zetten zich vandaag af tegen de islam als achterlijke religie, onder andere omdat een man daar met meer vrouwen zou mogen trouwen. En dan wil men het taboe op polygamie ineens doorbreken. Ik vraag me af of de samenleving van christenen verwacht dat die daar dan ook in mee moeten gaan.

oorlogsrecht

Wat de islam betreft, daar is het inderdaad mogelijk dat een man met vier vrouwen mag trouwen. Althans, onder heel strikte voorwaarden. Het komt oorspronkelijk uit de tijd dat er door oorlog veel vrouwen weduwe waren en te weinig mannen om mee te trouwen. In een traditionele cultuur krijgt een vrouw status en bescherming door een huwelijk en daarom was deze regel uit het oorlogsrecht een oplossing. Dat wil dus niet zeggen dat het zomaar altijd in alle situaties mogelijk is of goed. Een voorwaarde was dat de man elke vrouw even liefheeft, om jaloezie te voorkomen. Dat maakt het praktisch onmogelijk. Het komt in de islam dan ook veel minder voor dan we denken. En de meeste moslims in Nederland verlangen echt niet naar de tijd van polygamie. Hoe is het mogelijk, dat de moderne Nederlander dat ineens wel doet? Maar dan zonder restricties, zonder enige maatschappelijke noodzaak. Als mijn allang geleden overleden grootvader dit zou horen, zou hij verbijsterd zijn geschud hebben over zoveel dwaasheid. Hij was allang blij dat hij één vrouw kon onderhouden en één gezin kon opvoeden. Zou dat vandaag zoveel anders zijn? Ik kan en wil over alles praten in de kerk. En toch vraag ik me af of we sommige taboes niet hartgrondig moeten koesteren.

FAMILIEBERICHTEN tarief € 1,24 per mm, per kolom (incl. 21% btw); via site € 1,13 per mm, per kolom (incl. 21% btw); over telefonisch opgegeven advertenties kunt u niet reclameren

*Door goede machten trouw en stil omgeven,
behoed, getroost, zo wonderlijk en klaar,
zo wil ik graag met u, mijn liefsten, leven
en met u ingaan in het nieuwe jaar.*

Dietrich Bonhoeffer, Berlijn, december 1944

Wat een mooie jaren hebben wij
samen met oPa geleefd.

Samen gegeten, gewandeld, gelachen, gehuild,
gebeden, gemusiceerd en geknuffeld.
Samen het goede leven gedeeld met zijn liefste,
zijn (klein)kinderen, zijn familie en vele vrienden.
Deze warme herinneringen nemen wij
met ons mee...

Anton Dirk Senf sr

* 4 november 1921 Amsterdam † 11 januari 2018

Weduwnaar van Anneke Senf - den Breejen †

Ton en Banny Senf
Lex en Ans Senf
Cocky Senf
Anja en Kees Kuipers †
Beppie Senf en Erwin van Akkeren
Klein- en achterkleinkinderen

Ton is thuis, alwaar geen bezoek.

De dankdienst zal worden gehouden op woensdag
17 januari om 10.45 uur in de Sloterkerk,
Osdorperweg 28, Amsterdam (Sloten).

Rond 12.00 uur vertrekken we naar De Nieuwe
Ooster, Kruislaan 126, Amsterdam. De stoet
vertrekt lopend om 12.45 uur vanaf de hoofdingang
van De Nieuwe Ooster naar het graf. Na de
begrafenis heffen wij met u het glas bij Grand Café
Frankendael, Middenweg 116, Amsterdam.

Correspondentieadres:
A.D. Senf jr.
Jollenmakersweg 9
1511 DA Oostzaan

*Dat ik met lichaam en ziel, in leven en sterven, het
eigendom ben, niet van mezelf, maar van mijn trouwe
Heiland Jezus Christus. (H.C. 1)*

Teun Toersche

3 december 1937

11 januari 2018

Toch nog onverwachts van ons heengegaan.

Gerda Toersche-Regeling

Anita en Frans

*Remco en Ilse
Mark
Nina
Leoni*

Gea en Gert-Jan

*Ronald en Aletta
Sten
Sabine en Thijs
Simone en Nick*

Jan en Anita

*Lotte
Jolien
Elke*

Herry en Priscilla

*Mandy
Mariël
Kaylee
Naomi*

In liefde losgelaten...

Schierstins 115
7608 XB Almelo

De uitvaartdienst, waarvoor wij u uitnodigen, zal
plaatsvinden op woensdag 17 januari om 11.00
uur in de Gereformeerde kerk (vrijgemaakt),
Bellavistastraat 26 te Almelo.

Voorafgaand aan de dienst is er in de kerk van 10.00
tot 10.30 uur gelegenheid om ons te condoleren en
een laatste groet te brengen aan Teun.

Aansluitend aan de dienst zal de begrafenis plaats-
vinden op begraafplaats 't Groenedael, Willem de
Clercqstraat 93 te Almelo.

ANDRÉ BIJL nd.nl/sport BEELD ORANGEPICTURES

Marciano Mengerink, speler van Katwijk, aan de bal.

Kozakken Boys brengt door winst de spanning terug

*...Kozakken Boys heeft met een ver-
diende 0-2 overwinning op koploper
Katwijk de spanning in de tweede
divisie teruggebracht.*

*...De felle Werkendamers verrasten
het tegenvallende Katwijk en brach-
ten hun achterstand terug tot zes
punten.*

► KATWIJK

Ondanks het verlies blijven de oran-
jehemden uit Katwijk de voornaam-
ste kandidaat voor de titel. 'We heb-
ben een 'complete' team. En het zat
in de eerste competitiehelft ook mee.
We hebben bijna geen blessures of
schorsingen gehad', analyseert tech-
nisch directeur Cees Bruinink van
Katwijk het succes van zijn club. De
Katwijkers gingen met een straat-
lengte voorsprong op hun concurren-
ten de winterstop in. Het verrassende
Rijnsburgse Boys keek tegen een ach-
terstand van acht punten aan, GVVV
en Kozakken Boys moesten negen
punten toegeven. 'Het gaat fantas-
tisch, maar we zijn echt niet zoveel
sterker dan onze tegenstanders. Voor
de winterstop maakten we in belang-
rijke wedstrijden op het juiste mo-
ment een doelpunt. Bovendien pak-
ten sommige wedstrijden goed voor
ons uit. Een balletje dat via de bin-
nenkant van de paal in het doel ver-
dwijnt, een penalty die je meekrijgt;
die dingen maken het verschil tussen
winst en verlies.'

Bruinink ziet overeenkomsten met
2013 toen Katwijk ook in een 'flow'
terecht kwam en alle prijzen en titels
won die maar voorhanden waren.
'Maar', benadrukt hij, 'we hebben
ook een sterke selectie. De ploeg
heeft veel scorend vermogen, onze
spits Marciano Mengerink is aan een
geweldig seizoen bezig en ook ande-
ren pikken hun doelpuntjes mee. We
hebben veel snelheid en lengte in de
ploeg, wat bij corners en vrije trap-
pen van pas komt. Verder zijn we in
staat om door te drukken als het no-
dig is en we hebben veel kwaliteit op
de bank waardoor we in de slotfase
van een wedstrijd dingen kunnen
forceren.' Daarbij kiest Katwijk altijd
voor aanvallend voetbal. 'We spelen
om te winnen. En om het publiek te

vermaken. We winnen liever met 4-3
dan met 1-0.'

Een rondje langs de velden maakt
duidelijk dat Katwijk gezien wordt
als dé grote favoriet voor de titel in
de tweede divisie. Bruinink is het
daarmee eens, maar wijst tegelijkert-
ijd op de kracht van Kozakken Boys.
'Natuurlijk gaan we voor het kampio-
enschap. We staan bovenaan, dan is
het raar om te zeggen dat we in de
top vijf willen eindigen. Maar: Ko-
zakken Boys vind ik qua sterkte ver-
gelijkbaar met ons. In de beginfase
van de competitie hebben ze nogal
wat punten laten liggen, maar voor
de winterstop wonnen ze vier keer
op rij.'

onverdiend

De Werkendamers – zaterdagkam-
pioen in 2015 en vorig jaar het beste
amateurteam van Nederland – gel-
den als de voornaamste concurrent
van Katwijk. 'We spelen al een paar
jaar bovenin mee en ook dit seizoen
gaat het prima. Maar we hebben veel
punten laten liggen. Tegen IJssel-
meervogels verloren we onverdiend,

bij Hardenberg gingen we met 4-3
onderuit na een 0-3 ruststand. Zelfs
onze tegenstanders zeiden dat die
punten gestolen waren', zegt Kozak-
ken Boys-secretaris Frans van der
Wiel. Vandaar dat de Werkendam-
mers voor het toptreffen tegen Kat-
wijk maar één opdracht hadden:
winnen. 'Dan brengen we de achter-
stand terug tot zes punten en is alles
weer mogelijk', zegt Van der Wiel.
Dat was ook de boodschap die coach
Danny Buijs zijn mannen vooraf
meegaf. 'Het kampioenschap wordt
zaterdag bepaald. Als we verliezen,
slaat Katwijk een gat van twaalf pun-
ten. Daarom moeten we risico's ne-
men om de competitie weer span-
nend te maken. Wij zijn alleen
gebaat bij drie punten.'

De Werkendamers slaagden met
vlag en wimpel voor die opdracht.
Ondanks de nederlaag houdt Cees
Bruinink goede moed. 'Natuurlijk
wordt de druk nu groter, maar we
hebben nog steeds een voorsprong
van zes punten op onze naaste ach-
tervolgders. We gaan gewoon voor het
kampioenschap.'

DE WEDSTRIJD

De topper op het volgepakte sport-
park De Krom werd niet het specta-
kel waarop vooraf was gehoopt,
maar de spanning vergoedde veel.
Katwijk startte sterk, maar kansen
leverde dat niet op. De thuisclub
hield de eerste helft een overwicht.
Dat leidde tot enkele mogelijkhe-
den, zonder dat de oranje hemden
echt gevaarlijk werden. In de 35e
minuut kreeg Kozakken Boys bij een
uitval een grote kans. Ahmad Men-
des Moreira bediende Ahmed El Az-
zouti met een afgemeten voorzet,
maar de spits kreeg zijn hoofd niet
goed tegen de bal. Vlak voor rust
kreeg Katwijk-topscoorder Marciano
Mengerink na een verdedigingsfout
van de Werkendamers een kans,
maar hij stuitte op doelman Richard
Arends. In de tweede helft waren de
gasten sterker. Ze speelden fel en
compact, stoorden vroeg en haalden
Katwijk zo uit de wedstrijd. De
thuisclub had wel het meeste bal-

bezit, maar de koploper kwam nau-
welijks meer in de buurt van het
Werkendamse doel.

De Katwijkse onmacht vertaalde zich
in twee grote verdedigingsfouten
waaruit El Azzouti halverwege de
tweede helft en Mendes Moreira in
de 77e minuut scoorden: 0-2. Kat-
wijk wisselde drie keer, drong met
man en macht aan, maar kon het tij
niet meer keren.

De Katwijkse directeur Cees Bruinink
relatieveert het sportieve succes van
zijn club (tot dusver) door te wijzen
op de situatie van teammanager
Sander Molenaar – 'kind van de
club'. De voormalige topscoorder is
ernstig ziek. 'Sander is 38 jaar en
vader van drie kinderen. Zijn ziekte
is de afgelopen tijd in een stroom-
versnelling geraakt. Dat maakt ons
heel verdrietig. Onze sportieve pre-
staties zijn geweldig, maar vallen in
het niet bij de ziekte van Sander
Molenaar.'

ACHTERGROND

MICHEL MAAS / VK nd.nl/buitenland BEELD EPA / MADE NAGI

Plastic stukje paradijs op aarde

Wereldberoemd zijn de stranden van Kuta, Legian en Seminyak op het Indonesische eiland Bali. Helaas gaan de Indonesiërs erg nonchalant om met plastic.

Geen opruimactie is opgewassen tegen de vervuiling van de stranden van Bali met plastic afval.

► KUTA

Onder blote voeten ritselt en prikt het van de plastic verpakkingen en van de plastic rietjes, tienduizenden rietjes. Het is zeven uur 's ochtends aan het strand van Bali, en eb. De zee heeft zich morrend teruggetrokken en moppert: houd die rotzooi zelf maar. Vroege badgasten en hardlopers hinken tussen het aangespoelde vuilnis door. Anderen staan hoofdschuddend terzijde en vinden het een schande, die smeerboel.

In december was het zo erg, dat er een 'plastic-noodtoestand' werd uitgeroepen. De wereldberoemde stranden van Kuta, Legian en Seminyak waren dagenlang bedolven onder een enkele laag plastic bekertjes, zakjes, flessen, doppen, rietjes, bakjes en tassen. Mannen, vrouwen, kinderen en alle beschikbare bulldozers en vrachtwagens werden ingezet om het toeristenzand schoon te maken. Heel Bali hielp mee, maar er was geen opruimen aan.

moesson

Het plastic verschijnt elk jaar aan het begin van het regenseizoen, de moesson. Dan komt de wind uit het zuiden en brengt behalve regen dus ook dat plastic. Zes maanden duurt dat seizoen. Op een gewone dag liggen er dan tienduizenden kilo's uitgespreid over de zuidelijke stranden van het populaire Eiland van de Goden, en op topdagen honderdduizend kilo. Het aanspoelsel in Bali is maar een heel klein deel van al het Indonesische zwerf- en drijfplastic. Per jaar komt er zo'n 1,3 miljard kilo Indonesisch plastic in de oceaan terecht. Daarmee is het land na China de grootste plasticvervuiler ter wereld.

De hoeveelheden zijn ontzagwekkend. Maar nog ontzagwekkender is dat al die rotzooi achtereenvolgens ergens door mensen is weggegooid. De stranden van Bali zijn bedekt met het dagelijks leven van de Indonesiër en dat leven bestaat tegenwoordig uit plastic.

'Vroeger werd eten verpakt in bananenbladeren, water zat in flessen van glas', zegt Desak Sari van de actiegroep Bali Wastu Lestari (Hoop op een mooi Bali). 'Nu zit alles in plastic. Boodschappen gaan in plastic zakjes en die plastic zakjes gaan in een grote plastic zak, en al die zakken en zakjes worden maar één uur gebruikt en dan worden ze weggegooid.'

gemak

Het volk moet worden heropgevoed, zegt Sari. De mensen in Indonesië zijn net gewend geraakt aan het gemak van plastic. 'Je hoeft het niet af te wassen, je gooit het gewoon weg, en dat leer je ze niet zo een-twee-drie meer af. Bij jullie in het Westen is er al lang een bewustzijn dat plastic slecht is, maar hier bestaat dat nog helemaal niet.'

Sinds het begin van het regen- en plasticseizoen, afgelopen november, is er ruim 3 miljoen kilo plastic van de Balinese stranden geruimd – een fractie van het totaal, maar desondanks een imposante hoeveelheid.

Sampah kiriman, noemt Eka Merthawan het – 'vuilnis dat van elders komt'. Balinezen zijn ervan overtuigd dat een groot deel van het plastic op de Balinese stranden door de zee vanuit Java hierheen is getransporteerd. 'Aan alle labels kun je zien dat het afval uit Indonesië komt', zegt Merthawan, hoofd milieu en reiniging van Zuid-Bali. 'Het komt niet uit een ver buitenland.' Wat hij ook zeker weet is dat het geen

Het strand van Kuta, Bali.

Balinese plastic is. 'De mensen van hier doen zoiets niet. En onze toeristen ook niet.' Desak Sari schaterert het uit als ze dat hoort. 'Onmogelijk dat dat afval niet van hier komt. Kijk om je heen. Kijk naar die eettentjes en wat daar allemaal op de grond ligt. Kijk wat mensen al-

'Al die zakken en zakjes worden maar één uur gebruikt en dan worden ze weggegooid.'

lemaal op het strand laten liggen. Natuurlijk komt dat plastic ook hiervandaan. Het meeste.' Vermoedelijk heeft zij gelijk. Als het hard regent, neemt de hoeveelheid vuilnis meteen toe. In december had het vijf dagen aan één stuk geregend, waarna de stranden bedolven raakten onder plastic dat hoogstwaarschijnlijk van

uit het achterland door de volle rivieren in zee gespoeld was.

In brede banen ligt het plastic over de volle lengte van het strand. Het is zeven uur 's ochtends. De meeste toeristen slapen nog. Johan is de eerste die een bezem pakt. Heel rustig begint hij een klein stukje van het grote strand schoon te bezemen: zijn stukje, waar hij straks Bintang-bier uit zijn koelboxen aan de toeristen verkoopt. Hij bezemt met veel aandacht het aangespoelde plastic op een hoop. 'Zo meteen komen de anderen', zegt hij. 'Iedereen veegt zijn eigen stukje, en om 9 uur is het hele strand weer schoon.'

inleveren

En zo is het. Met hulp van vrijwilligers en ingehuurd hulptrouwen van Bali Wastu Lestari worden de hoopjes in de grijpers van twee bulldozers geschept, die het plastic en drijfwood op vrachtwagens laden. Vijf vrachtwagens – vijftien ton – is de vangst van vandaag. De vrachtwagens brengen het vuilnis naar Suwung, waar het op een immense broeiende vuil-

stort wordt gegooid, omdat Bali niet weet wat het anders met al dat plastic aan moet.

Maar dat gaat veranderen, belooft Eko Merthawan, die niet alleen over het opruimen gaat, maar ook over de recycling. Er zijn 'plasticbanken' opgezet waar gebruikt plastic kan worden ingeleverd. Zijn dienst laat het plastic ook ophalen en betaalt 500 rupiah (3 eurocent) per ingenomen kilo. Een deel van dat ingezamelde plastic wordt gerecycled.

'Dat is nog heel kleinschalig', geeft hij toe. 'Vorig jaar hebben we zestig ton plastic opgehaald en gerecycled.' Zestig ton in een heel jaar. Dat is ongeveer de hoeveelheid die op één enkele dag door de zee op het strand wordt gedeponeerd. Daar is voorlopig niets tegen opgewassen. De hulpeloosheid van Bali wordt uitgedrukt door een groot rood spandoek aan de ingang van het strand van Kuta, dat begint met een berouwvol *Mohon maaf*, 'sorry'. Deze tijd van het jaar is er helaas soms meer rotzooi dan strand, zegt het spandoek, en Bali kan daar niets aan doen. Het komt door de wind, het komt door de stroming en de regen, het is de moessontijd, zegt het. Het is, kortom, een natuurverschijnsel: het plasticseizoen. <

NL

HUIB DE VRIES / RD nd.nl/nederland BEELD NIEK STAM EN BRANDWONDENCENTRUM

Brandwondenzorg op hoog niveau

Traumachirurg Kees van der Vlies specialiseerde zich in de behandeling van brandwonden. 'Het versneld opkweken van eigen lederhuid zou een nieuwe sprong voorwaarts zijn.'

▶ ROTTERDAM

De brandwondenzorg in Nederland behoort tot de internationale top. Niet alleen door de medische kwaliteit, maar ook vanwege het wetenschappelijk onderzoek. Traumachirurg Kees van der Vlies: 'Je leert veel door bij anderen in de keuken te kijken. Het is de kunst om uit het aanbod van therapieën de beste mix samen te stellen.'

Het Brandwondencentrum Rotterdam binnen het Maastad Ziekenhuis is een hospitaal op zich. Zeker voor patiënten met brandwonden is infectie een enorme bedreiging. Daarom wordt deze groep strikt geïsoleerd van de andere patiënten in het ziekenhuis en heeft het centrum een geavanceerd luchtbehandelingsstelsel.

Traumachirurg Kees van der Vlies (42) is gemiddeld de helft van de week bezig met brandwondeneeskunde. Tot zijn komst naar het Maastad Ziekenhuis, zeven jaar geleden, had hij er nauwelijks mee te maken. In Rotterdam raakt hij besmet met het 'virus' voor brandwondenzorg. 'Het is een behoorlijk heftig specialisme, maar toch sprak het mij vanaf het begin aan.'

De christelijke traumachirurg illustreert zijn betoog met afbeeldingen van branden en patiënten met afgrijpselijke wonden. 'Dit is iets anders dan het opereren van sportletsels bij vaak jonge patiënten en heupfracturen bij ouderen. Als patiënten met ernstige brandwonden het overleven, gaan ze door een diep dal en zijn ze beschadigd voor het leven. Ook psychisch laat het ongeval vaak

sporen na. De keerzijde is dat het merendeel van de patiënten daar vrij goed mee om kan gaan. Het is ook bijzonder dat je als arts de verwondingen zichtbaar ziet opknappen. Dat heb je na een operatie van inwendig letsel niet. En je bouwt door het langdurige contact een band op met deze patiënten.'

multidisciplinair

Er bestaat geen officieel erkende opleiding voor brandwondeneeskunde. Nieuwe specialisten worden binnen de brandwondencentra opgeleid door ervaren collega's, volgen specifieke cursussen en lopen stage in buitenlandse centra. Van der Vlies liep al mee in Gent en Zürich. 'Dankzij financiering van de Nederlandse Brandwonden Stichting kan ik nog naar China, Australië en En-

'Hoe sneller geopereerd, des te beter de wondgenezing.'

geland. Je leert veel door bij anderen in de keuken te kijken. In grote lijnen is de brandwondenzorg in de welvarende westerse landen overal gelijk, maar de details verschillen. Het is de kunst om uit het aanbod van therapieën de beste mix samen te stellen.'

Bij ernstige verbranding is de behandeling in de eerste fase gericht op het redden van het leven van de patiënt en bedekking van de grote huiddefecten. In dit stadium hebben de intensivist en de brandwondenchirurg de leidende rol. 'Vanaf het begin is er sprake van een multidisciplinaire behandeling, waarbij ook de brandwondenverpleegkundige, plastisch chirurg, revalidatiearts, kinderarts, medisch microbioloog,

psychiater, psycholoog, fysiotherapeut, ergotherapeut, voedingsassistente, diëtiste, pastoraal werker, maatschappelijk werker en bij kinderen de orthopedagoog hun aandeel leveren.'

vochttoediening

Bij ernstige derdegraads circulaire brandwonden van het been of de romp moet al in de acute fase worden geopereerd. De traumachirurg snijdt het weefsel dan over een grote lengte in. 'Door de noodzakelijke vochttoediening zwelt het lichaam op. Omdat de dode huid onvoldoende meerekt, zouden de bloedvaten zonder die incisie worden dichtgedrukt. Patiënten met uitgebreide en diepe brandwonden verliezen extreem veel vocht. Het kan nodig zijn om de eerste dag bijna 25 liter toe te dienen, waarvan de helft in de eerste acht uur.'

De dode huid, gevuld met ontstekingscellen, wordt zo snel mogelijk verwijderd, waarna de brandwondenarts de wonden veelal bedekt met donorhuid uit de Beverwijk gestationeerde huidbank. 'Tijdelijk, want donorhuid wordt in tegenstelling tot andere organen als hart en nieren altijd afgestoten. Uiteindelijk heb je gezonde huid van de patiënt zelf nodig. De belangrijkste functie van donorhuid is het voorkomen van infecties.'

Op plaatsen waar de huid niet herstelt, wordt zo mogelijk binnen drie weken transplantatie met gezonde huid van het eigen lichaam toegepast. 'Het mooie van huidweefsel is dat het heel snel weer wordt aangemaakt. Kun je ergens huid verwijderen, dan is dat al na twee, drie weken op dezelfde plaats opnieuw mogelijk.'

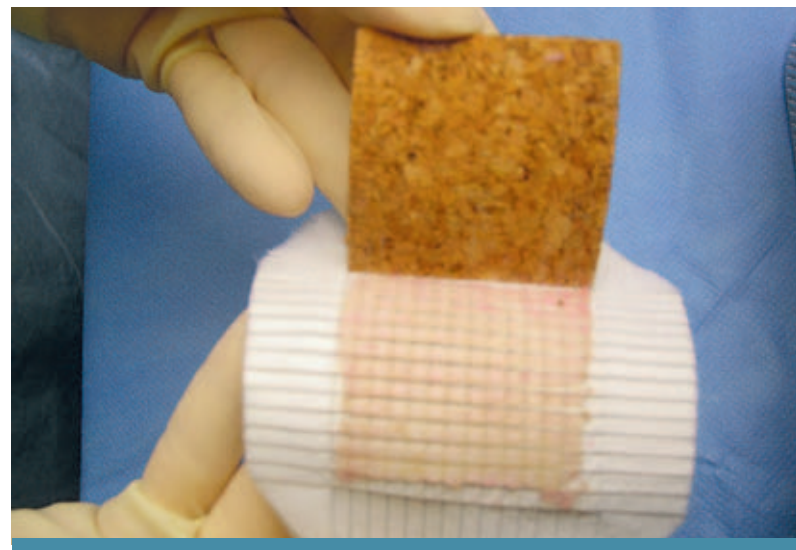
Meek Wall

De transplantatiehuid wordt geperforeerd om drainage van onderliggend vocht mogelijk te maken. Een bijkomend voordeel is dat het stuk huid kan worden uitgerekt, waardoor er minder gezonde huid hoeft te worden weggenomen. Amerikaanse brandwondspecialisten ontwikkelden de Meek Wall-techniek. Daarbij wordt de oppervlakte van het huidtransplantaat veel groter gemaakt door het op een stukje plissé te leggen en met een speciaal apparaat (de Meek Wall) in blokjes van 3 bij 3 millimeter te snijden. 'Daardoor kun je een stukje huid maximaal negen keer zo groot maken. Deze techniek is ideaal voor het bedekken van grote wonden en defecten op lastige plekken. De openingen groeien vanuit de zijkanten in een paar weken dicht.'

Nieuwe huid groeit aan vanuit de stamcellen in de lederhuid (dermis), die zich onder de opperhuid bevindt. Als de dermis verbrand is, valt niet aan transplantatie te ontkomen. Dankzij de techniek van laser doppler imaging kan tegenwoordig snel de mate van verbranding in een gebied worden bepaald. Het apparaat meet de doorbloeding in de huid. Dat levert kleurenplaatjes op. Bij blauw is sprake van een diepe verbranding en is een operatie noodzakelijk. 'Hoe sneller geope-

Kees van der Vlies: 'Brandwondenzorg is een behoorlijk heftig specialisme.'

Door de Meek Wall-techniek kan de oppervlakte van het huidtransplantaat veel groter worden gemaakt.

reerd, des te beter de wondgenezing', luidt een adagium in de wereld van de brandwondenzorg, al is daar volgens Van der Vlies nog geen hard wetenschappelijk bewijs voor.

Speciaal voor de brandwondenchirurgie werd het watermes ontwikkeld. 'Dat produceert tijdens het snijden een klein waterstraaltje. Gezonde huidcellen blijven onbeschadigd, het dode weefsel wordt door het mes verwijderd en meteen

opgezogen. Een promovendus onderzoekt momenteel of dat betere littekens geeft.'

opgekweekte lederhuid

Nu de zorg in de levensbedreigende fase na verbranding sterk is verbeterd, ligt de focus van brandwondenartsen in toenemende mate op de kwaliteit van leven op lange termijn. Cruciaal daarbij is de verbetering van de littekenvorming. 'De functies van de huid zitten in de dermis. Als die

DRIE BRANDWONDENCENTRA

Naar schatting lopen elk jaar zo'n 100.000 Nederlanders een brandwond of uitgebreide verbrandingen op. Het overgrote deel kan na een bezoek aan de huisarts of een afdeling spoedeisende hulp weer naar huis. Zo'n 1500 patiënten worden opgenomen in het ziekenhuis. Bij ongeveer de helft is de verbranding van dien aard dat opname in een van de drie brandwondencentra van Nederland noodzakelijk is. Die zijn ondergebracht in het Martini Ziekenhuis in Groningen (20 bedden), het Rode Kruis Ziekenhuis in Beverwijk (25 bedden) en het Maastad Ziekenhuis in Rotterdam (20 bedden). Van de daar opgenomen patiënten is 24 procent onder de vier jaar, 33 procent onder de vijftien jaar.

Zo nodig kan het aantal ic-bedden van de drie brandwondencentra worden uitgebreid. Bij zeer ernstige calamiteiten wordt een deel van de patiënten naar een van de zes brandwondencentra in België gebracht of naar een centrum in

Duitsland. De kwaliteit van de zorg daar is vergelijkbaar met die in de Nederlandse centra.

Voor opname in een brandwondencentrum zijn de volgende criteria opgesteld:

- ▶ brandwonden op 15 procent van het lichaamsoppervlak bij volwassenen;
- ▶ brandwonden op 10 procent van het lichaamsoppervlak bij kinderen;
- ▶ derdegraadsbrandwonden op 5 procent van het lichaamsoppervlak;
- ▶ brandwonden bij bejaarden;
- ▶ brandwonden in functionele gebieden (gezicht, handen, geslachtsorganen, gewrichten, enzovoorts);
- ▶ circulaire brandwonden aan hals, borst of ledematen;
- ▶ brandwonden gecombineerd met een luchtwegtrauma door inademing van rook, andere stoffen of hete lucht, of met een ander bepalend letsel;
- ▶ brandwonden ten gevolge van elektriciteit;
- ▶ brandwonden door bijtende chemische stoffen.

ZORG, ONDERZOEK EN ONDERWIJS

Om de kennis over de brandwondeneeskunde te bundelen, de zorg te stroomlijnen en gericht onderzoek te verrichten, werd in 2003 de Vereniging Samenwerkende Brandwondencentra in Nederland (VSBN) opgericht. De VSBN staat onder leiding van prof. dr. Esther Middekoop, bijzonder hoogleraar huidregeneratie en wondgenezing aan het VUmc. De VSBN werkt aan vier onderzoeksprogramma's.

► preklinisch onderzoek

Binnen een preklinisch onderzoeksprogramma wordt studie gemaakt van het proces van wondgenezing en littekenvorming. Op basis daarvan kunnen nieuwe behandelmethoden worden ontwikkeld die in de brandwondencentra worden getest.

► klinisch onderzoek

Patiëntgebonden studies moeten duidelijk maken wat de beste behandeling is van brandwonden. Onderdeel van dit klinisch onderzoek is momenteel de wenselijkheid of onwenselijkheid van vroegtijdige beweging tijdens de acute fase op de intensive care. Prof. Paul van Zijl, verbonden aan het Brandwondencentrum Beverwijk, verricht onderzoek naar het effect van lipofilling –het inspuiten van vetcellen onder de huid– op het herstel in de reconstructieve fase. Kees van der Vlies, traumachirurg en brandwondenspecialist in het Maastricht Ziekenhuis, doet klinisch onderzoek naar de verbetering van de kwaliteit van leven voor brandwondenpatiënten. Zijn tweede onderzoekslijn is gericht op de epidemio-

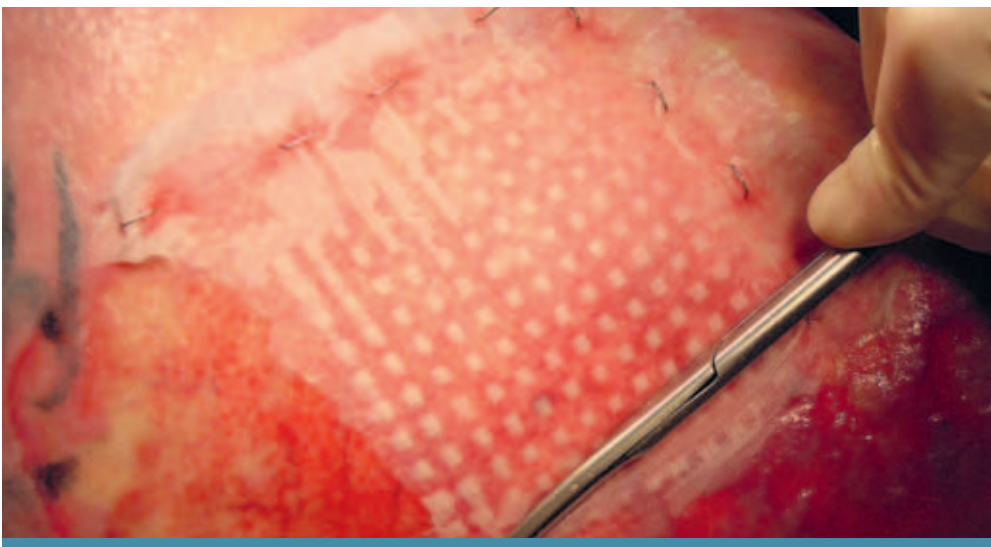
logie en kosteneffectiviteit van de brandwondenzorg.

► psychosociaal onderzoek

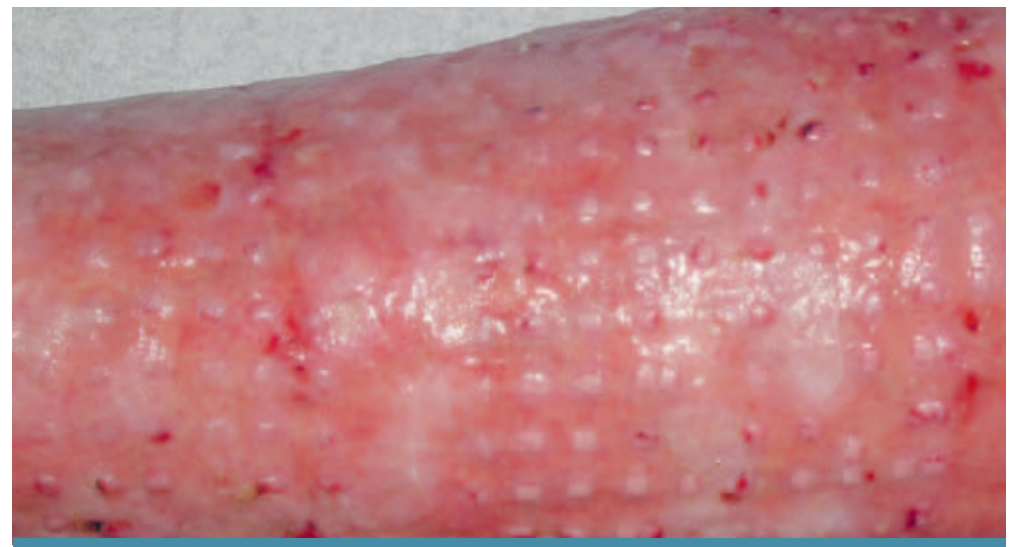
Door middel van psychosociaal en gedragswetenschappelijk onderzoek wordt onderzocht in welke mate patiënten lijden onder de traumatische gevolgen van hun brandwonden en welke factoren de kans op een posttraumatische stressstoornis vergroten. De onderzoekslijn voor kinderen is gericht op het voorkomen van gedragsproblematiek ten gevolge van het brandwondenongeval en de psychologische impact van een ongeval op de ouders.

► epidemiologie en registratie

Sinds tien jaar is er een gezamenlijke registratie van de ongeval- en behandelgegevens van alle klinische brandwondenpatiënten in Nederland. De Nederlandse Brandwonden Stichting, een belangrijke financier van al het onderzoek, stelde 1 miljoen euro beschikbaar voor een zeer grootschalig onderzoek waarbij alle Nederlandse patiënten die zijn of waren opgenomen in een brandwondencentrum langdurig worden gevolgd. De onderwijsstaak is ondergebracht in de Academie voor Brandwondenzorg, ingesteld door de Nederlandse Brandwonden Stichting. Nederlandse brandwondenartsen en -verpleegkundigen geven zowel in eigen land als het buitenland onder meer de cursus Emergency Management of Severe Burns. Daarnaast leveren ze bijdragen aan internationale congressen.

De via Meek Wall bewerkte huid is aangebracht.

Het transplantaat is ingegroeid.

verbrand is, kunnen we gebruik maken van dermale substituten: in het laboratorium opgekweekte lederhuid. Die wordt bedekt met een laagje silicone. Na het ingroeien, gaat de silicone eraf en komt de eigen huid van de patiënt erop. Omdat dermale substituten zeer prijzig zijn, gebruiken we ze nu alleen voor het herstel van functionele delen, zoals hals, oksel en handen. Het versneld opkweken van eigen lederhuid zou een nieuwe sprong voorwaarts zijn, maar

ook dan zal de prijs een hindernis vormen.' De bekende ontstekingsremmende brandwondenzalf zilverulfadiazine (flamazine) en de variant ceriumzilverulfadiazine (flammerium) kregen concurrentie van hoogwaardige verbandmiddelen, zoals aquacel. De keuze is deels afhankelijk van de school waartoe de brandwondenarts behoort. 'Groningen geeft de voorkeur aan flammerium. Bij brandwonden die nog genezingspotentie

hebben, gebruiken wij in Rotterdam meestal gelvormende verbanden. Zeker bij kinderen, omdat je dit verband niet dagelijks hoeft te verwisselen. Een bezwaar van aquacel is dat je het moeilijker kunt toepassen bij gewrichten en het gelaat.'

drukkleding

Over het positieve effect van drukkleding op de littekenvorming bestaat geen duidelijkheid. Patiënten zijn er positief over, weet Van der

Vlies. 'Omdat deze kleding in ieder geval de jeuk onderdrukt.' Het is intussen mogelijk om aan de hand van een scan van het desbetreffende lichaamsdeel de kleding te printen op een 3D-printer. De verzekeraars zijn niet bereid om drukkleding te bekostigen zolang de toegevoegde waarde niet wetenschappelijk is bewezen. Tot nu toe betalen de brandwondencentra deze kleding uit eigen beurse. Ook het nut van oedeemtherapie

(een vorm van massage) en micro needling, waarbij een huidtherapeut met zeer fijne naaldjes de lederhuid licht beschadigt om de secundaire wondgenezing te stimuleren, valt volgens Van der Vlies lastig aan te tonen. 'Je moet onderzoek doen over een lange periode en met grote controlegroepen om te bewijzen dat deze therapieën inderdaad werken. Hopelijk kunnen we er op termijn meer van zeggen. Er valt in onze sector nog voldoende te onderzoeken.'

JONATHAN WITTEMAN / VK nd.nl/economie BEELD SIMON LENSSENS

Willie Wortels met realiteitszin

...Producten worden steeds slimmer, maar mensen niet per se.

...Ontwerpbureau VanBerlo uit Eindhoven dicht de kloof tussen klant en technologie met innovatief design dat het leven makkelijker moet maken.

► EINDHOVEN

Bij het bedrijfsfeestje van een temperatuursensorenfabriek in Pijnacker was de schrik begin november groot: het hoofd verkoop zakte in elkaar door een acute hartstilstand. Gelukkig voor hem gingen zijn collega's meteen tot actie over. Ze trokken de aed van de muur en begonnen te reanimeren. In korte tijd kregen ze de rikketik van hun collega weer aan de praat.

Dat het goed afliep met de man kwam niet alleen doordat zijn collega's snel ingrepen en goed hadden opgelet bij hun bhv-cursus. Ze deden nog iets anders goed: meteen de ambulance bellen. Het klinkt misschien nogal wies, dat je 112 belt als iemand een hartstilstand krijgt. Maar in de praktijk is het dat niet, weet Thomas Paulen, directeur van het Eindhovense VanBerlo. 'Mensen gaan wel aan de slag met de aed en beginnen met beademing en hartmassage. Maar in hun paniek vergeten ze dikwijls de ambulance te bellen.' Dat verzint Paulen niet zelf, dat weet hij uit de eerste hand van ambulancepersoneel.

bruggen slaan

'Producten worden steeds slimmer, maar mensen niet per se', zegt Paulen. 'De taak van ontwerpers zoals wij is een brug te slaan tussen technologie en de klant. Dat doen we door het product zo te ontwerpen dat mensen het op een heel intuïtieve manier kunnen gebruiken.' En dus ontwierp VanBerlo samen met de TU Delft en het Eindhovense Holst Centre een slimmere aed, de Lifesaver. Zodra je de oranje defibrillator van de muur trekt, komt een grote oranje drukknop met '112' erop tevoorschijn. Maar dan begint het pas. In de aed zit een met sensoren en oledlichtjes gevulde folie. Zodra je het drukgevoelige materiaal op de borst van de patiënt legt, beginnen de groene oled-lichtjes te knippen in het gewenste ritme van de hartmassage. De folie geeft tips ('Press here' of 'Press harder') of complimenten ('Good') om de overlevingskansen te vergroten. Bijkomend voordeel is dat de meeste elektronica in de Lifesaver printbaar is, waardoor je hem makkelijk kunt updaten. VanBerlo zoekt nog een partij om het apparaat mee op de markt te brengen.

prijzenkast

De Lifesaver is een van de vele uitvindingen waaraan VanBerlo zijn recente uitverkiezing tot 'innovatiefste bedrijf van Nederland' dankt, een prijs van de Erasmus Universiteit en Avrotros. De jury lauwerde VanBerlo's 'unieke competentie om een brug te slaan tussen de wereld van harde technologie en de zachte kant van innovatie in design en creativiteit'. De prijzenkast van VanBerlo is sowieso overvol. Alleen al de afgelopen twee jaar won het bureau vier Red Dot Awards, een internationale ontwerpersprijs, plus zes al even prestigieuze IF Awards. Tot de bekende uitvindingen beho-

Werknemers rond de tekentafel op het kantoor van VanBerlo in Eindhoven.

Directeur Thomas Paulen.

ren de brandweerscharen die VanBerlo samen met het Lissense bedrijf Resqtec ontwierp. De scharen waarmee brandweerlieden automobilisten uit hun auto knippen na een ongeluk zijn van oudsher loodzwaar en moeilijk te hanteren, vertelt Paulen, terwijl hij als een museumgids langs een galerij met VanBerlo-uitvindingen

loopt. VanBerlo's ontwerpers staken hun licht op bij brandweerlieden en brachten flink wat tijd door met het openknippen van oude barrels op een autosloop, allemaal om een betere versie van het levensreddende gereedschap te bedenken. Het resultaat, de zwart-groene Resqtec P4, is veel lichter en wendbaarder dan zijn

alarmrode voorgangers. 'Je kunt de nieuwe scharen veel beter in balans houden. In elke positie kun je goed bij de bediening.' En terwijl voor de oude hydraulische scharen nog een zware pomp en slangen nodig waren, werkt de Resqtec P4 op batterijen. 'Bij hydraulische scharen moet de brandweerman eerst de pomp naast

VANBERLO

- WAAR Eindhoven
- SINDS 1982
- WERKNEMERS 90
- JAAROMZET 10 miljoen euro

zich neerzetten en de slangen neerleggen voordat hij aan het werk kan. Met onze brandweerscharen kan hij meteen naar het slachtoffer rennen en aan de slag gaan.'

gehoorapparaten

Maar VanBerlo doet meer dan alleen levens helpen redden. Het bedrijf ontwerpt kinderzitjes voor Maxi-Cosi, slaap-apps voor Auping, thermostaten voor Bosch, espressoapparaten voor Douwe Egberts, schoonmaakflessen voor Vanish en Cillit Bang. Om nog maar te zwijgen van laadpalen voor elektrische auto's, reizigersinformatie voor Amsterdamse bussen en trams of systemen voor het inchecken van bagage op het vliegveld. Of biovergistinginstallaties, huisstijlen en gehoorapparaten. Voor dat laatste product hielden VanBerlo's ontwerpers hun eigen variant van *methodacting* erop na, vertelt Paulen. 'Ze hebben een paar weken met gehoorapparaten rondgelopen, om te kijken hoe mensen reageerden. Een gehoorapparaat heeft altijd iets stigmatiserends gehad – het was in elk geval niet cool om zo'n apparaat te dragen. Met een goed ontwerp kun je daar iets aan doen.'

Je zou VanBerlo een ideeënfabriek kunnen noemen: zoals AkzoNobel blikken hoogglanslak produceert en Unilever pindakaas en poedersoep, zo produceert VanBerlo hersenkronkels. Maar de kwalificatie 'ideeënfabriek' vindt Paulen maar niks. De term suggereert dat er alleen maar verstrooide Willie Wortels rondlopen op VanBerlo's kakelverse kantoor in een oude energiecentrale van Philips in Strijp-T.

'We verzinnen aan de lopende band prachtige ideeën waarvan we denken: dit wordt een groot succes. Maar je moet ideeën zo snel mogelijk toetsen aan de realiteit. En dan kom je er vaak achter dat je idee toch niet zo briljant was als je dacht.' Pas echt interessant wordt het wanneer je er de vinger achter kunt krijgen waarom mensen niet kapot zijn van je idee, legt Paulen uit. Niet zelden moeten VanBerlo's ontwerpers drie of vier keer terug naar de tekentafel voordat ze de noot weten te kraken. Paulen vergelijkt het innovatieproces met een proces van Echternach: met steeds twee stapjes naar voren en dan weer een stapje terug, komen ze uiteindelijk bij een oplossing.

valkuil

Een gebrek aan realiteitszin is misschien wel de belangrijkste valkuil voor de uitvinder, zegt Paulen. Het gaat er niet alleen om of iets technisch voor elkaar te krijgen is, maar ook of de mensen erop zitten te wachten en of er geld mee te verdienen valt. Waarom is Google Glass geen succes geworden, vraagt Paulen, of de Segway, een gemotoriseerde, zelfbalancerende step? 'Omdat te weinig in de praktijk getest is hoe mensen erop reageren. Wat los je er nou echt mee op? Je moet niet beginnen met een techniek en daar vervolgens een probleem bij verzinnen, maar andersom.' <

WEER NEDERLAND

RAYMOND KLAASSEN

Regen en wind

Vandaag slaat het weer volledig om. Nadat op veel plaatsen de zon gisteren goed te zien was neemt vanochtend vanuit het westen de bewolking snel toe. Alleen in het zuidoosten van het land kan in de ochtend nog een waterig zonnetje schijnen. Vanmiddag gaat het geruime tijd regenen. Op de meeste plaatsen valt 10 tot 15 mm hemelwater. De wind waait uit zuidelijke richting en neem gedurende de dag fors toe. Boven land wordt de wind matig tot krachtig, aan zee krachtig tot hard en mogelijk zelfs even stormachtig met zware windstoten tot zo'n 90 km/uur. In de nacht draait de wind naar het zuidwesten en zwakt iets af. De regen trekt dan ook het land uit, maar helemaal droog wordt het niet omdat er nog wel buien kunnen vallen. De temperatuur kan vandaag nog oplopen tot een graad of 7, morgen wordt het zo'n 4 tot 6 graden. Overdag blijft het dan buigig, maar soms breekt ook de zon door. Naarmate de dag vordert neemt de kans op winterse neerslag toe. Ook is onweer niet uitgesloten bij de meest pittige buien. Woensdag blijft de kans op winterse buien groot. Door het lokale karakter van de buien kunnen de condities per plek sterk variëren. De maxima liggen rond 4 graden en er waait een matige tot krachtige zuidwestenwind. Donderdag wordt het mogelijk onstuimig met kans op westerstorm.

EXTREMEN

Warmst:	13,1 °C	in 1975
Koudst:	-12,1 °C	in 1987
Natst:	20,6 mm	in 1918

VORIG JAAR

Maximum	4,8 °C
Minimum	-1,8 °C
Aantal mm	0,0 mm

COLOFON

Uitgever van Nederlands Dagblad B.V.
Berkenweg 11, 3818 LA Amersfoort.
Postbus 2085, 3800 CB Amersfoort.
Tel. 088 1 999 999, www.nd.nl.
Nederlands Dagblad B.V. maakt
deel uit van Nedag Uitgevers B.V.
Directie: Rinder Sekeris en Sjikr Kuijper
Uitgever: Rinder Sekeris

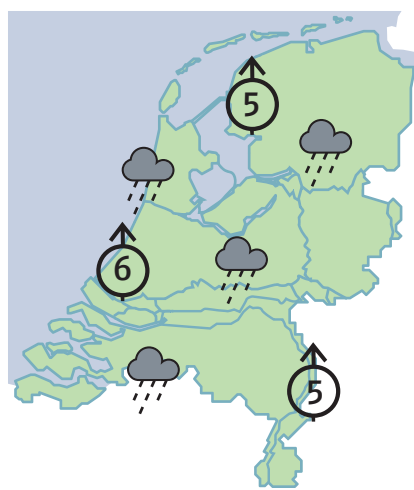
REDACTIEADRESSEN
ALGEMEEN Postbus 2085, 3800 CB Amersfoort,
tel. 088 1 999 999;
e-mail: redactie@nd.nl
POLITIEKE REDACTIE: Postbus 20018,
2500 EA Den Haag, tel. 070 3183180;
e-mail: politiek@nd.nl

ABONNEMENTEN
tel. 088 1 999 999,
e-mail: abonneeservice@nd.nl
ABONNEMENTSPRIJZEN:
per maand € 35,90
per kwartaal € 103,40
per jaar € 393,00
In de abonnementsprijs voor de papieren
versie is 1,25% toeslag opgenomen voor
toegang tot alle digitale producten.

VANOCHTEND

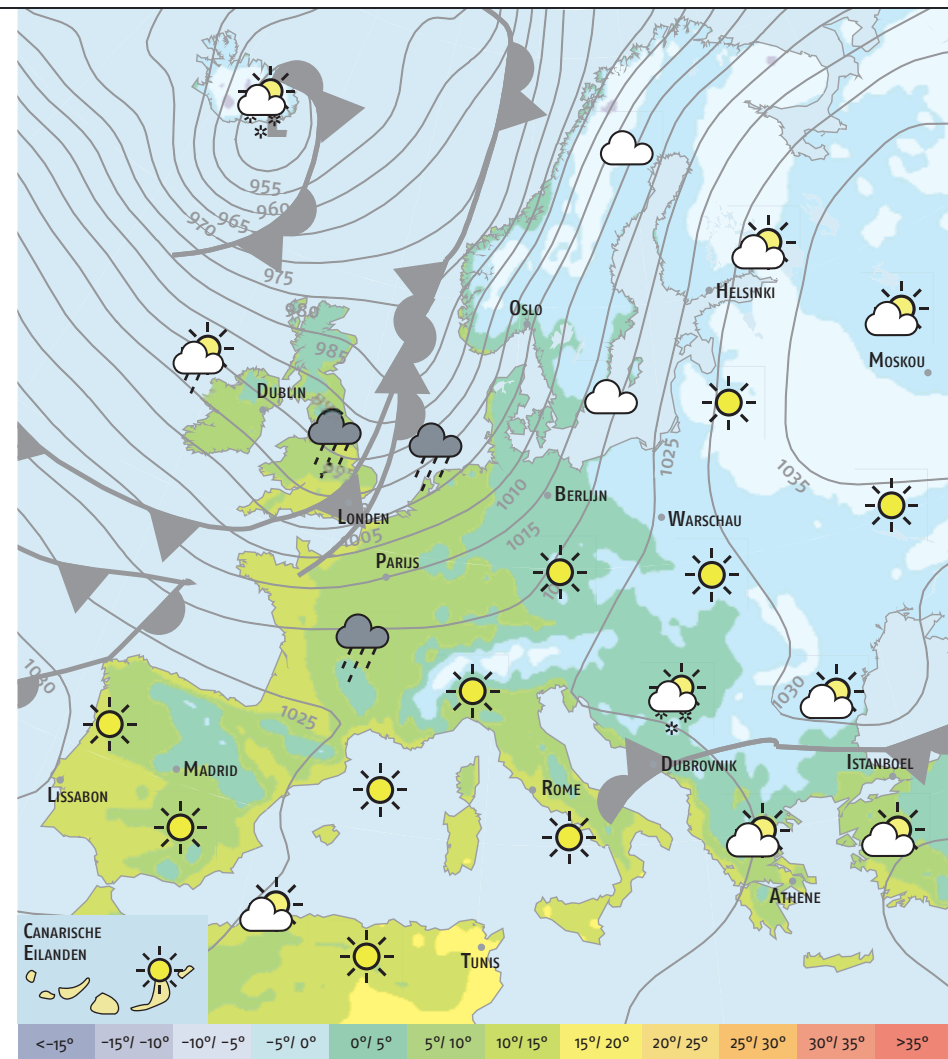

VANMIDDAG

- zonnig
 - opklaringen
 - bewolkt
 - buien
 - onweer
 - regen
 - sneeuwregen
 - sneeuwbuien
 - sneeuw
 - mist
 - wind in Bft
 - warmtefront
 - koufront
 - hogedrukgebied
 - lagedrukgebied
- 1000- isobar

EUROPA

NEDERLAND			EUROPA			WERELD			ZON	
stad	VANDAAG	MORGEN	stad	VANDAAG	MORGEN	stad	VANDAAG	MORGEN	VANDAAG	MORGEN
	weer	°C		weer	°C		weer	°C		
Amsterdam	regen	7	Athene	bewolkt	11	Antalya	zonnig	16	08:40 uur	08:39 uur
Apeldoorn	regen	6	Barcelona	zonnig	14	Bangkok	bewolkt	32	16:55 uur	16:57 uur
Arnhem	regen	6	Berlijn	zonnig	2	Buenos Aires	bewolkt	28	MAAN	
Breda	regen	7	Boedapest	zonnig	0	Casablanca	zonnig	15	VANDAAG	
Den Bosch	regen	6	Bordeaux	regenbui	12	Curaçao	regenbui	29	MORGEN	
Den Haag	regen	7	Brussel	regen	7	Delhi	zonnig	24	07:15 uur	08:03 uur
Den Helder	regen	6	Dublin	regenbui	10	Johannesburg	regenbui	33	15:47 uur	16:37 uur
Eindhoven	regen	6	Frankfurt	regenbui	6	Lima	bewolkt	26	MAANSTANDEN	
Emmen	regen	6	Heraklion	zonnig	14	Los Angeles	bewolkt	24	Nieuwe maan	17 jan
Enschede	regen	7	Innsbruck	zonnig	6	Melbourne	bewolkt	21	Eerste kwartier	24 jan
Groningen	regen	7	Kopenhagen	regenbui	2	Mexico City	zonnig	18	Volle maan	31 jan
Leeuwarden	regen	6	Las Palmas	regenbui	19	Nairobi	bewolkt	28	Laatste kwartier	07 feb
Lelystad	regen	4	Lissabon	zonnig	14	New Orleans	zonnig	14	HOOGWATER	
Maastricht	regenbui	7	Londen	regen	11	New York	bewolkt	-1	Delfzijl	10:45 uur
Middelburg	regen	8	Madrid	zonnig	8	Paramaribo	onweer	30	Dordrecht	03:35 uur
Nijmegen	regen	6	Milaan	zonnig	6	Peking	bewolkt	1	Harlingen	08:15 uur
Rotterdam	regen	7	Moskou	bewolkt	-4	Seoul	regenbui	6	Umuiden	02:49 uur
Terschelling	regen	6	Nice	zonnig	11	Singapore	bewolkt	30	Rotterdam	02:55 uur
Utrecht	regen	7	Oslo	sneeuw	-1	Sydney	zonnig	25	Stavenisse	02:36 uur
Venlo	regen	7	Parijs	regen	8	Tel Aviv	zonnig	18	Vlissingen	01:05 uur
Vlissingen	regen	8	Rome	zonnig	13	Tokio	zonnig	12	Yerseke	02:40 uur
Winterswijk	regen	6	Sofia	sneeuw	-1	Toronto	sneeuw-	-6		
Zierikzee	regen	7	Stockholm	bewolkt	0	Tunis	zonnig	17		
Zwolle	regen	6	Warschau	zonnig	-3	Vancouver	regenbui	10		

MAANDAG	DINSDAG	WOENSDAG	DONDERDAG	VRIJDAG	ZATERDAG
0° 7°	3° 5°	2° 4°	1° 5°	2° 4°	0° 3°
60% Z 5	90% ZW 4	90% W 4	90% W 6	90% W 4	10% ZW 3

WATERHOOGTE (CM)

	VANDAAG	MORGEN
Arnhem	1097	-46
Keulen	585	-55
Konstanz	345	-2
Lobith	1300	-62
Zwolle	236	-13

van Nedag. Als u die informatie niet wenst, kunt u dat schriftelijk melden of een formulier aanvragen bij onze afdeling abonneeservice.

ADVERTENTIES
Tel. 088 1 999 999, ma. t/m vr. 8.30-17.00 uur;
site: nd.nl/adverteren.
FAMILIEBERICHTEN via site:
www.ndadvertenties.nl € 1,13 per mm, per kolom;
via e-mail: familiebericht@nd.nl. € 1,24 per mm, per kolom.
TIPS via site: www.ndadvertenties.nl.
ZAKELIJKE ADVERTENTIES via site:
www.nd.nl/adverteren; via e-mail:
advertentie@nd.nl

SLUITINGSTERMIJN geboorte- en overlijdensberichten vóór 16.00 uur, overige familieberichten vóór 13.00 uur; tips één dag voor plaatsing vóór 12.00 uur; zakelijke advertenties reserveren vóór 09.00 uur, aanleveren vóór 11.00 uur.

SLUITINGSTERMIJN MAANDAGEDITIE familieberichten via site en e-mail zaterdags tot 17.00 uur; tips vrijdags tot 12.00 uur; zakelijke advertenties vrijdags tot 12.00 uur.

AUTEURSRECHTEN
Alle auteursrechten en databankrechten ten aanzien van de inhoud van deze uitgave worden uitdrukkelijk voorbehouden. Deze rechten berusten bij Nederlands Dagblad B.V., c.q. de desbetreffende auteur.

BANK
IBAN NL21INGB065944144
BIC-code INGBNL2A
Identificatienummer: NL44ZZZ090569430000

BEZORGING
Informatie over bezorging tijdens kantooruren: 088 1 999 999. Op zaterdag van 8.30 tot 10.30 uur. Mailen kan ook: service@nd.nl of ga naar onze site nd.nl/bezorging. Of SMS 222 naar 1008 (55 cent per bericht) wanneer u vandaag geen krant hebt ontvangen. Wanneer u voor het eerst gebruik maakt van deze service, vermeld dan uw e-mailadres, postcode en huisnummer.

ND IN Aangepaste leesvorm
Het ND is in aangepaste leesvorm verkrijgbaar bij Stichting Aangepast Lezen, Den Haag, tel. 070 3381500. klanten@aanangepastlezen.nl

REDACTIE HOOPREDACTIE
Sjikr Kuijper (hoofdredacteur), Daniël Gillissen (adjunct-hoofdredacteur), Frans Tijssen (secretaris)
EINDREDACTIE Hugo de Bruijne, Cees Dorland, Jenneke van Garderen-Hoogland, Hilbert Meijer, Dick Schinkelshoek (dagkrant), Annemarie Eversdijk-Cornelisse (Leven), Reiny de Fijter (Gulliver), Reina Wiskerke (Zeven),

CULTUUR, MEDIA & WETENSCHAP
Rien van den Berg, Maurice Hoogendoorn, Rick Moeliker, Hilbrand Rozema, Roel Sikkema, Eymeke Verhoeven-Lobbezoer
WERELD Jan van Benenthem, Tilly Dodds-Reijnen, Sanne van Grafhorst, Ruud Ubels, Herman Veenhof, Gerhard Wilts
POLITIEK & ECONOMIE Gerard Beverdam, Piet de Jong, Sjoerd Moussie, Eduard Sloot
KERK & RELIGIE Gerald Bruins, Gerard ter Horst, Wim Houtman, Eline Kuijper, Remco van Mulligen, Dick Schinkelshoek, Harmke Zonneveld-van Berkum
BINNENLAND & SAMENLEVING
Willem Bouwman, Auke van Eijdsen, Sophia Geuze-Verboom, Hans Hopman, Arjan van der Linden (stagiair), Hilbert Meijer, Petra Noordhuis, Aaldert van Soest, Hans-Lukas Zuurman
OPINIE & DEBAT Wim Houtman, Frans Tijssen, André Zwartbol
BUREAUREDACTEUREN
Jenneke van Garderen-Hoogland, Roeland van Mourik, Harco Ploegman, Jan-Willem Veenhof
VORMGEVING Egbert Bonte, Lieneke Eefting, Bert Hagenaars, Wilco Pot, Hendrik Jan Vermeer, Christel Versteeg-van de Pol

NIEUWSQUIZ

ROELAND VAN MOURIK • BEELD YOUTUBE

DE PIANOMAN UIT SYRIË

In het Syrische vluchtelingenkamp Yarmouk, aan de rand van Damascus, klonk muziek. Aehm Ahmad speelde er op zijn piano, die hij elke dag van uit zijn huis naar buiten reed. Hij werd er wereldberoemd door, want filmpjes van zijn optredens bereikten de hele wereld. ISIS-strijders konden zijn muziek echter niet waarderen en staken de piano in de brand. Aehm Ahmad vluchtte, maar de muziek zat gelukkig nog in zijn hoofd. Je kunt wel een piano verbranden, maar muziek is onverwoestbaar. Altijd steekt het de kop op. Hoe bizar de omstan-

digheden ook zijn. Muziek geeft troost. Neem bijvoorbeeld het hartverscheurende Fix You ('Lights will guide you home') van Coldplay. Dat werkt bij mij als balsem op de ziel in de moeilijke tijden. Maar soms is muziek ver weg, de klanken zijn verstomd, zoals daar in Yarmouk. Dan kan muziek zelfs beangstigend zijn. Dan is het te mooi. Dan matcht het niet met het leven. Aehm Ahmad was vorige week in Nederland en speelde onder meer op de stationspiano in Utrecht. Zo'n bericht klinkt pas echt als muziek in de oren!

1 Wat wordt in de Efteling gedemonsteerd?

2 36 procent van de gedetineerden heeft als geestelijk verzorger een ...

3 Welke dienst heeft in de afgelopen zes jaar in Nederland vier aanslagen kunnen voorkomen?

4 Het kost nu 80 euro per persoon, vorig jaar nog 64 euro.

5 Hoe heet de premier van Hongarije (achternaam)?

OPLOSSING VORIGE NIEUWSQUIZ
Het woord van 8 januari is 'hout'. De antwoorden zijn: heuveland, (Hein) Otterspeer, Utrecht, Trafigura.

PUZZEL

★

		3			5	7	
6			2				1
	5		6		4		2 8
7				9			2
4	6	2				7	
			8	7			3
	2	4			5		
	1				9		6
9			1			3	

OPLOSSING WOORDZOEKER
VAN ZATERDAG

Vampier

OPLOSSING SUDOKU
MEDIUM VAN ZATERDAG

7	9	8	6	5	1	4	3	2
6	3	4	2	9	7	8	1	5
1	5	2	3	4	8	6	7	9
3	4	1	7	6	5	9	2	8
5	6	9	8	1	2	3	4	7
2	8	7	9	3	4	5	6	1
4	2	3	1	8	9	7	5	6
9	1	5	4	7	6	2	8	3
8	7	6	5	2	3	1	9	4

Schrijf alle cijfers 1 t/m 9 in alle verticale kolommen, alle horizontale rijen én in alle vierkantjes van 3 x 3 vakjes.

★★★

				3			2	
		3		6	7		5	8
	4							6
				7	5			
	3	8				4		
		7				9		
			1		9		7	
	5				8			2

© Sanders Puzzelboeken
180115

OPLOSSING SUDOKU
HEAVY VAN ZATERDAG

7	2	9	1	6	5	4	8	3
3	6	4	9	2	8	7	5	1
1	5	8	4	3	7	9	2	6
6	7	1	8	4	3	5	9	2
8	9	2	6	5	1	3	7	4
4	3	5	7	9	2	1	6	8
9	1	6	2	7	4	8	3	5
2	4	3	5	8	9	6	1	7
5	8	7	3	1	6	2	4	9

RECEPT

MME ZSAZSA nd.nl/koken BEELD UIT BESPROKEN BOEK

De gevulde omelet

Voor mij belichaamt dit recept het voorjaar. Ik kan er zwaar naar uitkijken. De eerste eitjes, de eerste nieuwe blaadjes en kruiden ... En wie heeft er eigenlijk te beslissen dat een omelet geen avondeten kan zijn?

BENODIGDHEDEN
(VOOR 2 GELIEFDEN)

- 2 handenvol kruiden (bijv. peterselie, kervel, dille, munt, bieslook, dragon), fijngesnipperd
- een vergiet vol jonge blaadjes (bijv. spinazie, jonge snijbiet, zuring, melde, rucola, mosterd, topjes van brandnetels)
- 4 tot 5 eitjes
- 100 tot 150 gram geitenkaas of ricotta
- olijfolie, zout en peper

► n.a.v. *Honger! Gewoon lekker eten.* Mme Zsazsa. Uitg. M-Books. Amsterdam 2017. 240 blz. € 24,99

BEREIDING

Laat wat olie warm worden in een pan met antiaanbaklaag en stooft hierin de blaadjes tot ze net geslonken zijn. Kruid met peper en zout en schuif alles op een bord dat je even aan de kant zet. Komt er veel vocht vrij, dan kan je alles ook even in een vergiet laten uitlekken. Klop de eitjes los met voldoende peper en zout. Laat weer wat olie warm worden in de pan, giet de losgeklopte eieren in de pan en geef de omelet even de tijd om te stollen. Schuif na een halve minuut een zijkant naar het midden en kantel de pan wat, zo-

dat het ei dat nog vloeibaar is de lege ruimte opvult. Herhaal dit nog een paar keer tot al het lopend ei verdeeld is.

Neem de vulling er weer bij en leg ze op één helft van de omelet, verdeel er wat kaas en de gesnipperde kruiden over en vouw de omelet dicht. Laat de omelet nog een minuut in de pan liggen, draai ze eventueel nog een keertje om, als je daar voldoende zelfvertrouwen voor hebt en hevel ze dan over op een bord.

Neem twee vorken en twee messen en zet je romantisch naast elkaar. <

FEUILLETONS

ALI'S OORLOG

30. Dylano had Sara 'mijn smatje' genoemd, terwijl Ali met haar wilde trouwen. De jongens wisten nooit waar ze aan toe waren met Sara. En als de jongens weer eens ruzie hadden om haar, vond ze dat alleen maar grappig.

De meisjes liepen met haar weg, omdat ze altijd zat te tutten met hun haar. Yessin wist wel beter: Sara was een slang.

'Yessin?' Hij schrikt op. Zijn gedachten zijn nog in groep 6. Zonder na te denken zegt hij: 'Slang. Ze heeft het aan zichzelf te danken.'

Sara's moeder gilt van verontwaardiging. Sara snikt, één keer. Dat janken van haar is net zo nep als die lachjes vroeger. Naba brult: 'Zie je nou, meester?'

Als Yessin opkijkt, ziet hij dat Ali grijnst. En hij beseft – veel te laat – dat hij zich weer eens heeft laten gebruiken.

'Laat dit de laatste waarschuwing zijn', zegt meester Hans. 'Ik maak geen grap: als ik nog maar iets hoor over pesten, schop ik jullie van school. Begrepen?'

'Ja meester', zegt Ali. De braafste jongen van de klas. Meester Hans knikt. Meesters denken

dat ze alles weten – nou, mooi niet. Als ze terugkomen in de klas, zijn de Cito-boekjes van de tafels verdwenen.

Yessin kijkt de meester vragend aan. 'Gaat de toets niet door?' 'Dat had geen zin meer', zegt meester Rik. 'De halve klas was weg. Dat wordt morgenochtend, dan moet de gymles maar vervallen.'

'Maar we zouden voetballen!' roept Ali. 'Pech', zegt meester Rik. 'Of durf jij de Cito-toets aan zonder te oefenen?'

Ali haalt zijn schouders op. Hij mompelt iets – Yessin verstaat alleen het woord fok. Basis, denkt Yessin, hoger haalt Ali toch niet. Dan maakt zo'n oefentoets ook niet meer uit. Maar hijzelf heeft de pest in. Voor hem is de Cito-toets de enige kans.

WORDT VERVOLGD

WATERVAL

63. In de keuken gooit Evelien haar jas achteloos over een stoel, trekt de keukenkastjes open en begint de tafel te dekken.

'Hoe laat moet je weer op school zijn, Em? Halftwee? Dan moeten we opschieten.'

Ik zet thee, schenk melk in de bekers en haal wat extra brood uit de diepvries. Van binnen lijk ik opeens veel meer ruimte te hebben, nu Evelien met haar brede gestalte mijn keuken vult. Haar woordenstroom is als een geruststellend beekje op de achtergrond en voor het eerst in dagen voel ik me ontspannen.

Ook Lidewij begroet Evelien vol vreugde. 'Blijf je vanmiddag ook, tante Evelien? Oh, mam, mag ik dan voor één keer thuisblijven van school?'

Onder het eten vertelt Evelien waarom ze vandaag in de buurt was – iets onduidelijks over een tvkastje en Marktplaats – en ze informeert naar Emily's zwemles. Het is alsof de vreugde die op Emily's gezicht lag met een grote spons wordt weggeveegd, haar schoudertertjes lijken opeens veel smaller en het nekje bijna te smal om haar hoofd te kunnen dragen. Eveliens wenkbrauwen schieten

gealarmeerd de lucht in, maar ze houdt zich in, vanwege Emily. Als Emily weer naar school is – Frank is zo lief om haar even weg te brengen – en Lidewij vol tegenzin ook op haar fiets is gestapt, leun ik achterover op de keukenstoel. De stilte die valt is een opmaat.

Ik verkruimel het restje beschuit dat Emily heeft laten liggen en veeg de kruimels zorgvuldig op een bergje. 'Zo', zegt Evelien. Ik ken niemand die zo veel betekenis in zo'n klein woordje kan leggen.

'Zal ik nog een pot thee zetten?' vraag ik.

Mijn handen doen automatisch hun werk. Als de mokken dampend op tafel staan, kijk ik Evelien aan.

'Je ziet er niet uit', zegt ze.

WORDT VERVOLGD

SPOORWERK

Prorail heeft tot 22 januari de bijgaande werkzaamheden aan het spoor gepland. Meer informatie: ns.nl/werktrajecten

AMSTERDAM CENTRAAL-ANTWERPEN-BRUSSEL-ZUID/MIDI | tot en met zondag 8 april.

UTRECHT OVERVECHT-UTRECHT CENTRAAL | in de nacht van vrijdag 19 op zaterdag 20 januari vanaf 01.00 uur.

UTRECHT CENTRAAL-UTRECHT OVERVECHT | zaterdag 20 januari tot 06.15 uur.

ARNHEM CENTRAAL-DÜSSELDORF HBF | zaterdag 20 en zondag 21 januari.

DORDRECHT-ROOSENDAAL | zaterdag 20 tot en met zondag 28 januari.

AMSTERDAM CENTRAAL/SCHIPHOL AIRPORT-LEIDEN CENTRAAL | in de nacht van zaterdag 20 op zondag 21 januari van 00.20 tot 06.00 uur.

DORDRECHT-GELDERMALSEN | in de nacht van zaterdag 20 op zondag 21 januari van 00.30 tot 07.45 uur.

HILVERSUM-UTRECHT CENTRAAL | in de nacht van zaterdag 20 op zondag 21 januari van 00.45 tot 01.35 uur.

ASSEN-GRONINGEN | in de nacht van zaterdag 20 op zondag 21 januari vanaf 00.50 uur.

UTRECHT CENTRAAL-ROTTERDAM CENTRAAL | in de nacht van zaterdag 20 op zondag 21 januari vanaf 01.15 uur.

BREDA-ROTTERDAM CENTRAAL | in de nacht van zaterdag 20 op zondag 21 januari van 01.15 tot 06.45 uur.

ARNHEM CENTRAAL-UTRECHT CENTRAAL | in de nacht van zaterdag 20 op zondag 21 januari vanaf 02.00 uur.

UTRECHT CENTRAAL-MAARN | zondag 21 januari tot 07.25 uur.

UTRECHT CENTRAAL-RHENEN | in de nacht van zondag 21 op maandag 22 januari vanaf 00.10 uur.

UTRECHT CENTRAAL-'S-HERTOGENBOSCH | in de nacht van zondag 21 op maandag 22 januari vanaf 00.10 uur.

UTRECHT CENTRAAL-GELDERMALSEN | maandag 22 januari tot 05.50 uur. <

EN VERDER

REDACTIE ND • BEELD ND

De 96-jarige mevrouw Touwen verkocht in rap tempo de door een bakploeg gemaakte nieuwjaarsrolletjes.

■ **KNIEPERTIES BAKKEN IN ZORGCENTRUM DE SCHANS IN ZWARTSLUIS**
Het is een oude traditie in bepaalde streken van ons land om rond de jaarwisseling knieperties (of ook wel knijpertjes) te bakken. Deze heerlijke zoete, dunne wafels geven het nieuw begonnen jaar in opgerolde variant weer. De nieuwjaarsrolletjes worden soms gevuld met room. In woonzorgcentrum De Schans in Zwartsluis ging een bakploeg aan de slag om de nieuwjaarsrolletjes te maken. Daarna werden ze voor een zacht prijsje verkocht. De kwaliteit was hoog, de prijs voor de meesten geen probleem. Door bewoonster mevrouw Touwen (96), die de kassa beheerde, werden de overheerlijke knieperties in een rap tempo verkocht.

► tips? Mail naar enverder@nd.nl

KERKNIEUWS

■ **PROTESTANTSE KERK afscheid zondag 21 januari AMSTERDAM (WILLEM DE ZWIJGERKERK)** | N.G. Scholten wegens vertrek naar Aerdenhout.

intrede zondag 21 januari **HOOGELOON-EERSEL EN BERGEIJK (COMBINATIE VAN PROTESTANTSE GEMEENTEN IN DE KEMPEN)** | M.G. de Vries uit Giethoorn en Steenwijk (doopsgezind). **PUTTEN (HERVORMD WIJK 3)** | W.C. Polinder uit Kamperveen (hervormd). **URETERP (GEREFORMEERD)** | proponent A. Bouman uit Gouda.

■ **GEREF. KERKEN VRIJGEMAAKT** intrede zondag 21 januari **DUIVEN-VELP** | kandidaat R.A. Nijhoff uit Veenendaal.

.....
..... **Geen ingezonden stuk,**
..... **wel een suggestie voor**
..... **een verhaal? Mail naar**
..... **meedenken@nd.nl**

ndmeedenken.nl

15-01-1970 OPNIEUW IN BEELD

WILLEM BOUWMAN • BEELD THE TRENT

Hongersnood Biafra wekt woede en medelijden

Tijdens de Biafra-oorlog (1967-1970) werd de bevolking van Biafra uitgehongerd door het Nigeriaanse leger.

In 1970 vierde Nederland dat het 25 jaar geleden was bevrijd. Er verscheen een gouden bevrijdingspenning, waarvan een deel van de opbrengst naar Biafra ging. Biafra was een begrip in die tijd. Het vervulde de mensen met woede en medelijden. Biafra maakte deel uit van Nigeria. Al jaren heersten er spanningen tussen Biafra, in het zuidoosten, en de rest van Nigeria. In Biafra was de stam van de Ibo's in de meerderheid, veel Ibo's waren christenen. Er woonden ook Ibo's buiten Biafra. Zij zaten er vaak in hoge posities, maar vormden een minderheid tussen stammen die de islam of een natuurgodsdienst beleden. Deze Ibo's werden gewantrouwd en, toen het economisch minder ging, met geweld vervolgd. Een miljoen Ibo's vluchtte naar Biafra, dat in 1967 de onafhankelijkheid uitriep. De Nigeriaanse regering zond het leger naar Biafra en liet de Biafraanse havens blokkeren. Er brak een hongersnood uit. 'Ik wil voorkomen', zei een Nigeriaanse generaal, 'dat er ook maar één Ibo wordt gevoed voor het hele volk heeft gecapituleerd.' Beelden van uitgemergelde Biafranen gingen de wereld over en brachten ontzetting teweeg. Het leek of de Ibo's werden uitgemoord, zoals de Joden in de oorlog. Op 15 januari 1970 gaf Biafra zich over. Door geweld en hongersnood waren een miljoen Biafranen om het leven gekomen.

TV VOORKEUR

NPO 2 ► EO, 17.55-18.20 UUR

Van Harte

'Koppermaandag' was in de Middeleeuwen een feest waar de armen dol op waren. Na de dure feestdagen deelden slagers op straat worstenbroodjes uit. Annemarie Pronk bakt in de kas deze goedkope lekkernij om dit oude feest een beetje nieuw leven in te blazen. En we zijn te gast bij de familie Jansen. Na veelbewogen jaren zijn George en Sheila heel dankbaar dat zij nu hun dertigjarige huwelijksfeest mogen vieren. Henk van Steeg gaat in Barneveld de straat op om te ontdekken of er hier nog wat te vieren valt. Hij komt terecht in de huiskamer van een honderdjarige mijnheer, die Henk wat levenslessen meegeeft.

NPO 2 ► EO, 19.50-20.25 UUR **Rail Away**

De toeristische treinroute van de Golden Pass verbindt Centraal-Zwitserland met het Meer van Genève. Vanuit het historische Luzern steekt de lijn de Brünigpas over met de panoramische trein Golden Pass. De Golden Pass-lijn loopt door naar Gstaad, de favoriete plek voor de rijken en beroemdheden. Dan maakt de trein een afdaling naar Montreux door wijngaarden en landgoederen om uiteindelijk uit te komen bij het schitterende Meer van Genève.

NPO 1 ► KRO-NCRV, 21.15-22.15 UUR

Spoorloos

Kevin is geboren en getogen in de Rotterdamse wijk Katendrecht, tot zo'n 30 jaar geleden het eerste en grootste Chinatown van Europa. Kevins moeder is Nederlandse en zijn vader is een kok, afkomstig uit Hong Kong. Als Kevin 1 jaar oud is, verdwijnt zijn vader uit zijn leven. Hij ziet hem nog eenmaal, maar daarna verwatert het contact volledig en inmiddels lijkt vader onvindbaar. De research leidt het programma naar Engeland, waar Derk Bolt het Chinese restauranten-circuit in-duikt.

NPO 1 ► BNNVARA, 22.15-23.00 UUR

Wat verdien je?

In dit nieuwe programma onthullen wekelijks drie Nederlanders wat hun salaris is en discussiëren twee panels over wat misschien wel het laatste taboe is in Nederland. Twee panels strijden onder leiding van Astrid Joosten om een bonus die zij aan het eind weer moeten weggeven. Maar aan wie? Aan de huisarts, de ambulancemedewerker of aan de chirurg?

TV VOORAF

EYMEKE VERHOEVEN nd.nl/media BEELD MAX

Zoektocht naar grafgrust

'In bijna elke Nederlandse gemeente is tijdens de Tweede Wereldoorlog wel een vliegtuig neergestort.' Veel van de omgekomen geallieerden zijn niet geborgen. De documentaire *Liever dood dan vermist* zoekt uit hoe dat komt.

'Ik was doodsbang na mijn eerste vlucht', vertelt oud-staartschutter Harry Irons. 'Boven Düsseldorf zag ik vlak voor ons een enorme explosie in de lucht. Er klonk geratel van granaatscherven die het vliegtuig raakten; het was gruwelijk. Bommenwerpers stortten met afgeschoten vleugels naar beneden.' De Engelse veteraan leunt zwaar op zijn stok. Hij overleefde zestig bombardementsvluchten. Daarmee heeft hij veel geluk gehad. Ivo de Jong, voorzitter van de Studiegroep Luchtgroep 1939-1945: 'Volgens een rekensommetje had je in 1943 statistisch gezien geen kans de verplichte 25 vluchten te halen.' Irons besefte dat al ten tijde van de oorlog. Hij zag de lege plekken om zich heen. Talloze kameraden kwamen om. Nog steeds, driekwart eeuw na dato, zijn op Nederlandse bodem zo'n 1100 vliegtuigen vermist. De overheid ontvangt geregeld brieven van buitenlandse nabestaanden met een verzoek om opsporing en berging. Volgens de Circulaire Vliegtuigberging heeft alleen de Koninklijke Luchtmacht de autoriteit om tot berging over te gaan, wanneer een gemeente daartoe opdracht heeft gegeven. Veel bergingsverzoeken worden geweigerd. De 2Doc *Liever dood*

dan vermist gaat op zoek naar de redenen daarvoor, brengt in beeld waarom nabestaanden er toch op hopen en laat zien hoe regelgeving en realiteit soms botsen. Bij een berging betaald de staat 70 procent van de kosten, de betreffende gemeente – die de beslissing neemt – draait voor de overige 30 procent. Dat kan zo drie tot drieënhalve ton zijn, en daarmee dus een flinke drempel. Arie Kappert, voormalig bergingsofficier bij de Koninklijke Luchtmacht, gaf een positief bergingsadvies aan de gemeente Echt-Susteren. Toch wordt het vliegtuig met Britse geallieerden – dat op het terrein van een abdij ligt – niet opgegraven. Kappert vindt dat geld niet doorslaggevend mag zijn: 'Deze mensen hebben hun leven in de waagschaal gesteld voor onze vrijheid. Ik zie dit als een ereschuld.' Johan Graas legt zich niet neer bij de beperkingen van de wet. Al vanaf zijn zestiende zoekt hij naar vliegtuigen uit de Tweede Wereldoorlog. 'In het begin ging het vooral om de spanning: wat komt er boven? Maar later ontdek je dat er een menselijk verhaal achter zit.' Nabestaanden zijn dankbaar dat de ervaren amateur regelgeving negeert. 'Officieel mag je niets naar boven halen; alles wat ouder is dan vijftig jaar heet archeologie.'

Liever dood dan vermist brengt de emoties en belangen van uiteenlopende betrokkenen rondom deze kwestie goed in beeld.

►► 2Doc: *Liever dood dan vermist*, MAX, NPO 2, 21.10 – 21.50 uur.

NPO 1

07.30 NOS Journaal. 07.40 Goedemorgen Nederland. 08.00 NOS Journaal. 08.10 Goedemorgen Nederland. 08.30 NOS Journaal. 08.40 Goedemorgen Nederland. 09.00 NOS Journaal. 09.15 Nederland in Beweging. 09.30 NOS Journaal. 09.40 MAX Geheugentrainer. 10.00 NOS Journaal. 10.15 Kook mee met MAX. 10.30 NOS Journaal. 10.40 NOS Journaal. 11.00 NOS Journaal. 11.15 Tijd voor MAX. 12.00 NOS Journaal. 12.20 NOS Journaal. 12.35 NOS Journaal. 13.00 NOS Journaal. 13.20 NOS Journaal. 13.35 NOS Journaal. 14.00 NOS Journaal. 14.15 Kook mee met MAX. 14.30 NOS Journaal. 14.40 NOS Journaal. 15.00 NOS Journaal. 15.20 NOS Journaal. 15.35 NOS Journaal. 15.55 Jinek. 17.00 NOS Journaal. 17.10 Tijd voor MAX. 17.55 Politieke partijen

18.00 NOS Journaal. 18.15 EenVandaag. 18.45 NOS Sportjournaal. 19.00 De wereld draait door. 20.00 NOS Journaal. 20.35 Radar. 21.15 Spoorloos. 22.15 Wat Verdien Je? 23.00 Jinek

00.00 NOS Journaal. 00.20 Jinek.

►► [kijk voor het complete programmaoverzicht op www.nos.nl](http://www.nos.nl) of op Teletekst pagina 200

EEN

12.35 Blokken. 13.00 Het journaal. 13.25 Het weer. 13.30 Iedereen beroemd. 13.50 Thuis. 14.20 Drukke in de dierenwereld. 14.45 Home Fires. 15.29 Clips. 15.40 Wild Hawaï – Land of Fire. 16.30 Hotel India. 17.30 Sporza: Veldrijden. 18.00 Het journaal. 18.10 Het weer. 18.15 Dagelijkse kost. 18.30 Blokken. 19.00 Het journaal. 19.40 Iedereen beroemd. 20.05 Het weer. 20.10 Thuis. 20.40 Spoed 24/7. 21.25 Mij overkomt het niet. 22.05 Van Gils & gasten. 22.50 Het journaal. 23.05 Secrets and Lies. 23.49 Keno. 23.50 Het weer. 23.55 Dagelijkse kost

ARD

09.55 Sturm der Liebe. 10.44 Tagesschau. 10.45 Meister des Alltags. 11.15 Wer weiß denn sowas? 12.00 Tagesschau. 12.15 ARD Tagesschau. 14.10 Rote Rosen. 15.00 Tagesschau. 15.10 Sturm der Liebe. 16.00 Tagesschau. 16.10 Verrückt nach Meer. 17.00 Tagesschau. 17.15 Brisant. 18.00 Tagesschau. 18.15 Erlebnis Erde: Wo unser Wetter entsteht: Wind. 21.00 Hart aber fair. 22.15 Tagesthemen. 22.45 Die Story im Ersten: Bomben für die Welt. 23.30 Geschichte im Ersten: Wer bezahlt den Osten?

NPO 2

07.15 NOS Journaal. 07.30 NOS Journaal met gebarentolk. 07.34 NOS Journaal. 07.38 NOS Journaal. 07.42 NOS Journaal. 07.46 NOS Journaal. 08.00 NOS Journaal met gebarentolk. 08.15 NOS Journaal. 08.30 NOS Journaal. 08.34 NOS Journaal. 08.38 NOS Journaal. 08.45 NOS Jeugdjournaal met gebarentolk. 09.00 NOS Journaal met gebarentolk. 09.15 Metterdaad. 09.30 Andere Tijden. 10.00 Buitenhof. 11.30 De wereld draait door. 12.25 BinnensteBuiten. 12.57 Politieke Partijen. 13.00 NOS Journaal. 13.10 Sportjournaal. 13.20 BankGiro Loterij Nieuwjaarsconcert 2018. 14.20 MAX Maakt Mogelijk. 14.35 De Kist. 15.25 Groeten uit Holland. 16.00 NOS Journaal. 16.10 Blauw Bloed. 17.00 Het pronkstuk van Nederland. 17.05 De slimste mens. 17.55 Van Harte

18.25 Hallo Nederland. 18.45 BinnensteBuiten. 19.20 Groeten uit Holland. 19.50 Rail Away. 20.25 De slimste mens. 21.10 2Doc: Liever dood dan vermist. 22.00 Nieuwsuur. 22.47 Het pronkstuk van Nederland. 23.00 Apple Tree Yard

00.00 Podium Witteman. 01.00 Nachtzoen.

NPO 3

11.30 Mijn vriendjes Teigetje en Poeh. 11.50 Timmy tijd. 12.00 Kiwi & Strit. 12.10 Grizzly en de Lemmingen. 12.15 Q Pootle 5. 12.30 Iedereen K3. 12.50 Lassie Animated. 13.15 Kindertijd. 13.16 Maar dat is mijn boek. 13.27 Wat ben ik... 13.31 De sluipende kat. 13.34 Post. 13.35 Manouk gaat paardrijden. 13.38 Sjoelen. 13.40 Tip de muis. 13.45 Samenstraat. 14.05 De speelgoedokter. 14.15 Babar en de belevenissen van Badou. 14.25 Mike de ridder. 14.40 De Smurven. 14.55 Sherazade: nieuwe sprookjes uit 1001 nacht. 15.20 Peperbollen. 15.45 Beste Vrienden Quiz. 16.10 Brugklas. 16.20 SpangaS. 16.30 SpangaS. 16.45 Checkpoint. 17.15 Beste Vrienden Quiz. 17.35 De Adriaans. 17.45 Schoolmagic

18.05 Brugklas. 18.15 SpangaS. 18.30 SpangaS. 18.40 Het Klokhuis. 19.00 NOS Jeugdjournaal. 19.25 Je zal het maar hebben. 19.50 3 op Reis Midweek. 20.20 Holland! 21.10 Hufterproof. 21.50 Doden liegen niet. 22.35 Bureau Korea. 23.10 Little Britain. 23.45 De wereld draait door

BBC 1

14.00 BBC News at One; Weather. 14.30 BBC Regional News and Weather. 14.45 Doctors. 15.15 Father Brown. 16.00 Escape to the Country. 16.45 The Farmers' Country Showdown. 17.30 Antiques Road Trip. 18.15 Pointless. 19.00 BBC News at Six; Weather. 19.30 BBC Regional News and Weather. 20.00 The One Show. 20.30 Inside Out. 20.57 BBC News and Regional News. 21.00 EastEnders. 21.30 Panorama: Trump Voters: One Year On. 22.00 Silent Witness. 23.00 BBC News at Ten. 23.30 BBC Regional News and Weather. 23.45 Have I Got Old News for You

BBC 2

07.00 Flog It! Trade Secrets. 07.30 The Farmers' Country Showdown. 08.15 Antiques Road Trip. 09.00 Sign Zone: Antiques Roadshow. 10.00 Victoria Derbyshire. 12.00 BBC Newsroom Live. 13.00 Daily Politics. 14.00 Live Snooker: The Masters. 17.45 More Creatures Great and Small. 18.15 Flog It! 19.00 Eggheads. 19.30 Great British Railway Journeys. 20.00 Rick Stein's Road to Mexico. 21.00 Only Connect. 21.30 University Challenge. 22.00 Surgeons: At the Edge of Life. 23.00 Insert Name Here. 23.30 Newsnight. 00.10 Weather. 00.15 Snooker: The Masters. 01.05 Snooker: The Masters – Extra.

HELEMAAL HET EINDE Vier gezinnen gaan in Kaapverdië een nieuw bestaan opbouwen. RTL 4, 00.00 uur

NGC

06.00 Highway Thru Hell. 07.00 Air Crash Investigation. 08.00 Best of 2017: The Incredible Dr. Pol. 09.00 Dirty Rotten Survival. 10.00 Locked Up Abroad. 11.00 Fish Tank Kings. 12.00 Ultimate Airport Dubai. 13.00 Wicked Tuna: North Vs South. 14.00 Airport Security Colombia. 15.00 Ice Road Rescue. 16.00 Air Crash Investigation. 17.00 Air Crash Investigation. 18.00 The Incredible Dr. Pol. 19.00 Best of 2017: The Incredible Dr. Pol. 20.00 Deep Sea Treasures: Drain The Sunken Pirate City. 21.00 Banged Up Abroad. 22.00 NG Doc: Area 51: The CIA's Secret Files. 23.00 Drugs Inc. 00.00 Air Crash Investigation. 01.00 Banged Up Abroad. 02.00 Drugs Inc. 02.50 Wicked Tuna. 03.40 Air Crash Investigation. 04.30 Car SOS. 05.15 Banged Up Abroad.

VIRAL

AUKE VAN EIJSDEN nd.nl/media BEELD ANP / KOEN VAN WEEL

Het open riool

Wat trekt de aandacht op sociale media? Vandaag: realityster 'Barbie' heeft het zwaar te verduren, óók op sociale media.

Het is misschien goed eerst even uit te leggen wie Barbie is. Wees niet bang, het is niet de echte naam van Samantha de Jong (28), zoals ze in werkelijkheid heet. Barbie is De Jongs bijnaam, zeg maar gerust merknaam. Sinds ze in 2010 als Barbie meedeed aan de realityserie *Oh Oh Cherso* is ze elk jaar op televisie te zien geweest. Daar ontleent ze haar bekendheid aan. Maar ook met haar gedrag heeft ze zichzelf in de kijker gespeeld. Wat voor gedrag? Wel, als ik vertel dat ze met een groep vrijgezelle mannen en vrouwen voor RTL afreisde naar feestlocaties, kunt u ongetwijfeld raden over welk gedrag het gaat. In het kort: zon, zuipen, ziekenhuis (wat overigens óók weer de naam is van een RTL-programma). Barbie voelt zich de laatste tijd niet zo goed, en dat bereikte vorige week een hoogtepunt (of eigenlijk: dieptepunt). Vrijdagochtend werd ze met

gillende sirenes naar het ziekenhuis gebracht. Haar huis in Den Haag werd door de politie afgezet met linten. Er wordt vaak (schamper) gelachen om de uitspraken en het gedrag van Barbie. Wat veel socialemedia-gebruikers echter niet snappen, is dat je daar niet mee moet doorgaan als iemand in het ziekenhuis wordt opgenomen. 'Wie is #Barbie en waarom ligt er een speelgoedpop in het ziekenhuis? Waarom daar wel geld voor en niet voor ouderen met luiers?' schrijft iemand bijvoorbeeld op Twitter. Een ander oppert dat het om 'ontstoken silicoontjes' gaat, verwijzend naar plastische chirurgie waar Barbie van gebruik zou maken. Op zulke opmerkingen komt veel kri-

tiel, bijvoorbeeld van Rik de Jong: 'Terwijl Samantha de Jong naar het ziekenhuis is afgevoerd, maakt Twitter grapjes over haar uiterlijk en intelligentie. Bewijst vooral dat je hoogstens hetzelfde IQ hebt als wat je haar toeschrijft.' Een ander: 'Die reacties ... Hoezo moet je je zo gedragen op Twitter? Ben je dan zelf zo ongelukkig? Heb je geen leven? Of ben je gewoon tuig?' Het moet erg lastig zijn om je zo slecht te voelen en dan ook online nog eens voor rotte vis te worden uitgemaakt. Gelukkig zijn de meeste reacties positief en nemen veel mensen het op voor De Jong. Hakima Frites schrijft op Facebook dat ze vermoedt dat veel mensen over de rug van Barbie met grappige opmerkingen nieuwe vrienden proberen te maken. Het lijkt het schoolplein wel! Debby Vermeulen voegt daaraan toe: 'Ik heb Barbie een keer ontmoet en ze was gewoon een aardige vrouw, veel aardiger en vast ook slimmer dan al die mensen die hier rotopmerkingen plaatsen. Ik wens haar sterkte!' <

CANVAS ▶ 22.10-22.50 UUR

Histories: de slag om Leuven

Deze documentaire laat de belangrijkste ontwikkelingen de revue passer die tot de splitsing van de Katholieke Universiteit van Leuven hebben geleid. Voor het eerst spreken de Franstalige boegbeelden van toen – radicale voorstanders van één ondeelbare universiteit – over hun grieven, strijdplannen en geheime agenda's. Hoe verfranst was Leuven in de jaren zestig? Hoe reageerde de Franssprekende elite op de steeds luider klinkende kreet 'Walen Buiten'? En was er werkelijk sprake van een moord op Vlaams Brabant zoals *De Standaard* kopte?

RADIO VOORKEUR

NPO RADIO 4 ▶ KRO-NCRV, 19.00-20.00 UUR

Passaggio

Deze week maakt presentator Lex Bohlmeijer vijf uitzendingen vanuit de natuur. Met deze wintereditie voltooit hij de reeks 'De Vier Jaargetijden' van *Passaggio*, een radiofonische ode aan de seizoenen. Na het Pieterpad, het Texelpad en de tocht door de Veluwe is het tijd voor De Tocht der Tochten, jawel: De Elfstedentocht. Over water of over het land, Lex Bohlmeijer volgt het parcours dwars door Friesland. Hij gebruikt daarbij een bijzonder en duurzaam vervoermiddel, een elektrische Solex en spreekt met bekende (schaats-)Friezen.

RTL 4

08.45 RTL Nieuws. 09.00 RTL Nieuws. 09.10 RTL Boulevard. 10.00 Koffietijd. 11.00 Goede tijden, slechte tijden. 11.35 The Bold and the Beautiful. 12.10 Dr. Phil. 13.15 Teleshop 4: Dit Is Mijn Toekomst. 14.00 5 Jaar Later. 15.00 De Beste Van Nederland. 15.30 Van Woonvilla Naar Droomvilla. 16.05 Bouwval Gezocht. 17.00 5 Uur Live 18.00 RTL Nieuws. 18.15 Editie NL. 18.30 RTL Weer. 18.35 RTL Boulevard. 19.30 RTL Nieuws. 19.55 RTL Weer. 20.00 Goede tijden, slechte tijden. 20.30 Helemaal Het Einde! 21.30 Het Roer Om: De Verbouwing Van Een Frans Kasteel. 22.30 RTL Late Night. 23.45 RTL Nieuws

RTL 5

07.30 TekstTV. 08.00 Teleshop 5: Tommy Teleshopping. 09.50 Teleshop 5: Kortingsbrigade.nl. 10.00 Teleshop 5: Dit Is Mijn Toekomst. 10.35 Teleshop 5: Kortingsbrigade.nl. 10.45 Teleshop 5: Tommy Teleshopping. 12.45 Teleshop 5: Dit Is Mijn Toekomst. 14.00 Teleshop 5: Tommy Teleshopping. 16.40 Topchef Academy. 17.40 Dr. Phil 18.30 The Ellen DeGeneres Show. 19.30 Love Island. 20.30 Lelijke eendjes. 21.30 Gënante lijven Australië. 22.30 Bizarre eters USA. 23.00 Bizarre eters USA. 23.25 Love Island 00.25 Nieuwe tijden. 00.55 The Millionaire Matchmaker. 01.50 Teleshop 5: Nachtlounge.

IRELAND WITH SIMON REEVE Tweeluik over een tocht van Simon Reeve door Ierland. CANVAS, 19.05 UUR

FAMILY7

07.30 Hillsong Kids. 08.00 Homecoming. 08.30 Joyce Meyer. 09.00 Wijs HH. 09.30 Het meesterwerk van God. 10.00 In Touch. 11.00 I24News. 11.06 Chip Ingram. 11.35 Echtscheiding: einde of nieuw begin? 12.05 Wijs HH. 12.35 Another Life. 13.00 Het meesterwerk van God. 13.30 God op de werkvloer. 14.30 Arjan en Efi Knevel. 15.00 Wijs HH. 15.30 In Touch. 16.30 Het meesterwerk van God. 17.00 Krummel. 17.35 Completing Kaden 18.00 I24News. 18.06 David Maasbach. 18.35 Another Life. 19.00 Wijs HH. 19.30 Gospel Truth. 20.00 Today with God. 20.30 Uitgelicht! 21.00 Treasures. 21.30 Film van je leven. 22.00 Joyce Meyer. 22.30 Goeie Genade. 23.00 Uitgelicht! 23.30 The bible – the verdict of history

SBS 6

06.00 Loop: Hart van Nederland – Late editie. 07.35 Pastor Joseph Prince – New Creation TV. 08.10 Tommy Teleshopping. 14.15 The Doctors. 15.10 Boomhut XXL. 16.05 Paleis voor een prikkie. 17.05 Huizenjacht 18.00 Hart van Nederland – Vroeg. 18.20 Shownieuws – Vroege editie. 18.30 De Vloggende Hollanders. 19.00 Trauma Centrum. 19.30 Utopia. 20.30 Zomer in Zeeland. 21.30 Mr. Frank Visser doet uitspraak. 22.30 Hart van Nederland – Laat. 22.55 Shownieuws – Late editie. 23.30 Piets weerbericht. 23.35 De spa 00.05 De Vloggende Hollanders.

RTL 7

08.35 B.O.Z.: Draken: Beschermers Van Berk. 09.00 B.O.Z.: Turbo FAST. 09.22 B.O.Z.: De Daltons. 09.30 Parks And Recreation. 10.00 Parks And Recreation. 10.30 Flodder. 11.00 Flodder. 11.30 Mr. Bean. 12.00 Mr. Bean. 12.30 Idioten op de weg. 13.00 Stop! Politie. 14.00 Stop! Politie. 15.00 Parks And Recreation. 15.30 Parks And Recreation. 16.00 Flodder. 16.30 Flodder. 17.00 Married With Children. 17.30 Married With Children 18.00 RTL GP: Dakar 2018. 19.00 Idioten op de weg. 19.30 Stop! Politie Nieuw-Zeeland. 20.00 Stop! Politie Nieuw-Zeeland. 20.30 Sniper: Reloaded. 22.30 RTL GP: Dakar 2018. 23.30 Hannibal

REFORMATORISCHE OMROEP

09.00 Dagopening. 09.25 RO non-stop. 12.00 Aan Tafel. 14.00 RO non-stop. 16.00 Non-stop muziek uit de Keuzelijst. 17.00 RO non-stop 18.00 Non-stop orgelmuziek. 19.00 KlasseMuziek. 20.00 StudioCentraal. 21.00 De Favorieten. 22.00 Dagsluiting. 22.15 RO non-stop 00.00 RO non-stop. 01.00 RO non-stop anderstalig. 02.00 Aan Tafel.

GROOT NIEUWS RADIO

06.00 De Nieuwe Morgen. 09.00 Blessings. 10.00 Bij Jorieke. 12.00 Sandwich. 14.00 Backstage. 16.00 De Dag Van Vandaag 19.00 Wens. 20.00 Muziekavond. 22.00 Op weg met de Bijbel. 22.30 Muziekavond 00.00 De Nacht. 05.25 De Bijbel Door.

CANVAS

09.00 Winterbeelden. 12.30 Rolkrant 18.05 Sicily: The Wonder of the Mediterranean. 19.05 Ireland with Simon Reeve. 20.00 Terzake. 20.30 De afspraak. 21.15 Wereldrecord. 22.05 Histories: De Slag om Leuven. 22.50 Wintertuur. 23.00 24 Hours in Police Custody. 23.55 Canvaslus.

OPHEF IN DE REGIO

REDACTIE ND nd.nl/nederland BEELD WIM VELDMAN

HAVENWERKER OPGEPAKT OM HULP BIJ COCAÏNESMOKKEL

De politie heeft een 37-jarige medewerker van een containerbedrijf in de Rotterdamse haven aangehouden. De man uit Schiedam wordt volgens RTV Rijnmond verdacht van betrokkenheid bij cocaïnesmokkel. Hij zou degenen die de cocaïne uit containers moesten halen, hebben toegelaten tot het afgesloten haventerrein. Ook zou hij hen van en naar de containers hebben gebracht. Een van de drugstransporten waarbij de havenmedewerker betrokken was, betrof een lading van 138 kilo cocaïne. Die was vorig jaar mei van Peru naar Nederland gesmokkeld.

AKKERBOUWER VERJAAGT GANZEN MET NAMAAKVOS

Twee vossen gemaakt van triplex verjagen sinds kort de ganzen uit het tarweveld van akkerbouwer Wim Veldman in het Groningse Oudeschip. De agrariër was de overlast van ganzen op zijn koolzaadvelden meer dan zat, aldus RTV Noord. Veldman dook zijn schuur in om van stevig triplex de vossen te maken. Het probleem

begon volgens de akkerbouwer niet bij ganzen, maar bij zwanen die op zijn veld in Appingedam waren neergestreken. 'Als je één zwaan hebt, dan heb je er al gauw twee en dat aantal vermeerdert zich ongelofelijk snel.' Sinds Veldman op meerdere van zijn landbouwgronden in de provincie de vossen heeft geplaatst, is de ganzenoverlast grotendeels verdwenen. 'Tot nu toe ben ik erg tevreden over het resultaat.'

ARNHEMSE KRIJGT 36 BRIEVEN VAN BELASTINGDIENST

'Leuker kunnen we het niet maken, wel makkelijker.' Thea Smeenk uit Arnhem zal haar wenkbrauwen fronsen bij deze slogan van de Belastingdienst: vrijdag lagen er ineens 36 blauwe enveloppen in de bus. Wat was er aan de hand? Smeenk: 'Ik woon samen met mijn man. Wij kregen ieder dertien brieven. En mijn zoon, die al zeven jaar in Brazilië woont, kreeg er tien.' En dat allemaal vanwege één vraag. 'De vraag of een account uit 2006 nog geldig is.' Thea heeft alle brieven met een antwoordvelop teruggestuurd naar de Belastingdienst.

De 'triplexvos' van akkerbouwer Wim Veldman, waarmee hij ganzen van zijn tarweveld verjaagt.

REDACTIE ND

Facebook verandert nieuwsoverzicht

▶ MENLO PARK

Berichten van familie en vrienden worden belangrijker op Facebook, doordat de netwerksite hierop meer nadruk gaat leggen in het nieuwsoverzicht. Uitgevers zijn hier niet blij mee, want bij een eerder experiment bleek dat ze op deze manier interen op bezoekersaantallen. De chef van het nieuwsoverzicht op Facebook, Adam Masseri, zegt dat dit inderdaad het geval kan zijn, maar dat mensen hun instellingen aan kunnen passen zodat ze alsnog als eerste nieuws zien wat niet van familie of vrienden afkomstig is. Onderzoekers van de Britse Press Association (PA) stellen dat nieuwsmedia ervoor moeten zorgen minder afhankelijk te worden van Facebook. <

NL

REDACTIE ND

Het Media Park gaat mogelijk op de schop

▶ HILVERSUM

De gemeente Hilversum denkt na over grote vernieuwingen op het Media Park. Dat heeft wethouder Wimar Jaeger in het programma *MediaMatters* op de New Business Radio gezegd. De gemeente is in gesprek met diverse partijen om de mogelijkheden van een consortium te onderzoeken. Jaeger ziet het Media Park graag veranderen in een campus, naar het voorbeeld van de High Tech Campus in Eindhoven. Als het plan van de gemeente slaagt, gaat dit ongeveer een half miljard euro kosten. Tweehonderd miljoen daarvan gaat naar de huidige eigenaren voor een overname. <

STILGEZET

Hebreeën 13:4

Kort

Houd het huwelijk in ere, in alle omstandigheden, en houd het echtelijk bed zuiver, want overspeligen en echtbrekers zal God veroordelen.

Je leeft in een vreemd dorp waar de mensen je wantrouwend bekijken. Je voelt je verschopt en minderwaardig. In je gezin loopt het ook niet lekker meer. De spanning eist zijn tol, de wanhoop maakt dat kleine ruzies hoog oplopen. En dan is er die ander, die wél liefde en waardering toont. Een warm bad voor een gekneusde ziel. Is dit niet door God zelf gegeven? Vroeger was je er heilig van overtuigd dat overspel niet mocht. Maar nu ervaar je aan den lijve wat de gloed van een verboden verliefdheid doet. Het is toch niet voor te stellen dat God dit verbiedt? En dus toch. De Hebreeën-schrijver durft het heel kort neer te zetten: dit geldt voor allen, in alle omstandigheden.

ndmeedenken

Denk mee met de redactie! Geef ons uw mening, ideeën en tips of breng ons in contact met anderen of uzelf om iets te vertellen over deze onderwerpen:

▶▶ Wat is jouw favoriete sport?

Amateursporters, opgelet! Trek je iedere week fanatiek baantjes in het zwembad? Train jij je regelmatig in het zweet om een sportieve prestatie te leveren? In de bijlage *Leven* portretteren we mensen die aan amateursport doen. We zijn op zoek naar hun motivatie: is het geluk, vriendschap, of draait het vooral om uitdaging? Deel jouw favoriete sport met ons.

▶▶ Dierbare foto

Hebt u een foto die herinneringen oproept of waarvan het bijbehorende verhaal de moeite van het vertellen waard is? Ook als het u wat lijkt om een ander soort foto uit de oude doos te delen, zien we uw reactie graag tegemoet via achterop@nd.nl. Het mag ook via de post: Nederlands Dagblad, t.a.v. Achterop, Postbus 2085, 3800 CB Amersfoort.

▶▶ Meedoen met de serie Huwelijksjaren

Je vond je grote liefde en besloot samen verder te leven. Getrouwd zijn, hoe doe je dat? Hoe werk je aan een relatie? In de serie *Huwelijksjaren* op de achterpagina komen echtparen daarover aan het woord. Ze vertellen over voor- en tegenspoed en wat ze eraan doen om het samen goed te hebben. Wil je meedoen? Laat het ons weten!

▶▶ Schrijf eens een Ik & mijn huis

Achter op de krant staat altijd de populaire rubriek *Ik & mijn huis*, met bijzondere gebeurtenissen uit het leven van onze lezers. Hebt u ook bijzondere, ontroerende of mooie dingen meegemaakt en lukt het u om het tafereeltje in zeshonderd tekens te vatten, mail het dan naar achterop@nd.nl. Wie weet vindt u het dan achter op de krant terug.

▶▶ Wilt u ook meedenken? Ga naar ndmeedenken.nl of mail: meedenken@nd.nl

BEELDSPRAAK

IK & MIJN HUIS

bijdragen? achterop@nd.nl

LAKEN

Jaren na dato kan mijn vader, een trouw *ND*-lezer, nog steeds met smaak vertellen over die keer dat hij met emmers verf in zijn handen de Karwei verliet. Een straatverkoper bood hem daar een gratis *Telegraaf* aan. 'Nee, bedankt', grijnsde mijn vader: 'ik gebruik altijd een oud laken.'

OPLOSSING: TRAM PO LINE

JUST FONTEIN / VK nd.nl/sport BEELD AP / MARK BAKER EN ANP / LARS SMOOK

Wat de voetbalscheids kan leren van rugby

...Terwijl de meeste eredivisieclubs binnen het voetbal zich in warme trainingsoorden voorbereiden op de rest van het seizoen, kwamen de scheidsrechters samen in Zeist.

...Een belangrijke vraag daar: hoe kan de arbiter zijn werk nog beter doen?

▶ ZEIST

Met de mogelijke komst van de videoscheidsrechter staat het eredivisievoetbal aan de vooravond van grote veranderingen, zegt Dick van Egmond, hoofd scheidsrechterszaken betaald voetbal op de campus van voetbalbond KNVB.

Terwijl de meeste eredivisieclubs tijdens de winterstop de zon opzoeken, is het Nederlandse scheidsrechtersgilde in Zeist drie dagen samen om terug te blikken op het voorbije jaar en te praten over de toekomst. 'Dat laatste is misschien nog wel belangrijker', zegt Van Egmond.

experimenteren

Naast het analyseren van videobeelden met twijfelgevallen over hands en buitenspel, wordt er deze dagen door de scheidsrechters ook gekeken naar de manier waarop er in andere sporten leiding wordt gegeven aan wedstrijden. Hoe werkt de doellijntekening tijdens hockeywedstrijden? Wat is het voordeel van de videoscheidsrechter bij het rugby? Van Egmond: 'We houden sporten die durven te experimenteren nauwlettend in de gaten. Ook Amerikaanse sporten als basketbal en American football hebben we bekeken. Bij de KNVB zijn we niet bang voor vernieuwing, maar nieuwe dingen invoeren kan alleen stapje voor stapje. Bij rugby heeft het ook jaren geduurd voordat alles was ingevoerd, maar het werkt nu wel.'

Van Egmond, scheidsrechter Kevin Blom en projectleider videoscheids-

Rugby-arbiter Angus Gardner trekt een gele kaart: een tijdsstraf.

Voetbalscheidsrechter Dennis Higler trekt geel: een waarschuwing.

rechter Mike van der Roest over wat het voetbal kan leren van rugby.

■ EEN VIDEOSCHEIDSRECHTER

Van der Roest: 'Dat zou een heel mooie toevoeging zijn. Daar is in het voetbal natuurlijk ook al mee geëxperimenteerd, in het bekertoernooi

bijvoorbeeld en bij het WK onder de 20 in Zuid-Korea. Niet alleen als een extra scheidsrechter die ingeschakeld kan worden, maar als onderdeel van het team. De scheidsrechter maakt primair de beslissingen, de videoscheidsrechter kan wel ongevraagd laten weten dat er een fout is ge-

maakt. We horen snel of we hier volgende seizoen mee mogen beginnen in de eredivisie.'

Volgens Van Egmond kun je voetbal niet een-op-een vergelijken met andere sporten. Daarom zal de videoscheidsrechter er wat anders uitzien. 'Neem rugby en American football. Dat zijn echte stop-and-go-sporten. De wedstrijd ligt vaak stil. In het voetbal is het belangrijk dat het spel doorgaat.

Dat vindt ook wereldvoetbalbond FIFA belangrijk. Maar op belangrijke momenten, zoals bij een goal, een rode kaart of een penalty heeft een videoscheidsrechter altijd het grote voordeel dat hij niet in een split second hoeft te reageren, maar in alle rust kan beoordelen of de scheidsrechter goed zat.'

■ ALLEEN DE AANVOERDER MAG VERHAAL HALEN BIJ DE SCHEIDSRECHTER

'Het is hier geen voetbal', is een gevlugelde uitspraak van de beroemde rugbyscheidsrechter Nigel Owens. De boodschap is helder: mondje dicht, klagen bij de scheidsrechter doe je maar in het voetbal. Van Egmond: 'Als we morgen een cultuuromslag kunnen maken in het voetbal, zou ik gelukkig zijn. Spelers moeten onderling de strijd aangaan. Naar de arbitrage zouden ze wel eens wat kalmer mogen optreden. In het rugby gaat dat perfect.'

Ook Kevin Blom zou graag zien dat voetballers een voorbeeld zouden nemen aan hun collega's in het rugby: 'Is toch schitterend: zo'n beer van een vent die keurig zijn mond houdt zodra hij een blik krijgt toegeworpen van de scheidsrechter. En nog iets anders: al dat gepraat en gezeur op de velden zorgt ervoor dat ook kleine kinderen dat na gaan doen op de amateurvelden. Dat vind ik niet fijn om te zien. En dat praten tegen de scheidsrechter bij het voetbal zou horen, is echt onzin.'

■ VIA EEN MICROFOON MAAKT DE ARBITER AAN DE KIJKER DUIDELIJK WAAROM EEN BESLISSING IS GENOMEN

Het zou een mooie toevoeging zijn, vindt Blom. 'Ik ben iemand die openstaat voor nieuwe ontwikkelingen. Heb wedstrijden gehad waarin ik echt met een rotgevoel naar huis ben gegaan. Daar had ik graag hulp gehad van bijvoorbeeld een videoscheidsrechter. En dan kan het ook helpen dat je al hebt kunnen uitleggen via een microfoon hoe je tijdens de wedstrijd een bepaalde situatie hebt beoordeeld.'

Maar, waarschuwt hoofd scheidsrechterszaken Van Egmond, het kan nog wel even duren voordat dit ook in de eredivisie werkelijkheid wordt. 'Het belangrijkste is om de beslissing te communiceren naar de spelers. En nog één ding: in de Kuip, het op een na grootste stadion van Nederland, kunnen we niet eens bewegend beeld op de schermen krijgen. Er zijn ook technisch op de Nederlandse velden nog wat stappen te maken.'

■ EEN ZOGENOEMDE REFCAM OP DE BORST VAN DE SCHEIDSRECHTER, WAAR HET TV-PUBLIEK OOK BEELDEN VAN TE ZIEN KRIJGT

'Dat is een gimmick', zegt Van der Roest. 'Maar goed, het kan wel een leuke toevoeging zijn. Stel dat ik mijn gedachten de vrije loop laat: hoe mooi zou het zijn als je straks met je smartphone op schoot vanuit verschillende camerastandpunten een wedstrijd kunt kijken? Daar zou dit ook in passen.'

'De FIFA is voorzichtig met experimenteren', zegt scheidsrechter Van Egmond. 'Laten we ons dus eerst richten op wat wel kan. Een videoscheidsrechter, doellijntekening, extra officials. Daarna kunnen we verder kijken. Maar goed, je weet het niet, misschien zegt er morgen wel iemand bij de FIFA: 'Leuk zo'n refcam, dat gaan we ook doen!' <